

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

HİNT KÖKENLİ YENİ DİNİ AKIMLARDAN BRAHMA KUMARİS

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FEYZA ÇAM

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MUSTAFA BAŞ

BİLECİK, 2025
10772839

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

HİNT KÖKENLİ YENİ DİNİ AKIMLARDAN BRAHMA KUMARİS

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FEYZA ÇAM

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MUSTAFA BAŞ

BİLECİK, 2025
10772839

BEYAN

Hint Kökenli Yeni Dini Akımlardan Brahma Kumaris adlı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmının Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışmanın, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), TÜBİTAK veya benzeri kuruluşlarca desteklenmesi durumunda; projenin ve destekleyen kurumun adı proje numarası ile birlikte, ETİK KURUL onayı alınması durumunda ise ETİK KURUL tarih karar ve sayı bilgilerinin beyan edilmesi gerekmektedir.	
DESTEK ALINMIŞTIR	DESTEK ALINMAMIŞTIR
Destek alındı ise;	
Destekleyen kurum;	
Desteğin Türü	Proje Numarası
1- BAP (Bilimsel Araştırma Projesi)	
2- TÜBİTAK	
Diğer;.....	
ETİK KURUL onayı var ise;	
ETİK KURUL karar tarih/sayı:	...../..... .....

Feyza ÇAM

../../2025

İmza

ÖN SÖZ

Bu tez çalışması, Yeni Dinî Hareketler bağlamında Brahma Kumaris hareketini incelemeyi amaçlamaktadır. Hinduizm'in tarihsel ve inançsal arka planı çerçevesinde ele alınan Brahma Kumaris, hem öğretileri hem de uygulamaları bakımından dinler tarihi ve sosyolojisi alanında ele alınmaktadır.

Çalışmada, Brahma Kumaris hareketinin tarihçesi, temel inanç sistemleri, ritüelleri ve toplumsal faaliyetleri analiz edilmiş; hareketin yerel ve küresel düzeydeki görünümü ve faaliyet alanları ele alınmıştır. Bu kapsamda, Brahma Kumaris'in Yeni Dinî Hareketler arasındaki yeri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Tez çalışmam boyunca bilgi ve deneyimleriyle yol gösteren, her aşamada destek olan değerli danışmanım Prof. Dr. Mustafa Baş'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Kendisi, akademik rehberliğinin yanı sıra sabrı, anlayışı ve yol göstericiliğiyle bu süreci benim için çok değerli kılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında bana her daim inanan, sevgisini ve desteğini hiç esirgemeyen aileme en içten teşekkürlerimi sunarım. Her koşulda yanımda olan, sabrı, anlayışı ve sevgisiyle bana güç veren canım anneme; desteği ve teşvikiyle her zaman yanımda olan babama ve abime de ayrıca minnettarım.

Ayrıca, bu süreçte moral ve motivasyonlarıyla bana destek olan değerli arkadaşlarıma da gönülden teşekkür ederim. Varlıklarıyla bu yolculuğu daha anlamlı kıldılar.

Çalışmamın, Yeni Dinî Hareketler ve Hinduizm bağlamında literatüre katkı sağlaması ve bu alanda yapılan tartışmalara yeni bir bakış açısı kazandırması dileğiyle...

Feyza ÇAM

2025

ÖZET

HİNT KÖKENLİ YENİ DİNİ AKIMLARDAN BRAHMA KUMARİS

Yeni Dinî Hareketler, özellikle modern çağda ortaya çıkan ve geleneksel dinlerin dışında farklı inanç sistemleri ve uygulamalar geliştiren topluluklardır. Bu hareketler, bireylerin ruhsal arayışlarına yanıt vermek ve toplumsal yapılar içinde alternatif manevi kimlikler oluşturmak amacıyla şekillenmiştir. Yeni Dinî Hareketlerin ortaya çıkışı, hem toplumların sosyolojik dönüşümleriyle hem de dinlerin tarihsel gelişim süreçleriyle bağlantılıdır. Ayrıca bu hareketlerin bazılarında kadınların daha aktif ve görünür liderlik rolleri üstlendiği, toplumsal cinsiyetin ise belirleyici bir unsur hâline geldiği dikkat çekmektedir.

Brahma Kumaris, Hinduizm kökenli Yeni Dinî Hareketlerden biri olarak öne çıkmaktadır. 20. yüzyılın başlarında Hindistan'da kurulan bu hareket, ruhsal gelişim, meditasyon ve ahlaki disiplinlere dayanan bir inanç sistemi sunmaktadır. Brahma Kumaris, Tanrı anlayışı, reenkarnasyon, karma ve manevi kurtuluş gibi temel kavramları Hinduizm'den farklılaşan yorumlarla benimsemektedir. Hareket, eğitim, çevre ve kişisel gelişim alanlarında da çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Günümüzde uluslararası çapta etkin olan Brahma Kumaris, özellikle bireyin içsel dönüşümüne ve toplumsal barışa katkı sağlamayı amaçlayan bir harekettir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Dinî Hareketler, Hinduizm, Brahma Kumaris, Yoga, Meditasyon

ABSTRACT

BRAHMA KUMARIS: NEW RELIGIOUS MOVEMENT OF INDIAN ORIGIN

New Religious Movements are communities that emerged, particularly in the modern era, and developed belief systems and practices distinct from traditional religions. These movements have taken shape with the aim of responding to individuals' spiritual quests and creating alternative spiritual identities within social structures. The emergence of New Religious Movements is linked to both the sociological transformations of societies and the historical development processes of religions. It is also noteworthy that in some of these movements, women have taken on more active and visible leadership roles, and gender has become a defining factor.

Brahma Kumaris stands out as one of the New Religious Movements originating from Hinduism. Founded in India in the early 20th century, this movement offers a belief system based on spiritual development, meditation, and moral discipline. Brahma Kumaris embraces fundamental concepts such as the understanding of God, reincarnation, karma, and spiritual salvation with interpretations that differ from Hinduism. The movement also carries out various activities in the fields of education, the environment, and personal development. Today, Brahma Kumaris is active internationally and is a movement that aims to contribute to the inner transformation of the individual and to social peace.

Keywords: New Religious Movements, Hinduism, Brahma Kumaris, Yoga, Meditation

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Konusu, Amacı, Metodu, Kapsamı ve Özgün Yanları	1
1.1. Araştırmanın Konusu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	1
1.3. Araştırmanın Metodu.....	2
1.4. Araştırmanın Kapsamı.....	2
1.5. Araştırmanın Özgün Yanları	3
1.6. Kaynakların İncelenmesi	4
2. Yeni Dinî Hareketler	4
2.1. Yeni Dinî Hareketlerin Ortaya Çıkışı.....	5
2.2. Yeni Dinî Hareketlerin Tanımlanması	6
2.2.1. Tipoloji Örnekleri.....	8
2.3. Üniversite/Okul Adıyla Faaliyet Gösteren Yeni Dinî Hareketler	10
2.4. Yeni Dinî Hareketlerde Kadın.....	11
2.4.1. Kadın Liderliği	13
2.5. Yeni Dinî Hareketler ve Evlilik	18
2.5.1. Bekârlık İlkesini Benimseyen Yeni Dinî Hareketler.....	19

BİRİNCİ BÖLÜM

HİNDUİZM

1. Hinduizm'in Ortaya Çıkışı.....	23
2. Hinduizm'in Tanımı.....	23
3. Hinduizm'in Tarihî Gelişimi.....	24
3.1. Klasik Hinduizm Dönemi.....	24
3.2. Orta Çağ Hinduizm Dönemi	25
3.3. Modern Hinduizm Dönemi	25
4. Hinduizm'in Kutsal Metinleri.....	27
5. Hinduizm'in Temel İnanç Unsurları.....	30
5.1. Dharma	30
5.2. Tanrı Anlayışı	31
5.3. Ruh (Atman)	33
5.4. Karma	33
5.5. Reenkarnasyon.....	34
5.6. Samsara.....	35
5.7. Mokşa	35
5.8. Yuga Döngüsü	36
6. Hinduizm'de Manevi Uygulamalar	37
6.1. Yoga	37
6.2. Ahimsa	39
6.3. Yeme-İçme Kuralları.....	40

İKİNCİ BÖLÜM

BRAHMA KUMARİS

1. Brahma Kumaris Hareketinin Tarihçesi	41
1.1. Kurucu Dada Lekhraj	41

1.2.	Hareketin İlk Yılları: Om Mandali	45
1.3.	Brahma Kumaris World Spiritual University	49
1.4.	Birleşmiş Milletler	50
1.5.	Değerler Eğitimi	52
2.	Brahma Kumaris'in Öğretileri ve İnanç Sistemi	53
2.1.	Tanrı Anlayışı.....	53
2.2.	Ruh	55
2.3.	Karma	57
2.4.	Reenkarnasyon	58
2.5.	Samsara	60
2.6.	Mokşa	61
2.7.	Kozmoloji.....	62
2.7.1.	Yuga Döngüsü.....	63
3.	Brahma Kumaris'te Manevi Uygulamalar	66
3.1.	Raja Yoga	66
3.2.	Amrit Vela	68
3.3.	Murli	69
3.4.	Trafik Kontrolleri	72
3.5.	Maryadas (Yaşam Disiplinleri)	72
3.6.	Brahmacharya (Bekârlık)	75
3.7.	Yeme-İçme Kuralları.....	77
4.	Toplumsal Faaliyetler	78
4.1.	Eğitim Alanındaki Faaliyetleri	78
4.2.	Çevre Alanındaki Faaliyetleri	79
5.	Türkiye'de Brahma Kumaris.....	80
SONUÇ	.....	84

KAYNAKÇA	86
EKLER.....	94

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BKWSU: Brahma Kumaris World Spiritual University

Bkz.: Bakınız

BM: Birleşmiş Milletler

Çev.: Çevirmen

d.: Doğum tarihi

ECOSOC: Ekonomik ve Sosyal Konsey

Ed.: Editör

ISKCON: International Society for Krishna Consciousness

MÖ: Milattan önce

MS: Milattan sonra

ö.: Ölüm tarihi

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu

vd.: ve diğerleri

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu, Amacı, Metodu, Kapsamı ve Özgün Yanları

1.1. Araştırmanın Konusu

Günümüz dünyasında din ve inanç sistemlerindeki çeşitlilik her geçen gün artmakta, özellikle geleneksel dinlerin dışındaki yeni oluşumlar akademik araştırmaların odağı hâline gelmektedir. Bu bağlamda, Yeni Dinî Hareketler olarak adlandırılan dinî gruplar, sosyal bilimler alanında hem dinî değişim hem de modernitenin etkileri açısından bir inceleme konusu sunmaktadır. Bu çalışmanın konusu, Yeni Dinî Hareketler kapsamında yer alan Brahma Kumaris hareketidir.

Brahma Kumaris, 20. yüzyılın başlarında Hindistan'da ortaya çıkan ve bugün dünya genelinde yaygın bir takipçi kitlesine sahip olan manevi bir hareket olarak dikkat çekmektedir. Hem Hinduizm'in temel inanç ve ritüellerinden etkilenmiş hem de kendi öğretileri ve uygulamalarıyla farklılaşmıştır. Bu çalışma, Brahma Kumaris hareketinin tarihçesi, inanç sistemi, ritüel pratikleri, toplumsal faaliyetleri ve küresel yayılımını inceleyerek, hareketin hem dinî hem de sosyolojik yönlerini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Araştırma kapsamında Brahma Kumaris'in ortaya çıkışından günümüze geçirdiği evreler, hareketin temel kavramları olan tanrı anlayışı, ruh kavramı, karma, yuga döngüsü gibi öğretileri ele alınmıştır. Ayrıca hareketin eğitim ve çevre gibi alanlarındaki faaliyetleri incelenerek, modern dinî hareketlerin toplumla kurduğu ilişki de değerlendirilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu tez çalışmasının temel amacı, Brahma Kumaris hareketini Yeni Dinî Hareketler çerçevesinde analiz ederek, hareketin dinî kimliğini, pratiklerini ve toplumsal etkilerini akademik bir perspektifle ortaya koymaktır. Araştırma, Brahma Kumaris'in Hinduizm içindeki konumunu ve modern dünyadaki dinî hareketler arasındaki yerini anlamaya yönelik bir katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Çalışma, Brahma Kumaris hareketine dair Türkiye'deki literatüre mütevazı bir katkı sunmayı amaçlamakta ve hareketin inanç sistemi ile uygulamalarına ilişkin genel bir çerçeve ortaya koymayı hedeflemektedir.

Araştırma, şu temel sorulara cevap aramaktadır:

1. Brahma Kumaris hareketinin tarihsel gelişimi ve ortaya çıkış koşulları nelerdir?

- 2.Hareketin inanç sistemi ve temel öğretileri hangi unsurlardan oluşmaktadır?
- 3.Brahma Kumaris'in ritüel ve uygulamaları nasıl şekillenmiştir?
- 4.Hareketin sosyal ve toplumsal faaliyetleri nelerdir?
- 5.Brahma Kumaris, Hinduizm ve genel Yeni Dinî Hareketler bağlamında nasıl bir konuma sahiptir?

Bu sorulara yanıt aranması, hareketin hem akademik hem de pratik boyutlarda daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

1.3. Araştırmanın Metodu

Bu araştırma, nitel bir yöntemle yürütülmüş olup betimsel ve karşılaştırmalı analiz esas alınmıştır. Çalışmada Brahma Kumaris hareketi, hem kendi tarihsel ve doktrinel bağlamı içinde incelenmiş hem de Hinduizm'in temel kavramlarıyla karşılaştırılmasının yanı sıra, Yeni Dinî Hareketler bağlamında da değerlendirilmiş ve benzerlik ile ayrışma noktaları ortaya konmuştur. Veri toplama sürecinde hareketin resmî yayınları, Brahma Kumaris World Spiritual University'nin uluslararası ve Türkiye merkezli internet siteleri, akademik makaleler ve konuya ilişkin kitaplar temel alınmıştır. Çalışma, birincil ve ikincil kaynaklara dayalı doküman analizi yöntemiyle yürütülmüştür.

Araştırmanın sınırlılıkları arasında, hareketin Türkiye'deki görünümü ve yerel uygulamalarının kapsamlı saha çalışmaları ile desteklenmemesi ve analizlerin daha çok yazılı kaynaklar ve ikincil literatüre dayanması bulunmaktadır. Hareketin küresel ölçekteki tüm faaliyetlerinin ve farklı coğrafyalardaki temsil biçimlerinin tamamını kapsamak, bu çalışmanın sınırları dışındadır. Ayrıca Brahma Kumaris öğretilerinde kullanılan kavramların İngilizce, Hintçe ve Türkçe arasında birebir anlam karşılıklarının bulunmaması nedeniyle çeviri farklılıklarından doğabilecek yorum hataları yer almaktadır.

1.4. Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma, Brahma Kumaris hareketinin ortaya çıkışından günümüze kadar olan tarihçesini, inanç sistematüğini, uygulamalarını ve toplumsal faaliyetlerini kapsamaktadır. Tezde öncelikle Yeni Dinî Hareketler ve Hinduizm hakkında teorik bir çerçeve çizilmiş; daha sonra Brahma Kumaris hareketi ele alınmıştır.

Bu çalışma, Yeni Dinî Hareketler olgusu ve bu bağlamda Brahma Kumaris hareketi üzerine odaklanmaktadır. Konu, kavramsal çerçeveden başlayarak tarihsel süreç, inanç sistemi, ritüel uygulamalar ve faaliyet alanları doğrultusunda ele alınmıştır.

Giriş bölümünde, araştırmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi, kapsamı ve özgün yanları açıklanarak çalışmanın kuramsal temeli oluşturulmuştur. Bu bölümde Yeni Dinî Hareketler kavramı da tanımlanmış, tipoloji denemelerine yer verilmiş ve bu hareketlerin ortaya çıkış süreci incelenmiştir. Ayrıca, Yeni Dinî Hareketlerin kadın liderliği, evlilik ve bekârlık gibi konular üzerinden Brahma Kumaris ile karşılaştırmalar yapılmıştır.

Birinci bölüm, Hinduizm'e ayrılmış olup, öncelikle Hinduizm'in tanımı ve tarihî gelişimi üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda, Hinduizm'de Brahma Kumaris öğretisiyle karşılaştırılabilecek temel inanç unsurları ve kutsal metinler ele alınmıştır.

İkinci bölümde, Brahma Kumaris hareketi tarihî arka planından başlayarak ele alınmıştır. Öncelikle hareketin kurucusu ve kuruluş süreci açıklanmış; ardından inanç esasları, uygulamalar ve toplumsal faaliyet alanları incelenmiştir. Bu kapsamda Raja Yoga, Murli okumaları, meditasyon seansları, yaşam disiplinleri, bekârlık öğretisi, yeme-içme kuralları, eğitim ve çevre alanındaki girişimler üzerinde durulmuştur.

1.5. Araştırmanın Özgün Yanları

Bu çalışma, Brahma Kumaris hareketine dair Türkçe literatürdeki nispeten sınırlı araştırmalara ek bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Hareketin tarihsel gelişimi, inanç sistemi ve pratikleri hem resmî yayınlar ve kurumun kendi dijital içerikleri hem de mevcut akademik çalışmalar ışığında ele alınmıştır. Yabancı literatürde konuya ilişkin çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte, bu bilgilerin Türkçe akademik bağlamda derli toplu bir biçimde ele alınmasının sınırlı olması, çalışmanın alana mütevazı bir katkı sağlamasına imkân tanımaktadır.

Çalışmanın bir diğer yönü, Brahma Kumaris hareketine ilişkin değerlendirmelerini yalnızca yazılı ve dijital kaynaklara dayandırmakla kalmayıp, sınırlı ölçüde alan verileriyle de desteklemesi bakımından özgün bir nitelik taşımaktadır. Bu kapsamda, Türkiye'de faaliyet gösteren Brahma Kumaris Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği ile görüşme gerçekleştirilmiş ve dernek tarafından düzenlenen çevrim içi bir seminere katılım sağlanmıştır. Dernek, kendisini Brahma Kumaris hareketinden kurumsal olarak bağımsız bir yapı olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda elde edilen veriler, herhangi bir temsil ya da bağlılık iddiası ileri sürülmeksizin, hareketle ilişkilendirilen söylem ve pratiklerin Türkiye bağlamındaki görünümünü betimleyici düzeyde anlamaya katkı sağlayan tamamlayıcı nitelikte alan verileri

olarak değerlendirilmiştir. Bu yönüyle çalışma, mevcut literatürü destekleyen ve zenginleştiren sınırlı ancak özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

1.6. Kaynakların İncelenmesi

Bu tez çalışmasının Yeni Dinî Hareketler bölümü için ilgili literatür taranmıştır. Çalışmada akademik kitaplar, makaleler, tezler ve hareketlere ilişkin ansiklopedik yayınlar gibi çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır. Yeni Dinî Hareketler konusunu ele alırken Mehmet Ali Kirman, Süleyman Turan ve Orhan Türkdoğan gibi alanın uzmanlarının çalışmalarına yer verilmiş; ayrıca hareketlerin tarihsel ve toplumsal bağlamını ele alan makaleler incelenmiştir. Kaynaklar, hareketlerin ortaya çıkış süreçleri ile kadınların rolü, liderlik yapısı ve toplumsal etkileri gibi farklı boyutlara yönelik olarak seçilmiştir. Bunun yanında, hareketlerin çeşitliliği ve tipolojisi hakkında bilgi sunan literatürden de yararlanılmıştır. Yerel ve uluslararası kaynakların değerlendirilmesiyle hareketlerin dinî ve sosyokültürel özellikleri ele alınmıştır.

Hinduizm bölümü için ilgili literatür taranmıştır. Çalışmada akademik kitaplar, makaleler, ansiklopedik kaynaklar ve tezler kullanılmıştır. Fuat Aydın, Kürşat Demirci, Cemil Kutlutürk ve Ali İhsan Yitik gibi araştırmacıların eserlerinden yararlanılmıştır. Bu kaynaklarda Hinduizm'in tarihsel gelişimi, temel inançları, kutsal metinleri ve manevi uygulamalarıyla ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Brahma Kumaris ile ilgili araştırmada etnografik çalışmalar, akademik makaleler, tezler ve hareketin kendi yayımları gibi farklı türde kaynaklar kullanılmıştır. Tamasin Ramsay'in antropolojik çalışmaları ile Wendy Smith ile birlikte kaleme aldığı makaleler, hareketin tarihçesi, inanç yapısı ve küresel yayılımı hakkında bilgi sunmaktadır. Ayrıca Lawrence A. Babb'ın Hinduizm'in modern kollarına yönelik çalışmaları ve George D. Chryssides'in Yeni Dinî Hareketler bağlamındaki değerlendirmeleri incelenmiştir. Hareketin resmî web siteleri ve yayımladığı metinler, öğretilerine dair birincil kaynak olarak kullanılmıştır. Bu kaynaklarda Brahma Kumaris'in öğretileri, kadınların hareket içindeki konumu, meditasyon uygulamaları, yeniden doğuş ve karma anlayışı ile hareketin sosyal dönüşüm ve küreselleşme bağlamındaki etkisine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Kaynak seçimi, Brahma Kumaris'in tarihsel ve çağdaş dinler perspektifinden ele alınmasına imkân vermiştir.

2. Yeni Dinî Hareketler

Brahma Kumaris hareketini anlamlandırabilmek için öncelikle çağdaş dinî olgular arasında değerlendirmek gerekmektedir. Zira bu hareket, yapısal ve işlevsel özellikleri

bakımından “Yeni Dinî Hareketler” kategorisi içinde ele alınmaktadır.¹ Modern dönemde hızla değişen toplumsal ve kültürel koşulların bir ürünü olarak ortaya çıkan Yeni Dinî Hareketler, geleneksel dinî yapılardan farklı biçimlerde örgütlenmiş, inanç ve uygulama alanlarında özgün yorumlar geliştirmiştir.² Brahma Kumaris de bu yönüyle, hem Hinduizm’den beslenen hem de ondan ayrıışan öğretileriyle, modern dönemde ortaya çıkan Yeni Dinî Hareketlerin karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır.³ Dolayısıyla, hareketin doğasını kavrayabilmek için öncelikle “Yeni Dinî Hareketler” kavramına ve bu olgunun genel niteliklerine kısaca değinmek gerekmektedir.

2.1. Yeni Dinî Hareketlerin Ortaya Çıkışı

16. yüzyıl Avrupası’nda bilim, kültür ve sanat gibi birçok alanda yenilik ve bakış açısında dönüşüme yol açan Rönesans, Reform ve coğrafi keşifler, kapsamlı değişimlerin öncüsü olmuştur.⁴ Tarihin ilk dönemlerinden itibaren var olan din de, zamana ve mekâna bağlı olarak değişiklik gösterdiği için bu dönüşümlerden doğal olarak etkilenmiştir.⁵ Rönesans’ın temel düşüncesi, insanı en yetkin varlık olarak kabul etmektir. Bu bağlamda Tanrı’nın varlığına duyulan gereksinim giderek sorgulanır hale gelmiştir. Bu anlayış, Aydınlanma Çağı’nın fikirleri ve pozitivist dünya görüşüyle desteklenerek daha da güç kazanmıştır. Böylece Rönesans; modernleşme ve sekülerleşme sürecinin hem başlangıç noktası hem de belirleyici unsuru olarak kabul edilmektedir.⁶

Modernleşmenin evrensel bir süreç olduğu, sekülerleşmenin ise bu sürecin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirildiği belirtilmektedir.⁷ Sekülerizm, dinin toplumsal süreçlerden tamamen uzaklaştırılacağı ve maddi–dünyevi bir yaşam biçiminin toplumların kaderine hâkim olacağı inancını ifade etmektedir. Bu yaklaşım, dinin ya bütünüyle ortadan kalkacağı ya da

---

¹ Ali Rafet Özkan, “Yeni Dini Hareketleri Ortaya Çıkış Sebepleri ve Temel Karakteristikleri”, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan - Faruk Sancar (İstanbul: Okur Akademi, 2018), 13.

² Süleyman Turan - Emine Battal (ed.), *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi* (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 11-12.

³ R. Kranenborg. (1999). *Brahma Kumaris: A New Religion?*, CESNUR [Erişim: 12.07.2025, https://www.cesnur.org/testi/bryn/br_kranenborg.htm]

⁴ M. Ali Kirman, *Yeni Dinî Hareketler Sosyolojisi* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2022), 12.

⁵ Songül Yeşiltepe, “Yeni Dini Hareketler Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme”, *USE Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Dergisi* 1 (2018), 74.

⁶ Orhan Türkdoğan, “Batı Ve Türk Toplumunda Yeni Dinî Hareketler”, *Türk Yurdu* XVII/116-117 (1997), 33.

⁷ Gamze Gürbüz - Hasan Hüseyin Aygöl, “Arayıştan Uyanışa, Şifadan Estetiğe Yeni Çağ İnançları”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23/43 (2021), 21.

toplumdan dışlanacağı varsayımına dayanmakta ve modernleşmeyle birlikte hem toplumsal düzeyde hem de bireysel bilinçte dinin gerileyeceği düşüncesini temel almaktadır.⁸ Ancak, giderek sekülerleştiği iddia edilen bir dünyada insanların hâlâ dinî ve metafizik olgulara ilgi göstermeye devam ettiği açıktır. Bu durum, 20. yüzyılın ikinci yarısının bir dinî uyanış dönemi olarak değerlendirilmesine yol açmıştır.⁹

Modern dünya, önceden sanıldığı gibi insanın dinî tamamen unutacağı veya reddedeceği bir yer olmamış; bireysel düzeyde dinî inanç güçlü kalırken, kurumsal düzeyde dinin diğer toplumsal kurumlar üzerindeki etkisi büyük ölçüde azalmıştır.¹⁰ Bu bağlamda, gelişmiş toplumlarda aşırı refah ve rasyonelleşmenin yol açtığı bir anlam kaybından sıkça söz edilmektedir. Modernleşmenin getirdiği hızlı değişim, teknolojik ağırlıklı mekanik işleyiş, aşırı rasyonelleşme ve bireyselleşme, toplumsal düzeyde bir “maneviyat boşluğu” meydana getirmiştir. Bu boşluğun genişlemesi, farklı ve yeni inanç hareketlerine zemin hazırlamış; küreselleşmenin etkisiyle bu eğilimler daha da yaygınlaşarak çeşitli ruhsallıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur.¹¹

2.2. Yeni Dinî Hareketlerin Tanımlanması

“Yeni Dinî Hareket” terimi, 1950’lerden itibaren bugünkü anlamıyla kullanılmaya başlanmış; temel dinî, manevi ya da felsefi sorunlara yanıt arayan ve birbirinden oldukça farklı örgütlenmeleri kapsayan oluşumları ifade eden bir kavram olarak tanımlanmaktadır.¹²

Batı’da ve ülkemizde bu hareketlere yönelik olarak “yıkıcı kültler”, “zararlı örgütler”, “yeni dinler”, “yeni dinî akımlar”, “milenyum hareketleri”, “kült grupları”, “kıyamet tarikatları”, “yeniçağ dinleri” ve “gençlik dinleri/tarikatları” gibi çeşitli adlandırmalar kullanılmaktadır. Ancak “Yeni Dinî Hareketler” ifadesi, daha nesnel ve kapsayıcı bir nitelik taşıması sebebiyle akademik çevrelerde daha çok tercih edilmektedir.¹³ Harold W. Turner (ö.

---

⁸ Nasuh Günay, *Türkiye’de Yeniçağ İnançları* (İsparta: Manas Yayınevi, 2011), 19.

⁹ Ali Serdar Demirci, *Yeni Dini Hareketler Ve Opus Dei* (İstanbul: Eftalya Kitap, 2019), 36-37.

¹⁰ Demirci, *Yeni Dini Hareketler Ve Opus Dei*, 37.

¹¹ Mustafa Arslan, “Postmodern Yeni Dinsel Kimlik Ve Paranormal İnançlar”, *Milel ve Nihal* 12/2 (2015), 59.

¹² Eileen Barker, *New Religions Movements: A Practical Introduction* (Her Majesty’s Stationery Office, 1989), 9.

¹³ Turan-Battal, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, 11.

2002), Yeni Dinî Hareket tabirini ilk kez kullanan teologdur. 1970’lerden itibaren de akademik çevrede kullanılmaya başlanmıştır.¹⁴

Yeni Dinî Hareketlerin isimlendirilme nedenleri üç temel özellikle açıklanabilmektedir. “Yeni” olarak nitelendirilmelerinin temel nedeni, II. Dünya Savaşı sonrasında, görece modern dönemde ortaya çıkmış olmalarıdır. “Dinî” vasıfları, üyelerine hayatın anlamı ve evrenin yapısı gibi temel sorulara nihai cevaplar sunmalarının yanı sıra, ruhsal huzur, özbenliği keşfetme ve manevi olgunlaşma gibi yüksek hedeflere ulaşma imkânları sağlamalarından kaynaklanmaktadır.¹⁵ Son olarak, “hareket” terimi, bu grupların mevcut kurumsal düzene karşı bir duruş sergileyerek alternatif bir yapı oluşturma gayretlerini ve dinamizmlerini ifade etmektedir.¹⁶

“Gençlik dinleri” terimi ise ilk kez 1974 yılında kullanılmaya başlanmıştır. Bu adlandırma, hedef kitlesini 15–25 yaş aralığındaki bireylerin oluşturduğu yapılara işaret etmektedir. Söz konusu hareketler, çoğunlukla lise ve üniversite çağındaki gençlere yönelik faaliyetler yürütmektedir. New Age, Satanizm, Scientology, Moonculuk ile Uzak Doğu kökenli Hare Krishna, Ananda Marga, Transandantal Meditasyon, Divine Light Mission, Brahma Kumaris ve Osho Hareketi bu gruplar arasında yer almaktadır. 1990’lı yıllardan itibaren gençlere yönelik çalışmalarını yoğunlaştıran bu Yeni Dinî Hareketler, literatürde “gençlik dinleri” olarak anılmaya devam etmiştir.¹⁷

Yeni Dinî Hareketler, inanç ve uygulamaları bakımından hâkim kültürden farklılaşarak oluşturdukları yeni yapı etrafında taraftar toplamaya çalışan topluluklardır. Bu nedenle, çoğu zaman bağlı bulundukları ana dinin sapkın bir kolu veya tarikatı olarak değerlendirildiklerinden, söz konusu algıyı ortadan kaldırmak amacıyla kendilerini ayrı bir din olarak tanıtmaya eğilimindedirler. Bu durumun çeşitli sebepleri bulunmakla birlikte, kaynaklarda özellikle iki husus vurgulanmaktadır. İlk olarak, bu hareketler içinde ortaya çıktıkları yerel büyük dinin öğretilerini yeniden yorumladıkları ve geleneksel yapıdan uzaklaştıkları için, toplum nezdinde genellikle olumsuz bir imajla karşılaşmaktadır. Bu nedenle, ana dinin bir mezhebi veya tarikatı olarak görülmeyi kendileri açısından küçültücü ve zarar verici kabul

---

¹⁴ Süleyman Turan, “Yeni Dini Hareketlerin Yaşayan Dünya Dinleri Ve Mensuplarıyla İlişkileri”, *Dinler Arası İlişkiler El Kitabı*, ed. Ali İsmail Güngör (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 400.

¹⁵ Kirman, “Yeni Dinî Hareketleri Tanımlama Problemi Ve Tipolojik Yaklaşımlar”, 32.

¹⁶ Demirci, *Yeni Dini Hareketler Ve Opus Dei*, 9-10.

¹⁷ Ali Rafet Özkan, “Yeni Dini Hareketleri Ortaya Çıkış Sebepleri ve Temel Karakteristikleri”, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan - Faruk Sancar (İstanbul: Okur Akademi, 2018), 13.

etmektedirler. İkinci olarak ise, mezhep statüsünde değerlendirilmelerinin bazı hukuki sakıncaları vardır; zira kimi ülkelerde geleneksel inanç sistemleri dışında kalan küçük topluluklara din özgürlüğü tanınmamakta ve bu tür hareketler “bölücü” olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle Yeni Dinî Hareketler, “mezhep” değil, aksine “yeni bir din” olduklarını ileri sürmektedir.¹⁸

Türkiye’de Yeni Dinî Hareketlerin, doğrudan “din” kimliğiyle değil de “kişisel gelişim”, “*meditasyon*” veya “farkındalık” çalışmaları adı altında faaliyet yürütmeyi tercih ettikleri de görülmektedir. Bu durumun, ülkedeki dinî ve toplumsal hassasiyetlerle ilişkili olduğu düşünülebilir. Böyle bir yaklaşım, hareketlerin hem daha geniş bir kitleye ulaşmalarını hem de olası toplumsal tepkileri azaltmalarını sağlamaktadır. Nitekim Brahma Kumaris hareketi de bu çerçevede değerlendirilebilir.

Bu dinlere katılan bireyler genellikle toplumun ayrıcalıklı kesimlerinden oluşmaktadır. Söz konusu bireyler orantısız şekilde genç, iyi eğitilmiş ve orta ile üst sınıf mensubu olup, modern seküler toplumun sunduğu maddi avantajlar ve kültürel etkilerle yoğun biçimde karşı karşıya kalan toplumsal grupları temsil etmektedirler.¹⁹

2.2.1. Tipoloji Örnekleri

Sosyal bilimlerde olay ve olguların incelenmesinde tipoloji oluşturma yöntemi kullanılmaktadır. “*Tipoloji, toplumsal dünyada gözlenen nesneleri, grupları, davranış şekillerini ve kültürel değerleri, aralarından soyut örnekler, tipler seçerek kategorileştirirken kullanılan iki ya da daha fazla ideal tip dizisine verilen addır.*”²⁰ Bu yöntem olguları daha anlaşılır hale getirmektedir. Dinî grup tipolojileri, dinî grupları özelliklerine göre ayırmakta ve bir şema halinde sınıflandırmaktadır.²¹ Batı’da bu şekilde bir sınıflandırma yapmak oldukça yaygındır fakat bu tipolojiler dinî grupların bütün yönlerini kapsayamamaktadır.²²

---

¹⁸ Turan - Battal, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, 11-12.

¹⁹ Lorne L. Dawson, “Yeni Dini Hareketlerin Anlamı ve Önemi”, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan - Faruk Sancar (İstanbul: Okur Akademi, 2018), 48.

²⁰ Kirman, *Yeni Dinî Hareketler Sosyolojisi*, 75.

²¹ Ahmet Faruk Kılıç, “Din Sosyolojisinde Dini Grup Tipolojileri”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 5/13 (2007), 37.

²² Kılıç, “Din Sosyolojisinde Dini Grup Tipolojileri”, 37; Kirman, *Yeni Dinî Hareketler Sosyolojisi*, 75.

Yeni Dinî Hareketler üzerine yapılan tipolojik sınıflandırmalar, bu hareketlerin çeşitliliğini anlamada önemli bir araç sunmaktadır. Batı'da Yeni Dinî Hareketler üzerine birçok tipoloji çalışması yapılmıştır.²³

James A. Beckford (ö. 2022), bu hareketleri Asya ve Uzak Doğu kaynaklı olanlar ile Hristiyanlık temelinde ortaya çıkanlar şeklinde ayırmıştır.²⁴ Thomas Robbins (ö. 2015) ve arkadaşları, hareketleri “monistik” ve “düalistik” gruplar olarak sınıflandırmıştır.²⁵ Frederick Bird ise lider-takipçi ilişkilerini “dindar”, “müritlik” ve “çıraklık” biçiminde kategorize etmiştir.²⁶

Roy Wallis (ö. 1990) Yeni Dinî Hareketleri dünya ile ilişkilerine göre üç kategoriye ayırmıştır: dünyayı reddeden, dünyayı tasdik eden ve dünya ile uzlaşma içinde olan hareketler. Dünyayı reddeden hareketler, genellikle tanımlı bir tanrı inancına, milenyalist bir bakış açısına, dış dünyayla sınırlı ilişkilere ve komünal yaşama sahiptir. Dünyaya mesafeli duran hareketler, zaman zaman toplumsal normlarla uyum sağlarken bazen çatışmalar yaşayabilirler. Dünya ile uzlaşma içinde olan hareketler ise, diğer dinlere eleştirel olmayan bir yaklaşım sergileyip kişisel sorunlara çözüm önerileri sunmaktadır.²⁷

Roy Wallis'in geliştirdiği tipolojiye göre Brahma Kumaris hareketi, “dünyayı reddeden” kategoride değerlendirilebilir. Zira hareket, dünyevi hazlardan uzak durmayı, asketik bir yaşam tarzını benimsemeyi ve içinde bulunulan dünyayı yozlaşmış olarak nitelemeyi esas almaktadır. Bununla birlikte, Brahma Kumaris'in çeşitli toplumsal projelerde yer alması ve Birleşmiş Milletler nezdindeki faaliyetleri, hareketin yalnızca “dünyayı reddeden” bir yapı olarak tanımlanmasını güçleştirmektedir. Bu nedenle Brahma Kumaris, Wallis'in tipolojisinde “dünyayı reddeden” ve “dünya ile uzlaşmacı” kategorileri arasında konumlanabilecek hibrit bir örnek olarak değerlendirilebilir.²⁸

---

²³ Kirman, “Yeni Dinî Hareketleri Tanımlama Problemi ve Tipolojik Yaklaşımlar”, 35.

²⁴ Kirman, “Yeni Dinî Hareketleri Tanımlama Problemi ve Tipolojik Yaklaşımlar”, 35.

²⁵ John A. Hannigan, “Apples and Oranges or Varieties of the Same Fruit? The New Religious Movements and the New Social Movements Compared”, *Review of Religious Research* 31/3 (1990), 253.

²⁶ Cengiz Kanık, “Batı’da Ortaya Çıkan Yeni Dinî Hareketlere Genel Bir Bakış”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017), 185.

²⁷ Kirman, “Yeni Dinî Hareketleri Tanımlama Problemi Ve Tipolojik Yaklaşımlar”, 37-38.

²⁸ Tamasin Ramsay, *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris* (Melbourne, Australia: Monash University, Doktora Tezi, 2009), 17.

2.3. Üniversite/Okul Adıyla Faaliyet Gösteren Yeni Dinî Hareketler

Brahma Kumaris, adında “*World Spiritual University*” ifadesini kullanmakla birlikte, hukuki ve akademik anlamda bir yükseköğretim kurumu değildir. Bu adlandırma, hareketin eğitim faaliyetlerine verdiği önemi vurgulamaktadır.²⁹ Brahma Kumaris gibi, çeşitli Yeni Dinî Hareketler ya da spiritüel yapılar da “üniversite” veya “okul” adını kullanarak benzer bir söylemsel strateji benimsemişlerdir.

Bu bağlamda, Hindistan merkezli *Maharshi University of Spirituality* (Maharshi Spiritüellik Üniversitesi), Brahma Kumaris’e benzer biçimde spiritüel eğitim ve uygulamalara odaklanmakta; ancak akademik açıdan resmî bir yükseköğretim statüsüne sahip değildir.³⁰

Benzer şekilde, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) merkezli *University of Metaphysical Science* (Metafizik Bilimler Üniversitesi) de metafizik ve spiritüel içerikli programlar sunmakta, fakat kurumsal olarak yükseköğretim kriterlerini karşılamamaktadır.³¹

Latin Amerika’da ortaya çıkan *La Escuela Científica Basilio* (Basilio Bilim Okulu) ise dinî yönelimleri olan bir sivil toplum yapılanmasıdır. Hareket, öğrenme ve manevi bilginin araştırılmasına verdiği önemi vurgulamak amacıyla kendisini “Bilim Okulu” olarak adlandırmaktadır.³²

Bir diğer örnek olarak, *School of Philosophy and Economic Sciences* (Felsefe ve Ekonomi Bilimi Okulu), başlangıçta ekonomi ve siyaset alanında eğitim vermek üzere kurulmuş, ancak kurucusunun vefatının ardından yönetimi devralan ikinci kuşak tarafından yeniden yapılandırılmıştır. Bu süreçte okulun faaliyetleri içerisine dinî ve spiritüel içerikler dâhil edilmiş ve kurum bünyesinde ayrıca bir “Meditasyon Okulu” oluşturulmuştur.³³

Bu örnekler göstermektedir ki Brahma Kumaris ve benzeri hareketler, akademik anlamda yükseköğretim kurumu olmasalar da kendilerini “üniversite” ya da “okul” olarak

---

²⁹ Hammet Arslan, “Brahma Kumaris”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 104.

³⁰ “Maharshi University of Spirituality Workshops” [Erişim: 27.09.2025, <https://www.spiritual.university/>]

³¹ “Maharshi University of Spirituality Workshops” [Erişim: 27.09.2025, <https://www.spiritual.university/>]

³² “Escuela Científica Basilio” [Erişim: 27.09.2025, <https://www.basilio.org.ar/>] ; Elif Çekici, “Basilio Bilim Okulu”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 94.

³³ Nurullah Haydar Yurduseven, “Felsefe ve Ekonomi Bilimi Okulu”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi* (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 173.

adlandırarak eğitim ve öğretim faaliyetlerini ön plana çıkarmakta, bu yolla toplumsal meşruiyetlerini pekiştirmektedirler.

2.4. Yeni Dinî Hareketlerde Kadın

Kadınların din içindeki konumu çoğu zaman çelişkili bir görünüm sergilemektedir. Bir taraftan, dinî toplulukların devamlılığını sağlayan, ibadet mekânlarını dolduran, ritüel düzenini sürdüren başlıca katılımcılar olarak öne çıkmaktadırlar. Diğer taraftan, pek çok dinde aktif roller üstlenmeleri, hatta bazı ibadet alanlarına dâhil olmaları dahi sınırlandırılmıştır. Bu nedenle kadınların görevleri çoğunlukla tapınak zemininin temizliği ya da sunak süslemeleri gibi hizmet alanlarıyla sınırlı kalmış, öğretici veya vaaz veren rollerden uzak tutulmuşlardır.³⁴

Tarih boyunca birçok din kadınlara yönelik belirli sınırlar çizmiştir. Bu olgunun belirgin bir örneğini Hristiyanlıkta görmek mümkündür. Hristiyan teolojisinde kadının ikincil konumda görülmesi ve kilisede kadınlara dinî otorite açısından yer verilmemesi, modern dönemde cinsiyet rollerinin sorgulanmasına zemin hazırlamıştır. Nitekim Yeni Dinî Hareketlerin pek çoğu, geleneksel cinsiyet rollerinin sorgulanmaya başlandığı bir dönemde ortaya çıkmış ve gelişme göstermiştir. Kadın hakları, toplumsal reformlar ve kadın liderliğini destekleyen bu tür oluşumlar, yerleşik dinlerde ikincil konumda olduklarını düşünen kadınlar için çekici bir alternatif hâline gelmiştir.³⁵

Özellikle 19. yüzyılın ortalarında yükselen kadın hakları hareketi ile 1960–1970’li yıllarda etkili olan ikinci dalga feminizm, kadınların ön planda olduğu Yeni Dinî Hareketlere yönelimleri ve bu hareketlerin üye kazanımlarını artırmıştır.³⁶

Yeni Dinî Hareketlerde kadın ve erkeklerin üstlendikleri rollerin oldukça çeşitlilik gösterdiği söylenebilir. Bu çeşitlilik; hareketlerin teolojik yapıları, kurucularının rolleri, içinde bulundukları sosyal çevre ve dönemin koşullarıyla yakından ilişkilidir. Dolayısıyla, topluluklardaki cinsiyet rollerinin belirlenmesinde yalnızca inanç ve öğretiler değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve politik faktörler de etkili olmaktadır. Koşulların değişmesiyle birlikte bu rollerin yeniden şekillenebildiği görülmektedir.³⁷ Bazı Yeni Dinî Hareketler

---

³⁴ Elizabeth Puttick, “Women in New Religious Movements”, *Cults and New Religious Movements*, ed. Lorne L. Dawson (Bodmin, Cornwall, United Kingdom: Blackwell Publishing, 2003), 230.

³⁵ Demirci, *Yeni Dini Hareketler Ve Opus Dei*, 51-52.

³⁶ Demirci, *Yeni Dini Hareketler Ve Opus Dei*, 52.

³⁷ Süleyman Turan, “Yeni Dini Hareketlerde Kadın”, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan - Faruk Sancar (İstanbul: Okur Akademi, 2018), 273.

kadınları ikincil konumda görerek erkeklere bağımlı bir biçimde tanımlarken, bazıları ise kadınları erkeklerle eşit ya da onlardan üstün kabul etmekte ve hatta lider konumuna yerleştirmektedir.³⁸

Konuya ilişkin çalışmalar yürüten önemli araştırmacılardan Susan J. Palmer (d. 1946), Yeni Dinî Hareketlerde kadın ve erkek rollerine dair yaklaşımları tipolojik olarak sınıflandırmaktadır. Palmer, Prudence Allen'ın (d. 1940) ortaya koyduğu cinsiyet kutupluluğu, cinsiyet tamamlayıcılığı ve cinsiyet birliği modellerini bu hareketlere uyarlamaktadır. Palmer'a göre Brahma Kumaris, Hare Krishna ve Osho hareketleri cinsiyet kutupluluğu modeline dâhildir. Bu modelde kadın ve erkek, manevi açıdan birbirinden farklı görülmekte; her iki cinsin de birbirinin kurtuluşu açısından yararsız ya da engelleyici olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle kadınlar ve erkekler genellikle ayrı tutulmakta ve karşılıklı olarak manevi gelişimlerinin zayıflamasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca bu anlayışta, kadın ve erkeğin eşit olmadığı ve kurtuluşlarının farklı düzeylerde gerçekleşeceği kabul edilmektedir. Cinsiyet tamamlayıcılığı modelinde (örneğin Moon hareketi), kadın ve erkeğe birbirini tamamlayan zıt manevi nitelikler atfedilmekte; evlilik, bu zıtlıkların birliğini sağlayan ve bütünlüğü temin eden bir kurum olarak değerlendirilmektedir. Evliliğin öteki dünyada da devam edeceğine inanılmaktadır. Cinsiyet birliği modelinde ise (örneğin Sayentoloji ve Raelyen hareketleri), beden ve cinsiyet, ölümsüz ve cinsiyetsiz ruhun önünde bir engel olarak görülmektedir. Bu anlayışa sahip topluluklar genellikle “unisex” giyim tarzını benimsemekte ve androjen kimlik özellikleri sergileyebilmektedir.³⁹

Palmer'ın cinsiyet kutupluluğu modeli, Brahma Kumaris hareketini kadın ve erkeğin manevi gelişim süreçlerinde birbirine engel olduğu ve kurtuluşa eşit olmadıkları varsayımına dayalı olarak değerlendirmektedir.⁴⁰ Ancak Brahma Kumaris'in öğretisinde, cinsiyetler arası ayrımcılıktan ziyade, kadın ve erkeğin ruhsal özde eşit olduğu ve cinsiyet farkının ruhsal gelişim üzerinde belirleyici bir engel teşkil etmediği vurgulanmaktadır. Örgütün temel felsefesi, bireylerin özünde “ruh” oldukları ve bu ruhun cinsiyetten bağımsız olarak saf, eşit ve kutsal

---

³⁸ Turan, “Yeni Dini Hareketlerde Kadın”, 260.

³⁹ Turan, “Yeni Dini Hareketlerde Kadın”, 263.

⁴⁰ Turan, “Yeni Dini Hareketlerde Kadın”, 263.

olduğu yönündedir.⁴¹ Bu durum, Palmer'ın cinsiyet kutupluluğu modelinin Brahma Kumaris bağlamında eksik veya dar bir değerlendirme olduğunu göstermektedir.

2.4.1. Kadın Liderliği

Yeni Dinî Hareketlerin temel özelliklerinden biri, karizmatik liderin varlığıdır. Liderlik, Yeni Dinî Hareketlerin kadınlarla ilgili ortaya koydukları yeniliklerin en belirgin şekilde gözlemlendiği alanlardan biri olarak öne çıkmaktadır.⁴² Bazı Yeni Dinî Hareketlerde liderler, sadece rehber değil, aynı zamanda peygamber ya da tanrı olarak da görülmektedir. Ayrıca, bu hareketlerde cinsiyetin taşıdığı anlamlar, liderlik anlayışında da kendini göstermektedir.⁴³ Söz konusu nitelikler yalnızca erkeklere özgü olmayıp, kadınlara da atfedilmektedir. Nitekim kadın liderlerin bulunduğu Yeni Dinî Hareketlerin varlığı bilinmektedir. Kadınların liderliği bu hareketlerde farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır; bazı hareketlerde kadınlar bizzat kurucu rol üstlenerek lider konumuna gelirken, bazı hareketlerde ise liderlik görevini genellikle erkeklerden devralmaktadır.⁴⁴

2.4.1.1. Kadın Liderliğinde Kurulmuş Olan Yeni Dinî Hareketler

2.4.1.1.1. Shaker

Shaker hareketi, kadınlara erkeklerle eşit liderlik imkânı tanıyan Yeni Dinî Hareketlerin ilk örneklerinden biridir. 18. yüzyılda İngiltere'de kadın bir lider olan Ann Lee (ö. 1784) tarafından kurulmuş, daha sonra ABD'ye taşınmıştır.⁴⁵ Kurucu, hareketin kuruluşundan itibaren kadınların belirgin bir rol üstlenmesini sağlamıştır. Ann Lee, erken dönem toplumunun ilahi ilham almış lideri ve ruhani annesi olarak kabul edilmiştir, hatta bazıları tarafından Shaker'ların "Seçilmiş Annesi" ve Mesih'in ikinci zuhurunun temeli ve direği olarak görülmüştür.⁴⁶ Ann Lee'nin 1784'teki ölümünden sonra ise kadınlar ve erkeklerin birlikte görev aldığı çift liderlik sistemi resmîleşmiştir.⁴⁷ Kurucu neslin ardından, Lucy Wright (ö. 1821)

---

⁴¹ Katuwal Chandra Bahadur, "Spirituality Yoga and Women Empowerment Process", *Research Nepal Journal of Development Studies* 3/2 (2020), 82.

⁴² Turan, "Yeni Dini Hareketlerde Kadın", 264.

⁴³ Atike Fatmanur Çakmak, *Yeni Dini Hareketlerde Kadın* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 27.

⁴⁴ Turan, "Yeni Dini Hareketlerde Kadın", 264-265.

⁴⁵ Çakmak, *Yeni Dini Hareketlerde Kadın*, 33-34.

⁴⁶ Stephen J. Stein, *The Shaker Experience in America* (United States: Yale University Press, 1992), 258.

⁴⁷ Çakmak, *Yeni Dini Hareketlerde Kadın*, 33-34.

toplumun gelişiminde Ann Lee'den bile daha doğrudan bir etki yaratarak, muhtemelen tüm Shaker tarihindeki en etkili figür olmuştur.⁴⁸

Shaker'lar Tanrı'nın bir olduğunu, ancak "güç ve kuvvet gibi erkek özelliklerine" ve "merhamet ve şefkat gibi kadın özelliklerine" sahip olduğunu savunmaktadırlar.⁴⁹ Hareketin liderlerinden Father Joseph'e (ö. 1796) göre, kadın ve erkek arasındaki eşitlik, Tanrı'nın yaratılışındaki düzenle uyumludur; Tanrı insanı iki yönlü bir bütünlük olarak yaratmıştır. Bu nedenle, İsa Mesih'in insanlık için kurtuluşu başlatan ilk tezahürünün ardından, ilahi düzenin tamamlanabilmesi için Tanrı'nın insanın "ikinci parçası" olan kadın aracılığıyla yeniden görünmesi gerekmektedir.⁵⁰

2.4.1.1.2. Hristiyan Bilimi

Yeni Dinî Hareketler arasında, kadınların öncülüğünde gelişen ve bu nedenle literatürde "kadın dinleri" olarak adlandırılan gruplar bulunmaktadır.⁵¹ Hristiyan Bilimi de kadınların ön planda yer alması nedeniyle bu kategoride sıkça örnek gösterilen bir harekettir. Özellikle geçmişte Hristiyan Bilimi üyelerinin yaklaşık %75'ini kadınlar oluşturmuştur.⁵²

1879 yılında, Mary Baker Eddy (ö. 1910) tarafından ABD'de kurulan Hristiyan Bilimi (*Christian Science*) hareketi, 19. yüzyılda ortaya çıkan Yeni Dinî Hareketler arasında yer almaktadır.⁵³ Hristiyan Bilimi teolojisi, bireyi cinsiyet, ırk, din veya madde merkezli sınırlamalardan kurtarmayı hedefleyen bir zihinsel özgürleşme anlayışına dayanmaktadır.⁵⁴

Mary Baker Eddy, her ne kadar kendisini bir feminist olarak tanımlamasa da, kadınları önemli liderlik pozisyonlarına ataması ve kadın ile erkek arasında manevi eşitlik vurgusu yapması nedeniyle dönemin dinî dünyasında kadınların güçlenmesine katkı sağlayan bir figür olarak görülmüştür.⁵⁵ Eddy'ye göre, kadın ve erkek Tanrı'nın huzurunda aynı manevi özden

---

⁴⁸ Stein, *The Shaker Experience in America*, 117.

⁴⁹ Stein, *The Shaker Experience in America*, 417.

⁵⁰ Edward Deming Andrews, *The People Called Shakers* (New York: Dover Publications, 1963), 60.

⁵¹ Turan, "Yeni Dini Hareketlerde Kadın", 261.

⁵² Turan, "Yeni Dini Hareketlerde Kadın", 261.

⁵³ Hesna Serra Aksel, "Hristiyan Bilimi", *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 226.

⁵⁴ A. Voorhees. (2005). Mary Baker Eddy, 'the Woman Question,' and Christian Salvation. [Erişim: 01.10.2025, <https://journal.christianscience.com/issues/2005/8/123-8/mary-baker-eddy-the-woman-question-and-christian-salvation>]

⁵⁵ Aksel, "Hristiyan Bilimi", 227.

yaratılmıştır; dolayısıyla aralarında kutsal düzeyde bir farklılık bulunmamaktadır. O, “erkek” (*man*) kavramının hem kadınları hem de erkekleri kapsayan genel bir insanlık terimi olduğunu savunmuştur. Bu anlayışa göre kadınlar da, Mesih’in mirasçısı ve İsa’nın ortak mirasçısı olma hakkına sahiptir. Bu bakış açısı, onun cinsiyet temelli ayrıcalıklara karşı eşitlikçi bir dinî yorum geliştirdiğini göstermektedir.⁵⁶

Bazı çağdaş araştırmacılar, Eddy’nin kendisini feminist olarak tanımlamasa da, dönemin koşulları içinde kamuya açık, olağan dışı bir yaşam sürmesi ve kilisesinde kadınlara yer açması nedeniyle dolaylı biçimde feminist bir figür olarak değerlendirilebileceğini öne sürmektedir. Bununla birlikte, Eddy’nin temel amacı Hristiyan Bilimi öğretisini yaymak ve kadın, erkek ve çocukları kapsayan evrensel bir kurtuluş anlayışını savunmak olmuştur.⁵⁷

Eddy, aktif ve başarılı bir kamusal yaşam potansiyeline sahip olmasına rağmen, yalnızca kadın olması nedeniyle bu alandan dışlanmışır.⁵⁸ Yaşamı boyunca cinsiyet temelli önyargıların hedefi olmuştur. Onun teolojisini kabul etmeyen birçok din adamı ve eleştirmen, kadın olmasını bir saldırı unsuru hâline getirmiştir. Kadınların yasal haklarına destek verse de, dönemin reformcu kadın hareketlerinin yöntemlerini benimsememiş bunun yerine toplumsal dönüşümün “Hristiyan kurtuluşu” aracılığıyla gerçekleşebileceğini savunmuştur.⁵⁹

2.4.1.2. Kadınların Liderliği Sonradan Üstlendiği Yeni Dinî Hareketler

2.4.1.2.1. Hare Krishna (ISKCON)

Hare Krishna ismiyle tanınan hareketin tam adı “Krishna Şuuru için Uluslararası Topluluk (*International Society for Krishna Consciousness, ISKCON*)”dur. Hareket, Bangladeşli A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada (ö. 1977) tarafından 1966 yılında

---

⁵⁶ A. Voorhees. (2005). Mary Baker Eddy, ‘the Woman Question,’ and Christian Salvation. [Erişim: 01.10.2025, <https://journal.christianscience.com/issues/2005/8/123-8/mary-baker-eddy-the-woman-question-and-christian-salvation>]

⁵⁷ A. Voorhees. (2005). Mary Baker Eddy, ‘the Woman Question,’ and Christian Salvation. [Erişim: 01.10.2025, <https://journal.christianscience.com/issues/2005/8/123-8/mary-baker-eddy-the-woman-question-and-christian-salvation>]

⁵⁸ Deidre Michell, “Healing and Happiness in the Christian Science Tradition”, *Feminist Theology* 22/2 (2014), 203.

⁵⁹ A. Voorhees. (2005). Mary Baker Eddy, ‘the Woman Question,’ and Christian Salvation. [Erişim: 01.10.2025, <https://journal.christianscience.com/issues/2005/8/123-8/mary-baker-eddy-the-woman-question-and-christian-salvation>]

ABD'nin New York şehrinde kurulmuştur. Günümüzde bu grubun liderliği, kolektif şuur içerisinde bulunan 11 erkek tarafından yürütülmektedir.⁶⁰

ISKCON teolojik bakış açısına göre, erkekler ve kadınlar arasında önemli bir ayrım yoktur; çünkü maddi beden *maya*, yani yanılısama alanına aittir. Ancak buna rağmen ISKCON hareketinde erkekler ve kadınlar arasındaki fark açıkça hissedilmektedir. Kadınlardan kadın gibi davranmaları ve asla erkeksi olmamaları beklenmekte; onların manevi korumaya ihtiyaç duydukları, ilerlemeleri için bir altyapıya ihtiyaçları olduğu kabul edilmektedir.⁶¹ Kadınların ünvan veya resmî görevler taşımalarına izin verilmemektedir. Onlar eşlerinin ünvanıyla tanımlanmakta ve sıklıkla onların işlerinde yardımcı olmaktadır. Tapınakta tanrılardan önce gerçekleştirilen günlük kutsal şarkı söyleme ve dans etme töreni olan *sankirtana*'da da cinsiyetler katı bir biçimde ayrılmaktadır; erkekler solda, kadınlar sağda durmaktadır. Montreal tapınağı başkanı bu uygulamayı, “*Kadın ateş gibidir, erkek tereyağı gibi*” sözüyle açıklamıştır.⁶²

ISKCON hareketine katılan kadınlar genellikle gençtir ve çoğu, babalarının kontrolsüz ve keyfi ataerkil yönetimini, erkek korumasının iyiliksever bir sistemi olarak kabul ettikleri bir yapıyla değiştirmektedir. Bu nedenle ISKCON topluluğu, bu kadınlara erkek baskısının ve tutkunun yerinin olmadığı, koruma bulabilecekleri güvenli bir alan olarak cazip gelmektedir. Son zamanlarda ise kadınların ISKCON liderliğinde daha belirgin bir rol oynamaya başladığına dair işaretler görülmektedir.⁶³

2.4.1.2.2. Brahma Kumaris

Brahma Kumaris hareketi, kadınların ruhani anlamda önemli konumda bulunduğu ve güç ile otoriteye sahip olduğu Yeni Dinî Hareketler arasında yer almaktadır. 1936 yılında Dada Lekhraj (ö. 1969) tarafından kurulmuştur. Lekhraj, hareketin yönetimini sekiz kadın üyeden oluşan bir yönetim kuruluna devretmiştir. Her ne kadar zaman zaman erkekler de yönetimde

---

⁶⁰ Ali Rafet Özkan, “Hare Krişna”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 215.

⁶¹ Susan Jean Palmer, *Moon Sisters, Krishna Mothers, Rajneesh Lovers - Women's Roles in New Religions* (New York: Syracuse University Press, 1994), 16-17.

⁶² Palmer, *Moon Sisters, Krishna Mothers, Rajneesh Lovers - Women's Roles in New Religions*, 24.

⁶³ Palmer, *Moon Sisters, Krishna Mothers, Rajneesh Lovers - Women's Roles in New Religions*, 42-43.

yer almışsa da, Brahma Kumaris ağırlıklı olarak kadın yöneticilerle özdeşleşmiş; erkeklerin hem dinî hem de dünyevi alanlarda kadınlara bağlı oldukları bir yapı olarak öne çıkmıştır.⁶⁴

2.4.1.2.3. Osho

Osho hareketi, kadın üyelerinin sayıca fazla olması sebebiyle bu çalışmada incelenmiştir. Carl Latkin ve arkadaşlarının araştırmasına göre, Osho hareketi üyelerinin yarıdan fazlasını kadınlar oluşturmaktadır. Ancak, hareketin başlangıçta büyük oranda kadınları cezbediği; Batı'da yayılmaya başlamasıyla birlikte cinsiyet oranının erkeklerin lehine değiştiği belirtilmektedir.⁶⁵

Rajneesh Chandra Mohan (ö. 1990) bilinen popüler adıyla Osho (aydınlatıcı üstat) tarafından kurulan ve “*Bhagwan*”, “*Osho*” ya da “*Neo-Sannyas*” adlarıyla anılan hareket, modern teknoloji, bilim ve doğum kontrolünü Hindistan’ın gelişmesi için temel araçlar olarak görmüştür. Osho, geleneksel Hindu değerlerini ve özellikle kadınların toplumdaki ikincil konumunu eleştirirken, cinselliğin serbest bırakılmasını savunmuştur. Bu özgürlükçü yaklaşımı nedeniyle hem büyük bir takipçi kitlesi edinmiş hem de geleneksel çevrelerin tepkisini çekmiştir.⁶⁶

Osho hareketinde sadık takipçilere “*sannyas*” adı verilmektedir ve bu topluluğun yaklaşık %60’ını kadınlar oluşturmaktadır.⁶⁷ Osho’nun kadınlar arasında büyük bir ilgi görmesinin önemli nedenlerinden biri, feminenliği yücelten söylemidir. Osho’ya göre sevgi, sezgi, bağlılık ve güven gibi ruhsal erdemler doğaları gereği kadınsı niteliklerdir. Bu nedenle kadınlar, ruhsal olgunlaşma sürecinde erkeklere kıyasla daha yetkin öğrenciler olarak görülmektedir.⁶⁸

Hareketin genişlemesiyle birlikte Osho, idari ve seküler sorumluluklarının büyük bir kısmını kadınlara devretmiştir. Rajneeshpuram’daki yönetim kadrolarının yaklaşık %80’inin

---

⁶⁴ Demirci, *Yeni Dini Hareketler Ve Opus Dei*, 63.

⁶⁵ Turan, “Yeni Dini Hareketlerde Kadın”, 261.

⁶⁶ Hammet Arslan, “Rajneesh”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi* (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 415-419; A. Rafet Özkan, *Kıyamet Tarikatları / Yeni Dini Hareketler* (İstanbul: Iq Kültür Sanat Yayıncılık, 2023), 90.

⁶⁷ Elizabeth Puttick, “Devotees and Matriarchs: Women Sannyasins in the Rajneesh Movement”, *Women as Teachers and Disciples in Traditional and New Religions*, ed. Elizabeth Puttick - Peter B. Clarke (Lampeter, Dyfed, Wales, United Kingdom, 1993), 63-64.

⁶⁸ Puttick, “Devotees and Matriarchs: Women Sannyasins in the Rajneesh Movement”, 68.

kadınlardan oluştuğu, hemen her bölümün başında bir kadın bulunduğu belirtilmektedir.⁶⁹ Böylece, kurucusu erkek olmasına rağmen hareket zamanla kadın liderliğine bırakılmıştır.

Aşram⁷⁰ yapısı, Osho öğretisinin merkezî denetim ve disiplin anlayışını kurumsallaştıran bir sistem olarak dikkat çekmektedir. Katılımcıların görev alanları, kişisel ilişkileri ve cinsel yaşamlarına ilişkin tutumları, hareketin iç düzenini belirleyen normatif ilkeler doğrultusunda şekillendirilmiştir.⁷¹ Osho doktrini, müritlerin “en büyük gerçeğe ulaşma” hedefiyle aile bağları, toplumsal roller ve bireysel kimliklerinden arınmalarını öngören bir manevi dönüşüm anlayışına dayanmaktadır.⁷² 1979 yılına kadar uygulanan özgür cinsel birliktelikler, bu dönüşüm sürecinin bir parçası olarak meşrulaştırılmıştır.⁷³

Kadınların liderliği sonradan üstlendiği Yeni Dinî Hareketler arasında yer alan Hare Krishna, Brahma Kumaris ve Osho hareketleri, kadınların dinsel ve yönetsel rolleri bakımından farklı özellikler göstermektedir. Bu çerçevede, Brahma Kumaris, kadınların yönetsel ve ruhani otoriteyi fiilen üstlendiği bir yapı sergilerken; Hare Krishna hareketinde kadınların konumu daha sınırlı kalmış, Osho hareketinde ise kadınların yönetime katılımı olsa da bu durum karizmatik liderliğin kontrolü altında gerçekleşmiştir.

2.5. Yeni Dinî Hareketler ve Evlilik

Yeni Dinî Hareketler, cinsiyet konusunda olduğu gibi evlilik ve aile anlayışında da geleneksel dinlerden farklı tutumlar geliştirmiştir.⁷⁴ Üyelerin bu tutumlara bağlılığı çoğu zaman harekete ve lidere olan sadakatin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.⁷⁵

Bazı hareketler, yerleşik ahlaki kuralları reddederek cinsel özgürlüğü savunurken; bazıları ise bekârlık gibi asketik yaşam biçimlerini benimsemektedir. Yeni Dinî Hareketlerin bu yaklaşımlarını genel hatlarıyla sınıflandırmak mümkündür⁷⁶:

---

⁶⁹ Puttick, “Devotees and Matriarchs: Women Sannyasins in the Rajneesh Movement”, 70-71.

⁷⁰ **Aşram**: Şehir hayatından uzak, ruhsal ve yoga disiplinlerinin uygulandığı bir yer (*bkz. Britannica "Ashram"*)

⁷¹ Ronald Enroth, *Tarikatlar Ve Yeni Dinler*, çev. Levent Kınran (İstanbul: Yeni Yaşam Yayınevi, 1998), 40.

⁷² Enroth, *Tarikatlar Ve Yeni Dinler*, 43.

⁷³ Enroth, *Tarikatlar Ve Yeni Dinler*, 44.

⁷⁴ Çakmak, *Yeni Dini Hareketlerde Kadın*, 52.

⁷⁵ Çakmak, *Yeni Dini Hareketlerde Kadın*, 52.

⁷⁶ Demirci, *Yeni Dini Hareketler Ve Opus Dei*, 66.

- “1. Bazı hareketlerde yaşam boyu, bazılarında ise belli zamanı kapsayan bekârlık,*
- 2. Erkek ilah ve erkek lidere sahip dinleri örnek alarak erkeğin egemenliğine vurgu yapan Yeni Dinî Hareketlerde görülen çok eşlilik uygulamaları,*
- 3. Her konuda olmamakla birlikte, belli başlı konularda kadına daha fazla özgürlük sunan bazı Yeni Dinî Hareketlerde sergilenen nikâhsız birliktelikler ve eşcinsel ilişkiler,*
- 4. Heteroseksüel evlilikler.”⁷⁷*

Bu tasnif içerisinde Brahma Kumaris hareketi, ilk grupta yer alan yaşam boyu bekârlık ilkesini benimseyen Yeni Dinî Hareketler arasında değerlendirilebilir. Hareket, cinsel perhizi ruhsal saflığın bir göstergesi olarak yorumlamakta ve kurtuluşa ulaşmanın ön şartı olarak görmektedir.⁷⁸ Benzer şekilde, cinsellikten uzak durmayı manevi gelişim için zorunlu kabul eden başka Yeni Dinî Hareketler de bulunmaktadır.

2.5.1. Bekârlık İlkesini Benimseyen Yeni Dinî Hareketler

2.5.1.1. Shaker

Yeni Dinî Hareketler arasında bekârlığı temel doktrinlerinden biri olarak kabul eden erken dönem örneklerden biri Shaker hareketi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hareketin kurucusu Ann Lee, şehvet duygusunu Âdem ile Havva’nın cennetten çıkarılmasına neden olan günahın kaynağı olarak yorumlamaktadır. Bu nedenle, kurtuluşa erişmek ve cennete yeniden kavuşmak için bireyin arzularını ve şehvet duygusunu reddetmesi gerektiğini savunmaktadır. Lee, bu anlayış doğrultusunda takipçilerine bekâr yaşamı zorunlu kılmakta ve hareketin teolojik temelini bu ilke üzerine inşa etmektedir.⁷⁹

Shaker topluluklarında bekârlık ilkesi katı biçimde uygulanmakta; kadınlar, erkekler ve hatta evli çiftler dahi ayrı yaşam alanlarında kalmaktadır. Bekâr yaşam biçimi, kadınların biyolojik anlamda annelik rolünü yerine getirmelerini engellemektedir. Bu durum, hareket içinde anneliğin sembolik boyutunun yüceltilmesine zemin hazırlamıştır. Söz konusu sembolik annelik anlayışının en önemli temsilcisi bizzat Ann Lee olarak kabul edilmekte; Lee, takipçileri tarafından onları ruhen eğiten bir “manevi anne” olarak görülmektedir. Bu nedenle kendisine “Anne Ann” ünvanı verilmiştir. Manevi annelik kavramı, kadınları doğumun fiziksel

---

⁷⁷ Demirci, *Yeni Dini Hareketler Ve Opus Dei*, 66-67.

⁷⁸ Brahma Kumaris, “Celibacy – A Must for Real Independence” [Erişim: 10.11.2025, <https://www.brahmakumaris.com/blog/spirituality/celibacy-a-must-for-real-independence/>]

⁷⁹ Çakmak, *Yeni Dini Hareketlerde Kadın*, 53.

zorluklarından muaf tutmakta ve Shaker kadınlarının biyolojik çocuk yetiştirmek yerine manevi aileleri üzerine yoğunlaşmalarını sağlamaktadır.⁸⁰

2.5.1.2. Hare Krishna (ISKCON)

ISKCON hareketinde, özellikle erkeklerin bekârlığına büyük önem verilmektedir. Erkeklerin manevi gelişimleri ile bekârlık taahhütlerinin korunmasına yönelik bir tehdit olarak algılandığından, hareketin ilk dönemlerinde kadınlar sosyal ve dinî yaşamdan büyük ölçüde dışlanmışlardır. Ayrıca, bekârlığı seçen erkeklerin iffetlerini muhafaza etmeleri için çeşitli önlemler alınmıştır. Kadınlara toplumsal konularda herhangi bir söz hakkı tanınmamakla birlikte, aksi belirtilmediği sürece erkeklerle iletişim kurmaları, onlara bakmaları dahi engellenmiştir. Tapınaklarda kadınların başlarını örtmeleri, bacaklarını uzun eteklerle kapatmaları ve erkeklerin dikkatinin dağılmaması amacıyla erkeklerin arkasında oturmaları da bu tedbirler arasında yer almaktadır.⁸¹

2.5.1.3. Brahma Kumaris

Brahma Kumaris hareketi, kurtuluşa erişebilmek için bekârlığın zorunlu olduğunu ileri sürmektedir. Hareketin isminde yer alan “*kumari*” sözcüğü de evlenmemiş kadın anlamına gelmektedir. Bekâr yaşamak, hareketin temel ilkelerinden biridir. Cinsel saflığın korunamaması, ruhsal aydınlanmanın önündeki en büyük engel olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle evli bireylerin dahi cinsel ilişkiden uzak durmaları beklenmektedir. Brahma Kumaris öğretisinde bekârlık, insanların güvenli bir şekilde bir arada yaşamalarının temeli olarak görülmektedir. Bu yaşam biçiminin bireylere güç, özerklik ve özgüven kazandırdığı, böylece cinsiyetler arasında daha fazla eşitlik sağladığı kabul edilmektedir. Bekârlık, hareket açısından kendini gerçekleştirme sürecinin ve Tanrı’yla sevgi temelli bir bağ kurmanın başlangıcını temsil etmektedir.⁸²

Yukarıda sunulan bilgiler doğrultusunda bu üç Yeni Dinî Hareket, bekârlık ilkesini farklı teolojik ve toplumsal temeller üzerinde yorumlamakla birlikte, her biri için cinselliğin ruhsal gelişim açısından bir engel olarak değerlendirildiği görülmektedir. Ancak, bekârlığın anlamı, uygulanma biçimi ve hedefi her hareketin kendi doktrinel yapısına göre değişiklik göstermektedir.

---

⁸⁰ Çakmak, *Yeni Dini Hareketlerde Kadın*, 53.

⁸¹ Demirci, *Yeni Dini Hareketler Ve Opus Dei*, 68-69.

⁸² Çakmak, *Yeni Dini Hareketlerde Kadın*, 53-54.

Shaker hareketinde Ann Lee, cinselliği insanlığın cennetten kovulmasına neden olan “ilk günahın” kaynağı olarak yorumlamış ve kurtuluşa ulaşmak için arzuların tamamen reddedilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu anlayış, Brahma Kumaris öğretisindeki “cinsel saflık” vurgusuyla benzerlik taşımaktadır. Ancak Shaker topluluklarında bekârlık katı bir biçimde uygulanmış; kadınlar, erkekler ve hatta evli çiftler birbirlerinden tamamen ayrı yaşamıştır. Bu durum, kadınların biyolojik annelik rollerini ortadan kaldırmış, “manevi annelik” kavramını öne çıkarmıştır. Oysa Brahma Kumaris hareketinde bekârlık, kadınlığın reddi ya da anneliğin sembolik bir biçime indirgenmesiyle değil, ruhun cinsiyetsiz doğasının kabulüyle temellendirilmiştir. Kadın liderlerin ön planda yer aldığı bu hareket, bekârlığı kadınların toplumsal özerkliklerini güçlendiren bir unsur olarak yorumlamıştır.

ISKCON hareketinde bekârlık anlayışı, özellikle erkeklerin ruhsal gelişimini korumaya yönelik bir araç niteliğindedir. Kadınlar, erkeklerin manevi disiplinini tehdit eden unsurlar olarak görülmüş ve toplumsal-dinî yaşamdan büyük ölçüde dışlanmıştır. Tapınaklarda dahi kadınların erkeklerin arkasında oturmaları, erkeklerle göz teması kurmamaları gibi kurallar getirilmiştir. Buna karşın Brahma Kumaris hareketi, bekârlığı cinsiyetler arasında hiyerarşi yaratacak bir uygulama olarak değil, kadın ve erkeğin eşit ruhsal potansiyele sahip olduğu anlayışının bir gereği olarak benimsemiştir. Böylece bekârlık, ISKCON’daki gibi bir “erkek disiplini” değil, her iki cinsiyet için eşit bir ruhsal sorumluluk olarak konumlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HİNDUİZM

Brahma Kumaris hareketinin tarihsel ve düşünsel temellerini anlamak, ortaya çıktığı dinî ve kültürel bağlamı incelemeyi gerektirmektedir. Zira hareket, Hindistan’da doğmuş olması ve öğretilerinin önemli bir kısmını Hindu geleneğinden beslemesi bakımından bu dinle doğrudan ilişkilidir. Brahma Kumaris’in doktrinel yapısında ve uygulamalarında Hinduizm’in temel kavramlarıyla benzerlikler görülmekte; bu benzerlikler üzerinden kendi özgün öğretisini inşa ettiği anlaşılmaktadır.⁸³ Dolayısıyla, hareketin teolojik ve kültürel arka planını kavrayabilmek için Hinduizm’in tarihsel gelişimine ve temel özelliklerine kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Hinduizm, dinler tarihinde birçok açıdan benzeri olmayan bir fenomen olarak görülmektedir. Kelimenin yaygın anlamıyla onu bir din olarak tanımlamak zordur. Çünkü Tanrı inancını merkezine almadığı gibi, tanrının doğasına ilişkin sistematik bir teolojiye de sahip değildir. Hintliler, tek bir tanrıya inandıklarını düşünseler bile, çoğu zaman birçok tanrıya tapıyor gibi görünmektedirler. Hinduizm’de herhangi bir kurucu şahsiyet bulunmadığı gibi, tüm Hint dinî toplulukları tarafından evrensel bağlayıcılığı kabul edilen tek bir kutsal metin de yoktur. Dinî uygulamalar zorunlu kabul edilmediği gibi, herhangi bir doktrin de dogma olarak benimsenmez. Bu nedenle tüm Hindular için geçerli olan ortak bir uygulama ve dogmadan söz edilemez. Bir grup için temel olan bir öğreti ya da pratik, başka bir grup için aynı derecede önemli olmayabilir.⁸⁴

Bu çok yönlü ve esnek yapısı sayesinde Hinduizm, tarihsel süreçte farklı toplumların inançlarıyla karşılaştığında onları dışlamamış, aksine bünyesinde eriterek zenginleşmiştir. Modern dönemlerde ise Hinduizm, evrensel bir din kimliğine bürünme eğilimi göstermiştir.⁸⁵

---

⁸³ R. Kranenborg. (1999). *Brahma Kumaris: A New Religion?*, CESNUR [Erişim: 12.07.2025, https://www.cesnur.org/testi/bryn/br_kranenborg.htm]

⁸⁴ Fuat Aydın, *Hint Dinlerine Giriş* (Ankara: Eskiyei Yayınları, 2021), 17-18.

⁸⁵ Kürşat Demirci, “Hinduizm”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* [Erişim: 11.07.2025, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hinduizm>]

1. Hinduizm'in Ortaya Çıkışı

Hinduizm'in kökeni, yaklaşık MÖ 2000'li yıllarda Hint alt kıtasına gelen Ariler ile bölgenin yerli halkı Dravidyenlerin inanç ve geleneklerinin kaynaşmasına dayanmaktadır.⁸⁶ Bu dinin doğduğu Hint alt kıtası, tarih boyunca birçok kültür ve uygarlığın geliştiği geniş bir coğrafyadır. Günümüzde Hindistan, Pakistan, Nepal, Butan, Bangladeş ve Sri Lanka'yı kapsayan bu bölge, dünyanın en eski yerleşim alanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Söz konusu coğrafyada tarihsel olarak iki önemli uygarlık öne çıkmıştır: Harappa Medeniyeti olarak bilinen İndus Vadisi Uygarlığı ve Aryan toplulukları.⁸⁷

Arilerin kökeni kesin biçimde ortaya konulamamış olsa da, gelişmiş bir medeniyete sahip oldukları ve kültürel etkilerinin Orta Doğu ile Avrupa'ya kadar uzandığı bilinmektedir. MÖ 1250'li yıllarda Arilerin Hindistan'a ulaşması bölge tarihi açısından bir dönüm noktası olmuştur. Bu süreçte Munda ve Dravid kabileleriyle karşılaşan Ariler üzerinde, özellikle nüfus bakımından daha yoğun olan Dravid topluluklarının kültürel etkisi hissedilir hâle gelmiştir. Ariler ile Dravidyenler arasındaki etkileşim iki yönlü gerçekleşmiş, ancak kültürel ve teknolojik bakımdan daha gelişmiş durumda olan Ariler zamanla baskın hale gelmiş ve yerli halkları güney bölgelere doğru geri çekilmeye zorlamışlardır. Bu nedenle, Arilerin Hindistan'a gelişi yalnızca bir göç değil, aynı zamanda bir "istila" olarak da değerlendirilmektedir. Sonuçta, Aryan ve Dravidyen geleneklerinin birleşiminden doğan bu yeni ve senkretik yapı içinde Harappa kültürünün izleri de korunmuş ve Hinduizm'in temelini oluşturmuştur.⁸⁸

2. Hinduizm'in Tanımı

Günümüzde akademik çevrelerde, Hindistan'ın geleneksel inanç sistemi için yaygın olarak "Hinduizm" terimi kullanılmaktadır. Ancak bu isimlendirme tarihsel olarak oldukça yenidir.⁸⁹ Hint alt kıtasında ortaya çıkan inanç sistemleri arasında en köklü gelenek kabul edilen Hinduizm, kendi mensupları tarafından *Sanatana Dharma* (ezelî-ebedî şeriat) ya da kısaca *Dharma* olarak ifade edilmektedir. Bu anlayış, dünyanın yaratılış sürecinde insanın huzurlu bir

---

⁸⁶ Cemil Kutlutürk, "Hinduizm", TÜBİTAK Ansiklopedi [Erişim 11.07.2025, <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/hinduizm>]

⁸⁷ Halide Rumeysa Küçüköner, "Hint Alt-Kıtasının Dini Ve Kültürel Yapısının Şekillenmesinde Arilerin Rolü", *Şarkiyat* 10/2 (2018), 611-614.

⁸⁸ Halide Rumeysa Küçüköner, "Hint Alt-Kıtasının Dini Ve Kültürel Yapısının Şekillenmesinde Arilerin Rolü", *Şarkiyat* 10/2 (2018), 611-614.

⁸⁹ Aydın, *Hint Dinlerine Giriş*, 15; Demirci, "Hinduizm" [Erişim: 11.07.2025, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hinduizm>]

yaşam sürdürebilmesi için Tanrı tarafından önerilen ve yerleştirilen bir yol olarak görülmüştür.⁹⁰

“Hinduizm” ifadesinin yaygın kullanımı ise sömürgecilik döneminde Batılılar tarafından şekillenmiştir. İlk defa 17. yüzyıldan itibaren Batı literatüründe kullanılmaya başlanan bu terim, zamanla Hindistan’daki çeşitli toplulukların inanç ve uygulamalarını topluca ifade eden bir kavrama dönüşmüştür.⁹¹

Bu adlandırmanın kökeni, aslında coğrafi bir terime dayanmaktadır. Eski Farsçada “İndus Nehri’nin doğusunda yaşayanlar” anlamındaki “Hindu” kelimesinden türetilmiş olup, Sanskritçedeki “*sindhu*” (nehir) ifadesine dayanmaktadır. Bu kullanım, 8. yüzyılda Hindistan’ı fethetmeye başlayan Müslümanların, bölgede yaşayan halkı, eski adı *Sindhu* olan İndus Nehri’ne nispetle “Hindu” veya “*Sindhu*” olarak adlandırmasına kadar geriye götürülebilir.⁹²

3. Hinduizm’in Tarihî Gelişimi

Hinduizm’in tarihî gelişimi üç ana dönem üzerinden ele alınabilir: Klasik Hinduizm Dönemi, Orta Çağ Hinduizm Dönemi ve Yeni Dinî Hareketlerin de ortaya çıktığı Modern Hinduizm Dönemi.⁹³ Bu dönemlendirme, dinin tarihî süreç içindeki dönüşümünü ve modernleşme etkilerini anlamak için temel bir çerçeve sunmaktadır.

3.1. Klasik Hinduizm Dönemi

Yaklaşık üç bin yıllık bir süreci kapsayan Klasik Hinduizm Dönemi (MÖ 2000 – MS 1000), *Vedalar*, *Brahmanalar*, *Aranyakalar* ve *Upanişadlar* gibi Hinduizm’in temel kutsal metinlerinin derlenip yazıya geçirildiği, dinî düşüncenin temel kavramlarının olduğu Vedalar Dönemi ile başlamıştır. Bunu, kurban törenlerinin arttığı ve buna bağlı karışıklıkların yaşandığı için *Kalpa Sutraların* düzenleyici metinler olarak ortaya çıktığı ayrıca Budizm ile Caynizm gibi alternatif dinî hareketlerin doğduğu Sutralar Dönemi izlemiştir. *Ramayana* ve *Mahabharata* destanları ile *Yajnavalkya*, *Manu Kanunnameleri* ve *Bhagavata Purana* gibi metinlerin ortaya çıktığı Destanlar Dönemi, Hinduizm’in halk arasında yaygınlaşmasını sağlamıştır. *Puranaların* derlendiği ve tüm Hint yarımadasına yayıldığı Puranalar Dönemi, Hinduizm’in “altın çağı”

---

⁹⁰ Ali İhsan Yitik, *Doğu Dinleri* (Ankara: İsam Yayınları, 2014), 21-22.

⁹¹ Harun Dünder Karahan, “Hint Kökenli Dinlerde Vahiy Anlayışı”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi - The Journal of International Social Research* XIII/72 (2020), 953; Aydın, *Hint Dinlerine Giriş*, 15-17.

⁹² Aydın, *Hint Dinlerine Giriş*, 15; Demirci, “Hinduizm” [Erişim: 11.07.2025, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hinduizm>]

⁹³ Günay Tümer vd., *Dinler Tarihi* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2012), 175.

olarak kabul edilmektedir. Son olarak, Kumarila (7. yüzyıl) ve Şankara (ö. 820) gibi filozofların katkısıyla Advaita Vedanta sisteminin olgunlaştığı Son Darsana Dönemi'nde tek tanrı ve âlem anlayışı belirginleşmiştir.⁹⁴

3.2. Orta Çağ Hinduizm Dönemi

Bu dönem MS 10.-18. yüzyılları kapsamaktadır.⁹⁵ Bu yüzyıllarda İslam'ın Türkler aracılığıyla Hindistan'a kalıcı olarak yerleşmesi, kültürel ve dinî etkileşimleri derinleştirmiştir.⁹⁶ Bu süreçte, *Karma Yoga* (eylem yogası) ve *Cnana Yoga* 'ya (bilgi yogası) ek olarak *Bhakti Yoga* (adanmışlık yogası) kurtuluş yolu olarak yaygınlaşmıştır. Tanrı'ya sevgi ve bağlılıkla adanmayı ifade eden *bhakti* (adanmışlık) anlayışı, yalnızca Hinduizm içinde bir mistik adanma biçimi olarak kalmamış, aynı zamanda Hinduizm ve İslam'ı uzlaştırma çabalarıyla da birleşmiş ve Ramanuja'nın (ö. 1137) etkisiyle tüm yarımada yayılmıştır. Böylece *bhakti* düşüncesi, hem Kabir (ö. 1518) ile başlayan ve Guru Nanak (ö. 1539) ile sistemleşen Sihizm gibi yeni bir dinin hem de çeşitli yeni Hindu ve Caynist mezheplerin doğmasına zemin hazırlamıştır.⁹⁷ Bu dönemde ayrıca Vedanta felsefesi yeniden canlanmış, Tanrı'ya içten bağlılık yoluyla kurtuluşun herkes için mümkün olduğu düşüncesi güçlenmiştir.⁹⁸

3.3. Modern Hinduizm Dönemi

18. yüzyıldan günümüze kadar olan modern dönemde Hindular, çeşitli nedenlerle Hindistan dışına göç etmiş, diaspora topluluklarında dinî pratikler dönüşüme uğramıştır. Hinduizm, millî ve etnik bağlamından kısmen sıyrılarak evrenselci yorumlara açık hale gelmiştir.⁹⁹ Özellikle son 150 yılda geleneksel Hindu inançları önemli ölçüde dönüşüm geçirmiştir. Bu dönüşümün temelinde ise özellikle entelektüel ve resmî çevrelerde etkisini gösteren modernleşme süreci ile Batı düşüncesinin etkisi bulunmaktadır.¹⁰⁰

---

⁹⁴ Günay Tümer vd., *Dinler Tarihi* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2012), 176.

⁹⁵ Tümer vd., *Dinler Tarihi*, 177.

⁹⁶ Cemil Kutlutürk, "Hint Dinleri", *Dünya Dinleri*, (2019), ed. Şinasi Gündüz (İstanbul: MiletNihal Yayınları, 2019), 184-185.

⁹⁷ Tümer vd., *Dinler Tarihi*, 177; Yitik, *Doğu Dinleri*, 75.

⁹⁸ Kutlutürk, "Hint Dinleri", 184.

⁹⁹ Kutlutürk, "Hint Dinleri", 185; Tümer vd., *Dinler Tarihi*, 177.

¹⁰⁰ Demirci, "Hinduizm" [Erişim: 11.07.2025, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hinduizm>]

17. yüzyıl sonlarından itibaren bölgeye Avrupalı koloniciler hâkim olmaya başlamış, Hristiyan misyonerlerin faaliyetleri özellikle 18 ve 19. yüzyıllarda artmıştır. Bu dönemde misyoner okullarında Hinduizm'in felsefi açıdan tutarsız ve ahlaki bakımdan yetersiz bir sistem olduğu yönünde telkinlerde bulunulmuştur. Bu gelişmeler, geleneksel Hindu inançlarının yeniden değerlendirilmesine zemin hazırlamıştır.¹⁰¹

Bu süreçte Hindistan'da ilk Batıcı aydınlar küçük bir grup olarak Kalküta ve Bombay'da ortaya çıkmıştır. Bu grubun en önemli isimlerinden biri Ram Mohan Roy (ö. 1833)'dur. Roy, Hinduizm, Hristiyanlık ve İslamiyet üzerine yürüttüğü araştırmaların ardından, Hinduizm'in özünde tek tanrılı bir inanç sistemi olduğunu ve basitçe putperest olarak nitelendirilemeyeceğini ileri sürmüştür. Ayrıca çok eşlilik ve *sati*¹⁰² gibi geleneklere karşı çıkarak, 1828 yılında ilk modern Hindu mezhebi kabul edilen "Brahma Samaj"ı kurmuştur.¹⁰³

Diğer bir önemli reformist Dayanand Sarasvati (ö. 1883), Hinduizm'in yozlaşarak putperest bir din hâline getirildiğini ileri sürmüş ve kutsal metinlerin temel kaynağının *Vedalar* olduğunu vurgulamıştır. Modern Hinduizm'in bu temeller üzerine kurulması gerektiğini savunarak "Arya Samaj" adlı hareketi oluşturmuştur.¹⁰⁴

Brahma Samaj ve Arya Samaj gibi reform çabaları, Batı'nın Hint kültürüne etkisi sonrasında ortaya çıkan modern hareketler olarak değerlendirilmektedir. Bu hareketlerin ortak özelliği, Hinduizm'i Batılı eleştiriler doğrultusunda yeniden şekillendirmeye ve Hristiyanlar tarafından eleştirilen inanç ve uygulamaları ortadan kaldırarak yeni bir Hinduizm anlayışı geliştirmeye çalışmalarıdır.¹⁰⁵

Kendi geleneğine derin bir bağlılık duyan ve bunu evrensel olarak benimsenebilir bir sistem hâline getirmeye çalışan isimlerden biri Ramakrişna Paramahamsa'dır (ö. 1886). Ramakrişna Paramahamsa, saf dindarlık ve evrensel ruh öğretisini vurgulamıştır.¹⁰⁶ Ona göre Hinduizm, İslam, Yahudilik ve Hristiyanlık gibi dinler aynı hakikati ifade etmektedir; bu yaklaşım "Ramakrişna" hareketinin temelini oluşturmuştur. Öğrencisi Vivekananda (ö. 1902)

---

¹⁰¹ Yitik, *Doğu Dinleri*, 75.

¹⁰² **Sati**: Bir eşin, eşinin cenaze ateşinde kendini yaktığı gelenek. (Bkz. *Britannica "Sati"*)

¹⁰³ Demirci, "Hinduizm" [Erişim: 11.07.2025, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hinduizm>]

¹⁰⁴ Demirci, "Hinduizm" [Erişim: 11.07.2025, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hinduizm>]

¹⁰⁵ Yitik, *Doğu Dinleri*, 76.

¹⁰⁶ Yitik, *Doğu Dinleri*, 76.

bu fikirleri sistemleştirerek *Sanatana Dharma'nın* evrensel mesajını Hindistan dışına taşımış ve “Ramakrişna Misyonu”nu kurarak Batı’da etkin bir Hindu teşkilatı oluşturmuştur.¹⁰⁷

Modern dönemde Vinoba Bhave’nin (ö. 1982) “Sarvodaya” hareketi, Hindu motiflerini kullanarak Hindistan’ın toplumsal kalkınmasını hedeflemiş, Sri Aurobindo (ö. 1950) ise Hinduizm ile Bergsoncu düşünceleri uzlaştırma çabası içinde olmuştur. 1965’te Bhaktivedanta Swami Prabhupada (ö. 1977) tarafından kurulan “Hare Krişna” hareketi ise Hinduizm’in Batı’daki yayılımında önemli bir rol oynamıştır.¹⁰⁸

Modern dönemlerde Hindu geleneği içinden *meditasyon* ve *yoga* gibi unsurları ön plana çıkaran yeni hareketler de ortaya çıkmıştır. Bu hareketlerden biri olan “Transandantal Meditasyon” Batı’da büyük ilgi görmüştür.¹⁰⁹

Modern dönemde ortaya çıkan çoğu Hindu hareketinde genel olarak hoşgörölü ve uzlaşmacı bir tutum göze çarpmaktadır. Ancak bazı akımların zamanla köktenci eğilimler kazandığı ve Hinduizm’de fundamentalist yönelimlerin belirginleştiği de ifade edilmektedir.¹¹⁰

Bu dönemde, 20. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan Brahma Kumaris hareketi¹¹¹ de modern Hinduizm’in dönüşüm çizgisinin bir uzantısı olarak değerlendirilebilir.

4. Hinduizm’in Kutsal Metinleri

Hinduizm’in kutsal metinleri, kaynağına göre iki ana grupta değerlendirilmektedir: *şruti* (ilahi) ve *smriti* (beşerî) metinler. *Şruti*, “işitilmiş” anlamına gelmekte ve vahiy ürünü olduklarına inanılan bu metinlerin, “basiret sahibi” anlamındaki *rişiler* tarafından işitilip insanlığa aktarıldığı kabul edilmektedir. *Vedalar*, *Brahmanalar*, *Aranyakalar* ve *Upanişadlar* bu kategoriye girmektedir.¹¹² *Smriti* metinleri ise *şruti* kaynaklarına, özellikle *Vedalara* dayalı olarak sonradan kaleme alınmıştır. Dinî hüküm ve yasakları içeren bu eserlerin, *Brahman*’ın yirmi oğlu tarafından derlendiğine inanılmaktadır.¹¹³

---

¹⁰⁷ Demirci, “Hinduizm” [Erişim: 11.07.2025, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hinduizm>]

¹⁰⁸ Demirci, “Hinduizm” [Erişim: 11.07.2025, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hinduizm>]

¹⁰⁹ Yitik, *Doğu Dinleri*, 77.

¹¹⁰ Yitik, *Doğu Dinleri*, 77.

¹¹¹ Lawrence A. Babb, “Indigenous Feminism in a Modern Hindu Sect”, *Signs* 9/3 (1984), 400.

¹¹² Kutlutürk, “Hinduizm”, TÜBİTAK Ansiklopedi [Erişim 11.07.2025, <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/hinduizm>]

¹¹³ Ali İhsan Yitik, “Bîrûnî’nin Kaleminden Hinduizm”, *Milel ve Nihal* 10/3 (2014), 169.

Şruti metinler arasında en önemlisi *Vedalar*dır. *Rigveda*, *Samaveda*, *Yajurveda* ve *Atharvaveda*'dan oluşan bu külliyat, Arya topluluklarının dinî inançlarını ve ritüellerini yansıtmaktadır. *Upanişadlar*; *karma*, *tenasüh* ve *mokşa* gibi kavramların teolojik temellerini ortaya koymakta; *Brahmanalar* ve *Aranyakalar* ise ritüel ve felsefi açıklamalar içermektedir.¹¹⁴

Smriti metinler, *Vedaların* aksine ilahi kökenli değil, insan eliyle kaleme alınmış metinlerdir. Bu eserler genellikle destan, hikâye, efsane ya da kanunname biçimindedir. Akıcı anlatımları, kolay hatırlanabilir içerikleri ve *kast sistemi*yle ilgili sınırlamalardan büyük ölçüde bağımsız olmaları nedeniyle, Hint toplumunun dinî, kültürel ve sosyal yaşamında *Vedalar*dan daha geniş bir etki alanına sahip olmuşlardır. Bu metinler arasında *Mahabharata* ve *Ramayana* gibi destanlar, *Puranalar* ve *Manu Kanunnamesi* önemli bir yer tutmaktadır. Yüz bin beyitten oluşan *Mahabharata*'nın yaklaşık yedi yüz beyitlik bölümü olan *Bhagavadgita*, dinî hayatta olağanüstü bir etki kazanmış ve zamanla Hinduizm'in en tanınan, hatta çoğu zaman tek kutsal kitabı olarak görülmeye başlanmıştır.¹¹⁵

Bhagavadgita, “Tanrı’nın Ezgisi” anlamına gelmektedir.¹¹⁶ *Mahabharata Destanı*’nın altıncı bölümü olan bu kutsal metin, Hinduizm’in en önemli felsefî ve dinî kaynaklarından biridir.¹¹⁷ MÖ 2. yüzyıl ile MS 2. yüzyıl arasında günümüzdeki biçimini aldığı düşünülen *Bhagavadgita*, Tanrı *Vişnu*’nun avatarası olan *Krişna*’nın, Arcuna’ya hitaben yaptığı öğretileri içermektedir.¹¹⁸ *Krişna* bu diyaloglarda, bozulan ilahi düzeni yeniden kurmak için dünyaya inişinin nedenlerini, varlığın mahiyetini, ruhun ölümsüzlüğünü, *karmayı* ve yeniden doğuş döngüsünden kurtulmanın yollarını açıklamıştır. Bu bağlamda *Gita*, *Mahabharata*’yı yalnızca bir kahramanlık destanı olmaktan çıkararak, Hindu dinî düşüncesinin özünü içinde barındıran bir kutsal metin hâline getirmektedir.¹¹⁹

---

¹¹⁴ İbrahim Ethem Karataş, *Hint Dinlerinde Tanrı Anlayışı (Hinduizm Örneği)* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 4-6; Kutlutürk, “Hinduizm”, TÜBİTAK Ansiklopedi [Erişim 11.07.2025, <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/hinduizm>]

¹¹⁵ Ümit Şevik, *Hinduizm, Budizm ve İlahi Dinlerde Kutsal Kitap Anlayışı* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 18-19.

¹¹⁶ Mustafa Kısakol, “Bhagavad Gita’nın Hinduizm İçerisindeki Önemi Üzerine”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/19 (2021), 91.

¹¹⁷ Mehmet Masatoğlu, *Ramayana Destanına Göre Hinduizm* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 7.

¹¹⁸ Kısakol, “Bhagavad Gita’nın Hinduizm İçerisindeki Önemi Üzerine”, 91.

¹¹⁹ Masatoğlu, *Ramayana Destanına Göre Hinduizm*, 7.

Her biri farklı bir konuyu ele alan on sekiz bölümden oluşan *Bhagavadgita*, Hinduizm'in temel sorularına cevap aramaktadır. Bu sorular; insanın yaşam amacına, ruhun doğasına, tanrısal düzenin işleyişine ve kurtuluşa ulaşmanın yollarına yöneliktir. *Gita*, güneş tanrısı *Vişnu*'ya özel bir konum kazandırmaktadır.¹²⁰ *Vişnu*'nun dünyada kötülüğün artması, adaletin sarsılması ve erdemin yok olmaya yüz tutması durumunda *avataralar* şeklinde yeryüzüne inerek düzeni yeniden tesis ettiği anlatılmıştır.¹²¹

Bhagavadgita, özellikle *yoga* öğretisiyle özdeşleşmiş bir metindir. Her bölümü farklı bir *yoga* türünü konu almakta ve bu yönüyle “*teistik yoganın kitabı*” olarak görülmektedir. *Karma Yoga*, *Cnana Yoga* ve *Bhakti Yoga* gibi uygulamalar aracılığıyla insanın Tanrı'ya yaklaşması öğütlenmiştir. Bu çerçevede *bhakti*, Tanrı'ya zihinsel bağlılığın bir ifadesidir. Tanrı'nın bilgisine ulaşmak ve onu kavrayabilmek amacıyla karşılaşılan engelleri aşmak için uygulanan yöntemlerden biri, *Bhagavadgita*'da vurgulanan *bhakti* yoludur. *Gita*'da temelleri atılan bu inanç biçimi, sonraki yüzyıllarda biçimsel Hinduizm'in yerini almaya başlayan pek çok dinî hareketin başlangıç noktası olmuştur. Bu bağlılığın en önemli göstergesi *meditasyondur*; kişi, en yüce varlık olan Brahman'ı düşünerek zihnini arındırmakta ve Tanrı ile bütünleşmeyi hedeflemektedir. *Gita*'ya göre, Tanrı'ya adanmış kişi, *kast*, statü ya da doğum farkı gözetmeksizin ibadet ve tefekkür yoluyla Tanrı'ya ulaşabilmektedir. Böyle bir kişi, dünyevi bağlılıklardan kurtularak yeniden doğuş döngüsünden (*samsara*) özgürleşmektedir.¹²²

Brahma Kumaris'in kurucusu Lekhraj Kripalani'nin *Bhagavadgita*'ya olan bağlılığının yaşamının her aşamasında açıkça görüldüğü belirtilmektedir. Günlük işlerinde veya ticari faaliyetlerinde dahi ibadet vaktini hiçbir şekilde aksatmadığı, seyahatleri sırasında bile *Gita*'dan belirlenmiş bölümleri okuduğu aktarılmıştır.¹²³

Ailesi içinde düzenlediği dinî nitelikli törenlerde de bu bağlılığın izleri görülmektedir. Kızları ve yeğenlerinin evliliklerinde gerçekleştirdiği *Paharamani* adlı törende, diğer hediyelerin yanı sıra gümüş bir tapınak içinde *Shrimad Bhagavadgita*'nın bir nüshasını

---

¹²⁰ Kısakol, “Bhagavad Gita'nın Hinduizm İçerisindeki Önemi Üzerine”, 92.

¹²¹ Masatoğlu, *Ramayana Destanına Göre Hinduizm*, 66.

¹²² Kısakol, “Bhagavad Gita'nın Hinduizm İçerisindeki Önemi Üzerine”, 92; Masatoğlu, *Ramayana Destanına Göre Hinduizm*, 7; Mustafa Kısakol, “Bhagavad Gita Perspektifinden Hinduizm'de Tanrı İnancı”, *Kültür Araştırmaları Dergisi* 7 (2020), 55-56.

¹²³ Late Jagdish Chander, *The First Man Adi Dev*, ed. BKIS Ltd., çev. Shanta Trivedi (London: Prajapita Brahma Kumaris Ishwariya Vishwa Vidyalaya, 1981), 26.

armağan ettiği aktarılmaktadır. Bu törenler, genellikle birer *satsang*¹²⁴ niteliğine bürünmekte ve manevi bir atmosfer içinde tamamlanmaktadır.¹²⁵

Kripalani, bir süre sonra Tanrı'nın kendisine doğrudan “Bilgi Şarkısı”nı, yani *Gita'nın* öz bilgisini ilham yoluyla aktardığını hissetmeye başlamıştır. Bu süreçte, zihninin daha hızlı çalıştığını, *Gita'daki* büyük öğretilerin anlamlarını kavramaya yöneldiğini ve kendi benliğini derin bir farkındalıkla deneyimlediğini ifade etmiştir.¹²⁶

Bu ilahi tecrübe sonucunda, *Bhagavadgita'nın* Tanrı'nın kendi sözlerini içeren yegâne kutsal metin olduğu inancına ulaşmıştır. Ancak, zamanla bu metnin orijinal biçiminden uzaklaştığı, Tanrı'nın sözlerinin aktarımı sırasında çeşitli eklemeler ve değişikliklerle anlamının zayıfladığı kanaatine varmıştır. Ona göre *Gita*, ilk kez Tanrı tarafından sözlü olarak aktarılmış, ancak binlerce yıl sonra yazıya geçirildiği için orijinal saflığını yitirmiştir.¹²⁷

Kripalani, Tanrı'nın yeniden bilgi vermek üzere dünyaya geldiğini ve kendisine “gerçek *Gita*”yı doğrudan ilettiğini hissetmiştir. Bu noktadan sonra yazılı *Gita'nın* anlamını yitirdiğini ve kendisine vahyedilen bilginin Tanrı'nın sözünün hakiki biçimi olduğunu düşünmüştür. Kendisini *Gita'daki* Arcuna figürüyle özdeşleştirerek, Tanrı'nın kendi bedenini bir “savaş arabası” olarak kullandığına inanmıştır.¹²⁸

Bu deneyimlerin sonucunda Kripalani, benlik, doğa ve Tanrı hakkında doğru bilgiye eriştiğine kanaat getirmiştir. Ruhun bedenden bağımsız olduğunu ve kendisinin geçmiş döngülerde *Krişna* olarak var olduğunu düşünmüştür. Tanrı tarafından yeniden yaratılan ilk insan, yani *Adi Dev* olduğunu ve dünyanın dönüşümünün ardından yeniden mutluluk çağında doğarak cennette hüküm süreceğini belirtmiştir.¹²⁹

5. Hinduizm'in Temel İnanç Unsurları

5.1. Dharma

Dharma kelimesi, Sanskritçe “tutmak, kaldırmak, sürdürmek” anlamındaki ‘dhr’ kökünden türetilmiştir. *Dharma* kavramı, farklı bağlamlarda çeşitli anlamlar taşıdığı için kısa

---

¹²⁴ **Satsang:** Hakikati arayanlarla yapılan manevi toplantı. (bkz. *Encyclopaedia Britannica*, “Satsang”).

¹²⁵ Chander, *The First Man Adi Dev*, 29.

¹²⁶ Chander, *The First Man Adi Dev*, 42.

¹²⁷ Chander, *The First Man Adi Dev*, 42.

¹²⁸ Chander, *The First Man Adi Dev*, 42.

¹²⁹ Chander, *The First Man Adi Dev*, 42.

ve kesin bir tanıma indirgenmesi oldukça zordur. Hinduizm'in en eski metni *Rigveda*'da *dharma*, evreni tutan, destekleyen ve sürdüren ilke olarak tanımlanmaktadır. Vedik dönem sonrası geleneklerde *dharma*, evrenin bütünlüğünü sağlayan, bireylerin gelişimini destekleyen ve tüm varlıkları bir arada tutan kozmik düzenleyici ilke olarak kavranmıştır. Her varlık, evrenin işleyişine katkı sunan belirli bir işleve sahiptir ve *dharma*, bu işlevlerin ahenkli şekilde yerine getirilmesini temin etmektedir. Bu ilke, doğadaki düzenin her varlık için uygun biçimde işlemesini sağlamaktadır.¹³⁰

5.2. Tanrı Anlayışı

Hinduizm, tarih boyunca mensuplarınca paylaşılan ortak bir iman esası veya belirli bir tanrı anlayışına sahip olmamıştır. Bu dinde politeizm, panteizm, monizm, monoteizm ve ayrıca bir üçleme (*Trimurti*) inancı bir arada bulunabilir.¹³¹

Bu çeşitlilik, Hindu kutsal metnlerinin farklı dönemlerde ortaya koyduğu tanrı anlayışlarında da görülmektedir. *Vedalar*da çok tanrılı eğilim ön plandayken, *Brahmanalar* ve *Upanişadlarda* teistik ve panteistik eğilimlerle birlikte üçleme kavramının şekillendiği anlaşılmaktadır.¹³²

Vedalar genel olarak çok tanrılı bir yapıyı yansıtmaktadır. Güneş, gök, fırtına, yağmur ve ateş gibi doğa olaylarının kişileştirilmesiyle çok sayıda tanrı ortaya çıkmıştır. Vedik dönemde tanrıların sayısına kesin bir rakam vermek mümkün değildir. *Vedalar*daki tanrı kavramının politeist ya da monoteist ifadelerle tanımlanamaması, ilahilerde geçen çok sayıda tanrı adının ve onlara atfedilen ortak sıfatların bir sonucu olarak görülmektedir. Yani farklı tanrı isimleri anılsa da, bunların hepsi aslında “tek” bir tanrıyı işaret etmektedir.¹³³

Bu noktada, tanrı anlayışını tanımlamak için kullanılan özel kavramlar geliştirilmiştir. Max Müller (ö. 1900), Hinduizm'de hem çok tanrılı hem de tek tanrılı unsurlar bulunduğunu belirterek bu durumu “henoteizm” terimiyle açıklamıştır. Henoteizm, prensipte tek tanrıçılık ancak uygulamada çok tanrıçılık anlayışını ifade etmektedir. Günümüzde de pek çok Hindu açık şekilde politeisttir; birçok tanrıya veya ruha saygı göstermektedir. Bununla birlikte,

---

¹³⁰ Mehmet Masatoğlu, *Hinduizm'de Dharma Kavramı* (Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2020), 10-15.

¹³¹ Karataş, *Hint Dinlerinde Tanrı Anlayışı (Hinduizm Örneği)*, 13.

¹³² Karataş, *Hint Dinlerinde Tanrı Anlayışı (Hinduizm Örneği)*, 22.

¹³³ Şengül Demirel, “Hinduizm'in Tarihsel Serüveni”, *SOBİDER: Sosyal Bilimler Dergisi* 18 (2017), 566.

yalnızca bir tanrıya ibadet edenler de vardır; ancak bu monoteizm genellikle panteistik bir renge sahiptir.¹³⁴

Tanrı anlayışındaki bu çeşitlilik, üçleme şeklinde ifade edilen inanç yapısında da kendini göstermektedir. Hinduizm’de üçleme anlayışının en bilinen örneği *Trimurti*’dir. *Trimurti*; *Brahma*, *Vişnu* ve *Şiva*’dan oluşan kutsal üçlüdür ve genellikle tek bedenli, üç başlı bir adam olarak tasvir edilmektedir. Bu üçlüde *Brahma* tanrının “yaratıcı” yönünü, *Vişnu* “koruyucu” yönünü, *Şiva* ise “yok edici” gücünü temsil etmektedir. Üç ilke önem bakımından eşit düzeydedir; aralarında üstünlük farkı bulunmamaktadır. Tanrı *Brahma* bu üç niteliği bir arada taşımaktadır: yaratıcı *Brahma*, koruyucu *Vişnu* ve yok edici *Şiva*.¹³⁵

Vedanta ekolünde, *İşvara* kavramı, *Brahman*’ın içkin yönünü temsil etmekte ve belirli niteliklerle donatılmış nesnel bir mutlak olarak *Saguna Brahman* biçiminde tanımlanmaktadır. Öte yandan, *Brahman*’ın niteliklerden tamamen arındırılmış bir yönü de bulunur ki bu yön *Nirguna Brahman* olarak anılmaktadır. Fiziksel evren ve *Şiva*, bu anlayışta *Brahman*’dan ortaya çıkmakla birlikte, *Brahman*’ın dönüşüm geçirdiği veya değiştiği anlamına gelmemektedir. *Brahman*, yalnızca dünya biçiminde görünmekte; bu durum, bir metnin anlamının tercümeyle açığa çıkmasına benzetilmektedir. Gerçeklik ise, sonsuz bilinç olarak tanımlanmakta ve sonlu varlıkta varsayılan sonsuz varlıktan ibaret bulunmaktadır.¹³⁶

Hinduizm’de Tanrı’nın tek bir tezahürle sınırlı olmadığına inanılmaktadır. Tanrı’nın, insanlara doğru yolu göstermek ve kötülüğü ortadan kaldırmak için farklı biçimlerde yeryüzüne inişine “*avatara*” denilmektedir. Hint inancına göre Tanrı, tarih boyunca çeşitli şahsiyetlerde görünerek insanlara ihtiyaç duydukları vazifeleri ve kanunları bildirmiştir. Özellikle Tanrı *Vişnu*, zaman zaman kurtarıcı tanrı sıfatıyla dünyaya inmekte ve her çağın şartlarına göre farklı şekillerde kendini göstermektedir. *Vişnu*’nun birçok *avatarası* bulunduğu inanılır; bunlar arasında en önemlileri *Rama* ve *Krişna*’dır.¹³⁷

---

¹³⁴ Demirel, “Hinduizm’in Tarihsel Serüveni”, 576.

¹³⁵ Demirel, “Hinduizm’in Tarihsel Serüveni”, 572.

¹³⁶ Hatice Çiçek Avcı, *Vedanta Sistemi Çerçevesinde Hinduizm’deki Mistik Unsurlar* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Doktora Tezi, 2019), 105.

¹³⁷ Tümer vd., *Dinler Tarihi*, 178.

5.3. Ruh (Atman)

Hinduizm’de ruh kavramı, diğer dinsel geleneklerden farklı bir anlam taşır ve bu kavram bilinç ile benlik anlayışlarıyla yakından ilişkilidir.¹³⁸ Upanişadlar Dönemi’nde *Brahman* kavramı, Tanrı anlayışıyla benzer bir anlamda kullanılmaya başlanmıştır. *Upanişad* öğretilerinin büyük bir kısmı, *Brahman*’ın yüceliğini vurgulamakta ve var olan her şeyin onun bütünlüğünün bir parçası olduğunu ifade etmektedir. *Brahman*, canlı ve cansız tüm varlıkları kapsayan, evrenin düzenini sürdüren gizemli bir güç olarak nitelendirilmektedir.¹³⁹

Upanişadlarda ruh kavramı ise iki yönüyle ele alınmaktadır: evrensel ruh ve bireysel ruh. Evrensel ruh, her şeyde var olan mutlak bilinç olan *Brahman*’dır. Bireysel ruh ise *Brahman*’ın insandaki yansıması, yani *atman* olarak adlandırılmaktadır.¹⁴⁰

Upanişadlar, *atman* ve *Brahman* öğretisini ruh, benlik ve bilinç kavramlarıyla açıklamaktadır. *Vedalarda* yaratılış, düşünceyle başlayan ve tanımlanamaz bir Yüce Varlık fikriyle ifade edilirken; *Upanişadlarda* bu varlık, insan algısıyla kavranabilir bir biçim kazanmıştır. Bu dönemde evrenin her yerine nüfuz eden Mutlak Ruh, yani Yüce Varlık, yaratılışın temel ilkesi olan *Brahman* olarak adlandırılmıştır.¹⁴¹

Hinduizm’de evreni biçimlendiren *Brahman*, insanda içkin tanrı olan *atman* şeklinde yer almaktadır. *Brahman*, evrendeki her şeye nüfuz eden evrensel ve gerçek benlik iken; *atman*, bunun insandaki bireysel tezahürüdür. *Atman*, bireysel benlik olarak da tanımlanmakta ve insanın fenomenal dünya ile etkileşimi sonucu bedenlenmiş ruh hâline gelmektedir.¹⁴²

5.4. Karma

Hinduizm’de *karma*, sebep-sonuç yasası olarak kabul edilmektedir. İnsan geçmişte ne yapmışsa, gelecekte onun karşılığını görecektir. *Karma* anlayışı, fiziki âlemde olduğu kadar ahlaki ve zihnî düzlemde de geçerli bir düzen olduğunu ifade etmektedir. Bu ahlaki kâinat düzenine göre, her amel canlının kaderine etki etmekte ve tekrar bedenlenmesinde belirleyici olmaktadır. Böylece bir varlığın mevcut durumu, önceki hayatındaki amellerinin sonucu olarak

---

¹³⁸ Sevinç Aksin, “Hinduizm’de Ruh Benlik ve Bilinç Kavramı: Atman ve Brahman”, *Sosyal Bilimler Kapsamında Akademik Çalışmalar I*, ed. Nusret Taş (Ankara, 2023), 190.

¹³⁹ Muhammed Ulaş, “Hinduizm’de Tanrı-İnsan İlişkisinde Temayüz Eden Kavramlar”, *Usul İslam Araştırmaları* 41 (2024), 157.

¹⁴⁰ Aksin, “Hinduizm’de Ruh Benlik ve Bilinç Kavramı: Atman ve Brahman”, 190.

¹⁴¹ Aksin, “Hinduizm’de Ruh Benlik ve Bilinç Kavramı: Atman ve Brahman”, 190.

¹⁴² Aksin, “Hinduizm’de Ruh Benlik ve Bilinç Kavramı: Atman ve Brahman”, 190.

şekillenmektedir. Hindu inancında, bir kararın sonucunu belirleyen temel ilke *karmadır*. Kötü eylemlerin cezası kötü bir yaşam biçimiyle; iyi eylemlerin mükâfatı ise daha iyi şartlarla karşılık bulmaktadır. Ölümden sonra kişinin ruhu yeni bir varlık formuna bürünmektedir. Eğer bu dönüşüm sağlanamazsa, ruh hayalet olarak dolaşmakta ve akrabalarının sunduğu kurbanlarla açlığını gidermeye çalışmaktadır. Kötü amelleri olanların ruhları dünyada yeniden doğarken, iyiler semavi âlemde mükâfat görmektedir.¹⁴³

5.5. Reenkarnasyon

Hindulara göre ruh ölümsüzdür ve kişinin bu dünyadaki eylemlerine bağlı olarak sürekli yeniden doğmaktadır. “*Ruhun, yaptığı işlerin sonucuna uygun biçimde başka bir bedende tekrar dünyaya gelmesine reenkarnasyon denmektedir.*” Önceki bazı metinlerde bu düşünceye dolaylı biçimde değinildiği ileri sürülse de, *reenkarnasyon* kavramı ilk kez açıkça *Upanişadlarda* ortaya konmuştur. İnsan ruhunun ölümden sonra farklı bedenlerde yeniden dünyaya gelmesi, kişinin eylemleri sürdükçe kaçınılmaz kabul edilir; ancak bu ölüm ve yeniden doğum döngüsünden kurtulmak da mümkündür.¹⁴⁴

Vedalar, Upanişadlar, Tibet Ölümler Kitabı ve Bhagavadgita gibi temel dinî metinlerde, ruhun bir bedenden diğerine geçiş yaptığı anlayışı önemli bir öğreti olarak yer almaktadır. Bu eserlerde ruhun sürekli bir dönüşüm ve yeniden doğuş süreci içinde olduğu vurgulanmaktadır.¹⁴⁵

Hinduizm’de *reenkarnasyon* inancı, ruhun sürekli bir dönüşüm ve gelişim süreci içerisinde olduğu anlayışına dayanmaktadır. Bu öğretiye göre insan bedeni ölümlüdür, ancak *atman* ölümsüzdür ve bir bedenden diğerine geçerek varlığını sürdürmektedir. Bu geçiş, bireyin önceki yaşamlarındaki eylemleri yani *karması* tarafından belirlenmektedir. Böylece *reenkarnasyon*, ruhun olgunlaşması ve nihai kurtuluşa yani *mokşaya* ulaşması için bir fırsat alanı oluşturmaktadır. *Bhagavadgita*’da bu durum, kişinin eski bir elbiseyi çıkarıp yenisini giymesine benzetilerek açıklanmaktadır.¹⁴⁶

Hindu düşüncesine göre *reenkarnasyon*, yaşamın sürekliliğini ve ahlaki düzeni ifade eden döngüsel bir süreçtir. Her yeniden doğuş, önceki yaşamların sonuçlarını taşımakta; ruh

---

¹⁴³ Tümer vd., *Dinler Tarihi*, 180-181.

¹⁴⁴ Aydın, *Hint Dinlerine Giriş*, 52.

¹⁴⁵ Kenan Has, “Dinler Tarihi Perspektifinden Tartışmalı Bir Kavram: Reenkarnasyon”, *İslâmî Araştırmalar* XVII/4 (2004), 392.

¹⁴⁶ Has, “Dinler Tarihi Perspektifinden Tartışmalı Bir Kavram: Reenkarnasyon”, 393.

birçok yaşam boyunca edindiği deneyimlerle saflaşarak Tanrı'yı idrak etme yolunda ilerlemekte ve sonunda arzularından kurtularak kurtuluşa ulaşmaktadır. Bu anlayışta insanın doğuştan getirdiği koşullar ile yaşadığı mutluluk ve zorluklar önceki yaşamların sonuçları olarak değerlendirilir; böylece ruhun yolculuğu bireysel olduğu kadar evrensel bir adalet anlayışıyla da ilişkilidir.¹⁴⁷

5.6. Samsara

“*Samsara, her bireyin Brahmanla birleşmeyi gerçekleştireceği mokşaya kadar maruz kalacağı sonsuz döngüye verilen addır.*”¹⁴⁸ Hint düşüncesinde *samsara* anlayışı, ruhun ölümsüz olduğu ve ölümden sonra farklı bedenlerde yeniden varlık kazanacağı inancını barındırmaktadır. Ruh, ölümden hemen sonra veya belirli bir süre geçtikten sonra yeryüzüne dönerek başka bir bedende yaşamını sürdürmektedir. Upanişadlar Dönemi'nde belirginleşen bu öğreti, Vedalar Dönemi'nde mevcut olan ölüm sonrası cennet (*Svarga*) ve cehennem (*Narako-loka*) inançlarının yerini almıştır. *Upanişadlara* göre, ruhlar kurtuluşa ulaşınca kadar farklı varlık biçimlerinde tekrar tekrar doğmak zorundadır. Kemale eren ruh ise, *Devâyana* denilen tanrılar âlemine yükselmekte ve bir daha dünyaya dönmemektedir. *Karma* ve *tenasüh* öğretisini kabul etmeden Hindu, Budist veya Caynist kimliği taşımak mümkün değildir.¹⁴⁹

5.7. Mokşa

Hinduizm ve diğer Hint kökenli dinlerin temel ortak özelliklerinden biri, *avidya* (cehalet) ve *samsara* çarkından kurtuluşun mümkün olduğuna inanılmasıdır. Bu kurtuluş hâlini ifade etmek için *mokşa*, *mukti*, *nirvana* (*nibbana*) ve *apavarga* gibi çeşitli terimler kullanılmaktadır. *Mokşa* ya da *nirvana* terimleriyle anlatılan bu kurtuluş, kişinin doğum-ölüm döngüsünden ve bunun sebep olduğu acı, keder gibi olumsuzluklardan tamamen sıyrılarak mutlak aydınlanmaya ulaşması anlamına gelmektedir. Hinduizm'in teistik yapısı sebebiyle, *mokşa* yalnızca varlığın kurtuluşunu değil, aynı zamanda tek ve yüce hakikat olan Tanrı'nın bilincine varmayı ifade etmektedir. Bu aydınlanma hâli, ölümden sonraki bir durumu değil, aksine kişinin bu hayatta tecrübe edebileceği bir bilinç seviyesini anlatmaktadır. Bu noktaya ulaşan kişinin ölümüne kadar yaptığı eylemler, arzu ve isteklerden bağımsız olduğu için

---

¹⁴⁷ Has, “Dinler Tarihi Perspektifinden Tartışmalı Bir Kavram: Reenkarnasyon”, 393.

¹⁴⁸ Aydın, *Hint Dinlerine Giriş*, 24.

¹⁴⁹ Ali İhsan Yitik, “İslam Dini ve Hint Karma-Tenâsüh İnancı İslam’a Göre Öldükten Sonra Yeryüzünde Yeniden Doğuş (Tenâsüh/Reenkarnasyon) Mümkün Müdür?”, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi* 16 (2012), 46-47.

bağlayıcılığını yitirmektedir. Hint düşüncesinde bu tür eylemler, kavrulmuş tohuma benzetilir: nasıl kavrulmuş tohumlar filiz vermezse, bu eylemler de kişiyi *karmaya* bağlamaz. Hint dinlerinde *mokşaya* ulaşmak için genel olarak züht (dünya nimetlerinden uzak durma) ve *yoga* uygulamaları zorunlu bir yol olarak görülmektedir.¹⁵⁰

5.8. Yuga Döngüsü

Hinduizm’de evrenin yaratılması, korunması ve yok edilmesinden sorumlu olan *Brahma*, *Vişnu* ve *Şiva* üçlüsünün işlevleri, zamanın döngüsel yapısı ile ilişkilendirilmektedir. Evrenin döngüsel olduğu anlayışı Vedik düşüncede temel bir yere sahiptir. Bu bağlamda *yuga döngüleri*, kozmik zamanın ölçülmesinde ve insanlığın ruhsal durumunun açıklanmasında kullanılan bir sistem olarak ortaya çıkmaktadır. *Mahayuga* bu sistemin temelini oluşturmakta ve *Brahma*’nın ömrü *mahayuga* döngüleriyle ölçülmektedir; bir günü 1000 *mahayuga* uzunluğundadır.¹⁵¹

Bir *mahayuga* dört çağdan meydana gelmektedir: *Krita Yuga*, *Treta Yuga*, *Dvapara Yuga* ve *Kali Yuga*. İnsanlığın ruhsal gelişimi bu çağlar boyunca giderek gerileyen bir seyir izlemektedir. *Krita Yuga*’da insanlar yüksek ruhsal varlıklar olarak tasvir edilmektedir. Bunu takip eden *Treta* ve *Dvapara* çağlarında bu nitelikler zayıflarken, *Kali Yuga*’da yozlaşma ve manevi çöküş en üst seviyeye ulaşmaktadır. *Mahabharata*’da Hanuman, en aydınlık çağın *Krita Yuga* olduğunu, çağların giderek kötüleştiğini ve sonunda karanlık *Kali Yuga*’ya gelindiğini aktarmaktadır. Bu çağın bitiminde ise yaşam sona ermekte ve döngü yeniden başlamaktadır.¹⁵²

Yuga döngüleri aynı zamanda zamanın ölçülmesinde de kullanılmaktadır. Tanrıların bir yılı 360 insan yılına denk kabul edilmektedir. Buna göre dört *yuga* sırasıyla şu uzunluklara sahiptir: *Krita Yuga* 1.728.000, *Treta Yuga* 1.296.000, *Dvapara Yuga* 864.000 ve *Kali Yuga* 432.000 insan yılıdır. Toplamda bir *mahayuga* 4.320.000 yıl eder. İki bin *mahayuga*, 8.640.000.000 yıl olup *Brahma*’nın bir günü ve gecesine eşittir.¹⁵³

---

¹⁵⁰ Ali İhsan Yitik, “Hinduizm”, *Dinler Tarihi El Kitabı*, ed. Baki Adam (Ankara: Grafiker Yayınları, 2022), 324-325.

¹⁵¹ Mark Carlotto, “Yugas, Climate Cycles and World Ages”, *Journal of Scientific Exploration* 39/2 (2025), 189.

¹⁵² Korhan Kaya, *Hint Mitolojisi Sözlüğü* (Ankara: İmge Kitabevi, 1997), 180; Carlotto, “Yugas, Climate Cycles and World Ages”, 189-190.

¹⁵³ Kaya, *Hint Mitolojisi Sözlüğü*, 179.

Bu hesaplamaların *Rigveda*’da yer almadığı, ancak *Rigveda* ile *Mahabharata* arasındaki bir dönemde olduğu belirtilmektedir. *Surya Siddhanta*’da¹⁵⁴ *yuga döngüsünün* 4,32 milyon yıllık astronomik bir temele dayandırıldığı ifade edilmektedir. *Vişnu Purana*’da ise şu sözlere yer verilmiştir:

“Dört çağ; *Krita*, *Treta*, *Dvapara* ve *Kali*’dir; birlikte tanrıların 12.000 yılını kapsar. Bu dört çağın sonsuz bir dizisi vardır. İlki *Brahma* tarafından yaratılan *Krita* çağ, sonuncusu ise dünyanın yok oluşunun gerçekleştiği *Kali* çağdır”¹⁵⁵

6. Hinduizm’de Manevi Uygulamalar

6.1. Yoga

Terim olarak *yoga*, *atmanın Brahma* ile birliğinin yogi tarafından idrak edilmesi sürecidir.¹⁵⁶ *Yoganın* tarihî kökenleri MÖ 1500-1200 yılları arasında derlenen *Rigveda*’ya kadar uzanmaktadır. *Yoganın* ilkeleri ve hedefleri ise MÖ 8. ve 4. yüzyıllar arasında derlenen *Upanişadlarda* detaylı biçimde açıklanmıştır. Bu metinlerde tanrılara sunulan kurbanlar ve seremoniler, Yüce Varlık’la birleşme, ahlaklı olma, nefsi kontrol ve zihnin eğitimi anlayışıyla yer değiştirmiştir. *Yoganın* temel kaynağı olarak *Bhagavadgita* kabul edilmektedir.¹⁵⁷

Yoganın dört klasik yolu vardır: *Karma Yoga*, *Cnana Yoga*, *Bhakti Yoga* ve *Raja Yoga*. Bunlar insanı ruhsallaştırdığına, Tanrı ile birleştirdiğine inanılan yöntemlerdir.

Karma Yoga: *Karma Yoga*, bireyin eylemlerinin neden ve sonuçlarına odaklanarak, Tanrı ile bütünleşmeyi amaçlayan bir yaşam biçimidir. Eylemler, insanlığın iyiliği veya Tanrı aşkı için adak olarak yapılmakta; her rastgele hareket bir kurban hâline gelmektedir. Dua, ibadet ve tefekkür gibi uygulamalar eylemlerin etkinliğini artırmaktadır.¹⁵⁸

Bhakti Yoga: *Bhakti*, kutsal olana sevgi ve teslimiyeti ifade etmektedir. Bu yol, Tanrı’ya adanmayı ve yaratılmışlardaki tanrısal varlığı fark etmeyi amaçlamaktadır. *Bhakti Yoga* uygulamaları özellikle *Vişnu* ve *Şiva*’ya kişisel bağlılık üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ramajuna

---

¹⁵⁴ **Surya Siddhanta**: Hint astronomi kitabı (bkz. *Britannica*, “*Surya Siddhanta*”)

¹⁵⁵ Carlotto, “Yugas, Climate Cycles And World Ages”, 190.

¹⁵⁶ Nasuh Günay, “Yoganın Mahiyeti Ve Çeşitleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/19 (2007), 54.

¹⁵⁷ Günay, “Yoganın Mahiyeti Ve Çeşitleri”, 56.

¹⁵⁸ Günay, “Yoganın Mahiyeti Ve Çeşitleri”, 73-74.

(ö. 1137), Tanrı sevgisine ulaşmak için yedi hazırlığı vurgulamaktadır: beslenmeye dikkat, maddi istekleri dizginleme, ibadetlerde sebat, diğergamlık, ruh temizliği, korkaklığı yenme ve aşırı sevinçten korunma. Ayrıca, sürekli *mantra* tekrarı önerilmektedir.¹⁵⁹

Cnana Yoga: Bilgi ve bilgelik *yogasıdır*. Düşünme, tefekkür ve bazı eğilimlerden vazgeçme yoluyla uygulanmaktadır. *Cnana* yogi, *Brahman*'ın biricik gerçek olduğuna inanmakta ve *meditasyonla* Ben'i tanımaya çalışmaktadır. Bu *yoga* türünün ünlü ustası Hindu filozof Şankara'dır.¹⁶⁰

Raja Yoga: Kurucusu Patanjali'dir (MS 2-4. yüzyıl) ve *Astanga Yoga* olarak da bilinmektedir. *Raja Yoga*, sürekli çalışma ve tüm dünyevi bağlardan koparak üstün bilince (*samadhi*) ulaşmayı amaçlamaktadır. Bu yolun sekiz basamağı vardır ve kaynağı genellikle *Şiva*'ya dayandırılmaktadır.¹⁶¹

Raja Yoga öğretisinin doğuşu, insanlarda gözlemlenen sıra dışı ruhsal ve zihinsel fenomenlerin uzun yıllar boyunca incelenmesi ve bu olguların ardındaki spiritüel yasaların anlaşılma çalışmasıyla gerçekleşmiştir. Yazılı tarihin başlangıcından itibaren kaydedilen bu deneyimler, zamanla sistematik bir biçimde araştırılmış ve insan bilincinin derinliklerine dair bir anlayış geliştirilmiştir. Bu birikimin sonucu olarak, insanın içsel gücünü ve ruhsal potansiyelini ortaya çıkarmayı amaçlayan *Raja Yoga* bilimi şekillenmiştir.¹⁶²

Raja Yoga, sekiz aşamadan oluşan bir disiplindir. İlk aşama, *Yama* olarak adlandırılır ve zarar vermeme, doğruluk, hırsızlık yapmama, nefesine hâkim olma ve hediye kabul etmeme ilkelerini içermektedir. İkinci aşama olan *Niyama*; arılık, kanaatkârlık, sade yaşam, öğrenme ve Tanrı'ya teslimiyet unsurlarını kapsamaktadır. Bu iki aşama ahlaki eğitimi oluşturur; bu eğitim tamamlanmadan herhangi bir *yoga* uygulamasında başarı elde edilemeyeceği kabul edilmektedir. Uygulamalarda kararlılık kazanan bir yogi, ancak bu süreç sonucunda ortaya çıkan manevi kazanımların farkına varabilir. Yogi, düşünce, söz veya fiil yoluyla hiçbir canlıya zarar vermemelidir; merhameti yalnızca insanlarla sınırlı kalmayıp tüm varlıkları kuşatmalıdır.¹⁶³ Üçüncü aşama olan *Asana*, bedenin kontrol altına alınmasını hedefleyen duruş biçimlerini ifade etmektedir. *Pranayama* dördüncü aşamadır ve nefesin düzenlenmesine

---

¹⁵⁹ Günay, "Yoganın Mahiyeti Ve Çeşitleri", 74.

¹⁶⁰ Günay, "Yoganın Mahiyeti Ve Çeşitleri", 74-75.

¹⁶¹ Günay, "Yoganın Mahiyeti Ve Çeşitleri", 75.

¹⁶² Swami Vivekananda, *Akılın Sırrı Raja Yoga*, çev. Hatice Özateş (İstanbul: Purnam Yayınları, 2015), 17-18.

¹⁶³ Vivekananda, *Akılın Sırrı Raja Yoga*, 37.

dayalıdır. Zihinsel dinginliği sağlamada ve gizil güçlerin açığa çıkmasında etkili bir egzersiz olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, nefes tekniklerinin fiziksel olarak zayıf bireyler için sakıncalı olabileceği belirtilmiş ve bu nedenle gizli tutulmaları gerektiği vurgulanmıştır. Beşinci aşama olan *Pratyahara*, duyu organlarının dış uyaranlardan geri çekilmesi sürecidir. Bu aşamada gerçekleştirilen uygulamalar, bireyi hem psikolojik (şehvet, nefret, öfke, korku vb.) hem de fiziksel (sıcak, soğuk, kalabalık, yalnızlık gibi) etkiler karşısında duyarsızlaştırmayı amaçlamaktadır. Bu basamakta *mantraların* da kullanıldığı, derin düşünceye hazırlık niteliğinde bir süreç yürütülmektedir. Altıncı aşama *Dharana*, zihnin belli bir noktaya odaklanması olarak tanımlanmaktadır. Bunu izleyen *Dhyana*, zihnin dış etkilerden arınarak uzun süre belirli bir konuya yoğunlaşması anlamına gelmektedir. Son aşama olan *Samadhi* ise, özne-nesne ayrımının ortadan kalktığı, derin tefekkür ve bilinç üstü farkındalık hâlidir.¹⁶⁴

6.2. Ahimsa

Ahimsa, Hint ahlak felsefesinin temelini oluşturan çok eski bir etik ilkedir. Sadece bir ahlak öğretisi değil, aynı zamanda Hindistan halkının dinî ve gündelik yaşamında önemli bir etik prensip olarak benimsenmiştir. Kelime anlamı olarak “güç kullanmama” veya “şiddetsizlik” şeklinde tanımlanmaktadır ve Caynizm, Hinduizm ve Budizm’in ortak doktrinlerinden biri olarak kabul edilmektedir.¹⁶⁵

Ahimsa, yalnızca şiddetin yokluğunu ifade etmemekte; fiziksel, sözlü ve zihinsel düzeyde kimseye zarar vermemeyi kapsamaktadır. Bu çerçevede, yalnızca eylemsel şiddeti yasaklamakla kalmayıp, düşüncede şiddeti tasavvur etmekten de kaçınmayı gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla hem davranışları hem de zihinsel tutumları düzenleyen kapsamlı bir etik ilkedir. Ruhsal boyutta *ahimsa*, bireyin içsel pratiği aracılığıyla ruhsal uyanış ve gelişim yolunu açmaktadır. Günlük hayatta ahlaki ilkeleri uygulamak ve Tanrı’ya yönelmek, ahlaki ilerleme, kendini gerçekleştirme ve tanrısallığa ulaşma süreçlerinde temel kabul edilmektedir. Aynı

---

¹⁶⁴ Yitik, *Doğu Dinleri*, 43.

¹⁶⁵ Sisay Assemrie Temesgen, Irshad Ahmed, “The Application of Indian Tradition of Ahimsa in Modern Politics: Conceptual Analysis on The Foundations of Hard Power and Immorality in National and International Politics”, *Review of European Studies* 9/2 (2017), 158.

zamanda insanlık ve evrensel sevgiyi savunarak toplumsal ve siyasal düzlemde barış, adalet, eşitlik ve birliği gerçekleştirmeye de hizmet etmektedir.¹⁶⁶

6.3. Yeme-İçme Kuralları

Hinduizm’e göre düşüncenin saflığı, yemeğin saflığıyla doğrudan ilişkilendirilmiştir. İmparator Aşoka Maurya (ö. MÖ 232), vejetaryenliği siyasi düzeyde teşvik etmiş ve bu beslenme biçiminin bireyin en yüksek “saflık” ve “statü”sünü yansıttığını ifade etmiştir. Onun döneminde imparatorluk sınırları içinde hayvan kesimi ve et tüketimi yasaklanmıştır. Brahminler ise yiyecek konusunda oldukça titiz davranmış, kendi *kastlarının* dışındaki kişilerden yiyecek kabul etmemeyi tavsiye etmişlerdir. Bu yaklaşım, yiyeceklerin kast sistemi temelinde ayrıştırıldığını ve beslenme biçiminin zamanla siyasallaştığını göstermektedir.¹⁶⁷

---

¹⁶⁶ Sisay Assemrie Temesgen, Irshad Ahmed, “The Application of Indian Tradition of Ahimsa in Modern Politics: Conceptual Analysis on The Foundations of Hard Power and Immorality in National and International Politics”, 158.

¹⁶⁷ Chetna Gupta, “The Survey On Food Politics of India”, *International Journal of Yoga and Allied Sciences* 6/2 (2017), 183.

İKİNCİ BÖLÜM

BRAHMA KUMARİS

1. Brahma Kumaris Hareketinin Tarihçesi

1.1. Kurucu Dada Lekhraj

Brahma Kumaris (*Brahma'nın Kızları*) hareketinin kurucusu olan Lekhraj Moolchand Kripalani (Bkz. Ek-1), 15 Aralık 1884 tarihinde günümüzde Pakistan sınırları içerisinde yer alan Haydarabad şehrinde doğmuştur.¹⁶⁸ Tamasin Ramsay'ın çalışmasında, Lekhraj'ın doğum tarihiyle ilgili farklı görüşlerin olduğu ifade edilmektedir. Bazı kaynaklar onun 1870 ya da 1876-77 yıllarında doğduğunu ileri sürmektedir. Ancak kurucu üyelerin belgeleri ile 1930'ların yerel siyasetçilerinin hatıraları, Lekhraj'ın 1938'de 54 yaşında olduğunu ve dolayısıyla doğum yılının 1884 olduğunu göstermektedir.¹⁶⁹ Ramsay, topluluk üyelerinin başlangıçta Lekhraj'nın yaşını yaklaşık 60 olarak tahmin etmiş olabileceklerini belirtir. Bunun nedeni Hindu *dharma* metinlerinde bir erkeğin ruhsal yaşama altmış yaş civarında başlamasının uygun görülmesidir. Bu yaş, Hindistan'da belirli davranış kalıplarını ve inançları temsil eden kültürel bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, Lekhraj'ın "altmış yaşında" oluşu, biyolojik gerçeklikten çok sembolik bir anlam taşımaktadır. Ramsay ayrıca, 19. ve 20. yüzyıl başlarında Hindistan'da doğum tarihleri ve isim kayıtlarının genellikle belirsiz ve değişken olduğunu; yaş tahminlerinin ise çoğunlukla kişisel gözlem veya toplumsal ölçütlere dayandığını vurgulamaktadır.¹⁷⁰

Lekhraj'ın babasının, *Vallabacharya*¹⁷¹ tarikatına mensup bir öğretmen olduğu¹⁷² kendisinin de *Bhaiband*¹⁷³ *kastına* mensup olarak Hindu geleneğinin disiplinleri içinde yetiştiği

---

¹⁶⁸ Tamasin Ramsay, *Custodians of Purity: An Anthropological Study into the Mystical World of the Brahma Kumaris* (UK: Cambridge Scholars Publishing, 2024), 10.

¹⁶⁹ Tamasin Ramsay, *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris* (Melbourne, Australia: Monash University, Doktora Tezi, 2009), 20-22.

¹⁷⁰ Ramsay, *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris*, 20-22.

¹⁷¹ **Vallabacharya tarikatı:** 16. yüzyılda filozof Vallabha (1479–1531) tarafından kurulan, özellikle Vişnu'nun Krişna formuna adanmış bhakti geleneği. (bkz. *Britannica*, "*Vallabhacharya*").

¹⁷² R. K. Barz, "A Reinterpretation of Bhakti Theology: from the Pustimarg to the Brahma Kumaris", *Devotional Literature in South Asia Current Research, 1985-1988*, ed. R. S. McGregor (New York: Cambridge University Press, 1992), 299; Tamasin Ramsay, Wendy Smith, "The Brahma Kumaris World Spiritual University", *IIAS* 47 (2008), 4.

¹⁷³ **Bhaiband:** Sindh bölgesinde yaşayan, ticaretle uğraşan bir Hindu topluluğu. (bkz. *Sahapedia*, "*The Sindhworkis: Unique Global Diaspora*").

bildirilmektedir.¹⁷⁴ Bu *kasta* mensup topluluk üyelerinin iş ve ticaret alanındaki etkinlikleri nedeniyle erkekler, ailelerinden aylarca veya bazen yıllarca uzak kalmakta ve uluslararası ticaretle meşgul olmuşlardır. Bu durum, yerel toplulukların büyük ölçüde kadınlar ve çocuklardan oluşmasına yol açmıştır.¹⁷⁵

Kuyumcu olan Lekhraj, mücevher ticaretinde büyük başarılar kazanmış ve Kuzeybatı Hindistan'daki üst sınıflar ile yöneticilerle güçlü ilişkiler kurarak sadık bir müşteri kitlesi oluşturmuştur. Zamanla elmas ticareti üzerinden önemli bir servet kazanmıştır.¹⁷⁶ Lekhraj'ın kuyumculuk mesleği, onun kadın takıları konusundaki uzmanlığını göstermektedir. Bu durum, kendi toplumsal çevresinde bir erkek için olağan olandan daha fazla biçimde, akraba olmayan kadınlarla temas kurmasına olanak sağlamış olabilir. Böyle bir etkileşimin, onun kadınların toplumsal konumuna ilişkin sıradanın ötesinde bir farkındalık geliştirmesine katkı sağlamış olabileceği öne sürülmektedir.¹⁷⁷

Evli ve beş çocuk babası Lekhraj, 1936'da hayatının en aktif ve dikkat çekici dönemine girmiştir.¹⁷⁸ Altmış yaşına yaklaşırken yaşadığı bir dizi vizyon, onu ticari yaşamını bırakarak bütünüyle maneviyata yönelmeye sevk etmiştir. Lekhraj bu deneyimleri, kendisini ışıkla dolduran ve Tanrı'nın doğası, insan ruhunun özü ile dünyanın dönüşüm sürecine ilişkin bilgileri açığa çıkaran sıcak bir enerji akışı olarak tanımlamıştır.¹⁷⁹

Brahma Kumaris öğretilerinin temeli, Lekhraj'ın 1930'lu yıllarda yaşadığı bu manevi deneyimlere dayanmaktadır. Hareketin üyeleri, onun ne bir guru ne de herhangi bir silsileye bağlı bir dinî lider olmadığını vurgulamakla birlikte vizyonlarının doğrudan Tanrı *Şiva'dan* geldiğine inanmakta ve bu nedenle ona büyük manevi otorite atfetmektedir. Bu bağlamda Lekhraj, *Şiva'nın* “bedensel aracı” olarak kabul edilmiştir.¹⁸⁰

1936'da bir *satsang* sırasında, bu inanın temelini oluşturan ilk büyük vizyon ortaya çıkmıştır. O sırada yanında bulunan eşi ve kızı, gözlerinin kırmızıya döndüğünü ve ağzından şu

---

¹⁷⁴ Ramsay, *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris*, 22.

¹⁷⁵ Tamasin Ramsay vd., “Brahma Kumaris: Purity and the Globalization of Faith”, *Flows of Faith*, ed. Lenore Manderson vd. (Dordrecht: Springer Nature B.V., 2012), 52.

¹⁷⁶ Ramsay, Wendy Smith, “The Brahma Kumaris World Spiritual University”, 4.

¹⁷⁷ Lawrence A. Babb, “Indigenous Feminism in a Modern Hindu Sect”, *Signs* 9/3 (1984), 402.

¹⁷⁸ “Brahma Kumaris - Brahma Baba, the Founder” [Erişim: 07.07.2025, <https://www.brahmakumaris.org/about-us/the-brahma-kumaris-story/brahma-baba-the-founder>]

¹⁷⁹ George D. Chryssides, *Exploring New Religions* (New York: Continuum, 2001), 193-194.

¹⁸⁰ Chryssides, *Exploring New Religions*, 195.

sözlerin döküldüğünü aktarmışlardır: “Ben mutlu benliğim, ben Şiva’yım. Ben bilgili benliğim, ben Şiva’yım. Ben ışıklı benliğim, ben Şiva’yım.”¹⁸¹ Bu olay, onun Şiva’nın temsilcisi olarak görülmesinde belirleyici olmuştur.

İlk deneyimin ardından, Lekhraj başka vizyonlar da yaşamıştır. Birinde dört kollu haliyle karşısına çıkan *Vişnu* ona “Sen o’sun” demiştir. Bu ifade, *Chandogya Upaniṣad*’ın ünlü “tat tvam asi”¹⁸² öğretisine bir gönderme olarak değerlendirilmiştir.¹⁸³ Başka bir vizyonda, kendi ışığını yayan bir ışık topu şeklinde görünen Şiva ona “*Prajapati Brahma*” (İnsanlığın Babası) adını vermiştir; bu isim, Hinduizm’de yaratıcı Tanrı’nın farklı isimleriyle ilişkilidir.¹⁸⁴ Bu deneyimler, ona bu tecrübelerin ardında iyiliksever bir ilahi gücün bulunduğunu düşündürmüş ve yeni bir dünyanın genç kızlar ile kadınlar eliyle kurulacağına dair inancını geliştirmiştir.¹⁸⁵

Ancak gördüğü tüm vizyonlar huzur dolu olmamıştır. Yoğun *meditasyon* sırasında, ardında kaos, yıkıntı ve sefalet bırakan felaketli bir dünya çöküşünü görmüştür.¹⁸⁶ En etkileyici vizyonlarından olan bu deneyimde, dünyanın yok oluşuna ilişkin olup, felaket niteliğindeki bir savaşta kullanılan yıkıcı silahları ve ölümlerin milyonlarca ruhunun “ışığa doğru kelebekler gibi uçtuklarını” gördüğünü ifade etmiştir.¹⁸⁷ Bu yıkımın ardından insanlık için “Altın Çağ”ın başlayacağına inanılmıştır.¹⁸⁸ Bu deneyimlerin ardından Lekhraj, ticari faaliyetlerini sonlandırma sürecine girmiştir. Aynı dönemde vizyonları devam etmiş; büyük ve hayırsever bir güçten yayılan parlak bir ışıkla birlikte, yıldızların prensler ve prensesler biçiminde dünyaya indiği yeni bir âlemi gördüğünü bildirmiştir. Anlatılarına göre, güçlü bir varlık ona bu yeni dünyanın nasıl yaratılacağını öğretmiştir.¹⁸⁹ Ayrıca *Vişnu* ve *Şiva*’ya dair başka mistik

---

¹⁸¹ Chryssides, *Exploring New Religions*, 195.

¹⁸² **Tat tvam asi:** Sanskritçe “Sen o’sun” anlamına gelir; Hinduizm’de birey ile Mutlak arasındaki özdeşliği ifade eden ünlü bir ifadedir. (bkz. *Britannica*, “tat tvam asi”).

¹⁸³ Chryssides, *Exploring New Religions*, 195; Tamasin Ramsay, *Custodians of Purity: An Anthropological Study into The Mystical World of The Brahma Kumaris*, 11.

¹⁸⁴ Chryssides, *Exploring New Religions*, 195.

¹⁸⁵ Tamasin Ramsay, *Custodians of Purity: An Anthropological Study into The Mystical World of The Brahma Kumaris*, 11.

¹⁸⁶ Tamasin Ramsay, Wendy Smith, “The Brahma Kumaris World Spiritual University”, 4.

¹⁸⁷ Lawrence A. Babb, “Indigenous Feminism in a Modern Hindu Sect”, *Signs* 9/3 (1984), 402.

¹⁸⁸ Gerelene Jagganath, “The Brahma Kumaris World Spiritual University, South Africa: ‘Self Transformation is World Transformation’”, *Journal of Sociology and Social Anthropology* 4(1-2) (2013), 118.

¹⁸⁹ Babb, “Indigenous Feminism in a Modern Hindu Sect”, 402.

deneyimler de yaşamıştır. Bu deneyimlerde *Şiva*, ışığın biçimsiz bir varlığı olarak algılanmıştır. Yoğun *meditasyon* sırasında bedensel sınırlarını aştığını hissetmiş ve tüm varlığını kuşatan bir ışıkla arındığını tecrübe etmiştir. Bu mistik süreç sonunda, zamanla sıradan bir insana dönüşmüş olan ilk *Krişna* ruhunun yeniden doğmuş bir yansıması olduğuna dair bir içsel mesaj almıştır.¹⁹⁰

Tanrı'nın, Lekhraj aracılığıyla insanlığa ilahi bir yeniden doğuşu mümkün kılacak bilgeliği aktardığı kabul edilmiştir. Bu öğretiler arasında, kadının ahlaki açıdan yücelmesinin dünyanın genel yükselişini kendiliğinden beraberinde getireceği anlayışı öne çıkmaktadır. Bu nedenle, kadının öğretici ve rehber kimliğiyle üstlendiği ruhsal rol, bu inanç sisteminin ilk aşamalarından itibaren etkin bir biçimde uygulanmaktadır.¹⁹¹

Vizyonlarının ardından açıklama arayışına giren Lekhraj, birçok guruya danışmış ancak hiçbirini yaşadıklarının anlamını açıklayamamıştır. Sonunda pazar yerindeki bir *Sadhu*'dan¹⁹² yardım istemiş ve söylentiye göre bu muammayı çözmesi için ona yüklü miktarda rupi ödemiştir. Bu görüşmenin ardından, deneyimlerini netleştirmek amacıyla her sabah evinde *Bhagavadgita* okumaya başlamıştır. *Gita*, *Bhaiband* topluluğunun manevi ve kültürel yaşamında önemli bir yere sahiptir ve Lekhraj'ın ilk öğretileri bu kutsal metnin yorumlarına dayanmaktadır. Vizyonlar ve diğer mistik tecrübeler aracılığıyla saflığa odaklanma, kadınları ön plana çıkarma ve geleneksel dinî sınırları aşmayı hedefleyen manevi bir çalışma oluşturma yönünde ilham almıştır. Hayatını bu yeni manevi yönelime adayabilmek için işletmedeki hisselerini küçük ortağına devretmiştir. Manevi meselelere daha fazla yoğunlaştıkça, ailesi ve topluluk üyeleri onu dinlemek için evinde toplanmaya başlamıştır. Toplumsal değerleri korumak açısından faydalı görülen bu tür *satsanglar*, özellikle tüccar *Bhaiband* erkeklerinin uzun yolculuklara çıktığı dönemlerde, eşler ve çocuklar tarafından daha sık ziyaret edilmiş ve bu durum Lekhraj'ın topluluk lideri olarak güvenilirliğini pekiştirmiştir.¹⁹³

---

¹⁹⁰ Gerelene Jagganath, "The Brahma Kumaris World Spiritual University, South Africa: 'Self Transformation is World Transformation'", *Journal of Sociology and Social Anthropology* 4(1-2) (2013), 118.

¹⁹¹ Jagganath, "The Brahma Kumaris World Spiritual University, South Africa: 'Self Transformation is World Transformation'", 118.

¹⁹² **Sadhu:** Hindistan'da dindar bir münzevi veya kutsal kişi. (bkz. *Britannica*, "sadhu and swami").

¹⁹³ Ramsay, *Custodians of Purity: An Anthropological Study into the Mystical World of the Brahma Kumaris*, 11-12.

1.2. Hareketin İlk Yılları: Om Mandali

Brahma Kumaris hareketinin doğuşu, özellikle kadınların toplumsal konumu ve manevi arayışları açısından dikkat çekici bir örnektir. 1930'ların sonlarında ortaya çıkan hareket, Sindh bölgesindeki ataerkil toplumsal yapının etkisi altında şekillenmiştir. Hareket, toplumsal olarak Haydarabad merkezinde yer alan *Sind Worki (sindhvarki)* tüccar topluluğu içinde şekillenmiştir. *Lohana* ticaret *kastına* mensup olan bu topluluk, 19. yüzyılın ikinci yarısında seçkin bir tüccar sınıfı hâline gelmiş ve ticari faaliyetlerine Avrupa yerleşimlerinde seyyar satıcılık yaparak başlamıştır. Zamanla ekonomik bakımdan güçlenmiş, işlerini Hindistan'ın farklı bölgelerine ve yurtdışına genişletmişlerdir. Ancak tanıklıklara göre, *Sind Worki* erkekleri kültürel açıdan tutucu olmakla birlikte, uluslararası ticari faaliyetler sebebiyle aynı zamanda kozmopolit bir görünüm de sergilemekteydi.¹⁹⁴ Buna karşılık kadınların dünyası ev, aile buluşmaları, törenler ve dinî ziyaretlerle sınırlanmış; eğitimleri ise dağınık ve yetersiz kalmıştır. Erkeklerin ticaret nedeniyle sık sık evden uzak kalmaları, aile hayatında boşluklar oluşturmuş, bu durum kadınların konumunu daha da problemli hale getirmiştir.¹⁹⁵

Kaynaklarda, topluluk içerisinde yurtdışında yaşayan erkeklerin evlilik dışı ilişkilere yöneldiğine dair bir kanaatin bulunduğu ifade edilmektedir. Bu tür söylentilerin, kadınların moralini zedelediği ve ataerkil aile düzenine duyulan güveni sarstığı aktarılmaktadır. Brahma Kumaris'in sonraki aile eleştirilerinde sıkça vurgulanan özgür ruhlu ve sorumsuz koca figürünün de bu bağlamla ilişkilendirildiği görülmektedir. Kadınların eş ve anne olarak geleneksel sorumluluklarını yerine getirmeleri beklenirken, erkeklerin uzak diyarlarda günah dolu bir hayat sürmelerine dair anlatıların, bu yükümlülüklerin meşruiyetini sorgulatmaya başladığı belirtilmektedir. Brahma Kumaris'in ilk çekirdek kadrosunu oluşturan kadınların zihninde, erkeklerin ahlaki ikiyüzlülüğünün önemli bir mesele hâline geldiği aktarılmaktadır. Kocaların geleneksel anlayışta "tanrı" gibi görülmesine rağmen, gerçek davranışlarının bu imajla bağdaşmamasının, kadınların eşlerine duyduğu saygıyı sarstığı ve hareketin kuruluşunda kadınların öncülüğünü güçlendiren temel unsurlardan biri olarak öne çıktığı ifade edilmektedir.¹⁹⁶

Kadınların bu sınırlı ve baskı altındaki konumu, yeni bir manevi arayışın ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştır. İşte bu ortamda, Haydarabad'da Lekhraj'ın etrafında

---

¹⁹⁴ Babb, "Indigenous Feminism in a Modern Hindu Sect", 400.

¹⁹⁵ Babb, "Indigenous Feminism in a Modern Hindu Sect", 400-401.

¹⁹⁶ Babb, "Indigenous Feminism in a Modern Hindu Sect", 401.

toplanan yaklaşık 300 erkek, kadın ve çocuktan oluşan küçük bir topluluk, zamanla “Om Mandali” olarak tanınmaya başlamıştır.¹⁹⁷ Bu grubun Om Mandali olarak anılmasının sebebi, Lekhraj’ın *Bhagavadgita*’dan pasajlar okuduktan sonra, Doğu dinlerinde en kutsal hece kabul edilen “om (aum)” sesini yüksek sesle tekrar etmesidir. Okumaların ardından kadınlar ve çocuklar da “om” ilahilerine katılmış ve böylece grup, halk arasında “om ilahisi söyleyenler” anlamına gelen “Om Mandali” adıyla anılır hâle gelmiştir.¹⁹⁸

Topluluğun üyeleri çoğunlukla, uzun süreli iş seyahatleri nedeniyle eşlerinden ayrı yaşayan kadınlar ile onların çocuklarından oluşmaktaydı. Bu kadınlar, topluluk toplantıları sırasında Lekhraj’ı *Krişna* olarak, birbirlerini ise prensler ve prensesler olarak gördükleri vizyonlar deneyimlediklerini ifade etmişlerdir. Bu tür vizyonlar ve yaşanan ruhsal yoğunluk, birçok kadının evini terk ederek çocuklarıyla birlikte Lekhraj’ın ailesinin yaşadığı eve taşınmasına yol açmıştır. Katılımcılar arasındaki çocuk ve gençlerin sayısının artması üzerine, kısa süre içinde genel müfredat temelinde eğitim veren “*Om Niwas*” adlı bir okul kurulmuştur.¹⁹⁹

Bazı öğrencilerin benzer vizyonlar görmeye başlaması, Lekhraj’ın başkalarında da ruhsal deneyimler uyandırma kapasitesine sahip olduğu inancını güçlendirmiştir. Bu durum, onun manevi otoritesini pekiştirerek takipçileri tarafından kendisine saygı ifadesi olarak “*Om Baba*” adının verilmesine zemin hazırlamıştır.²⁰⁰ Lekhraj’ın hizmetkâr liderliği altında genç kadınların itibarı yükselmiş, görünürlükleri artmış ve önde gelen manevi figürler olarak etkinlikleri güçlenmiştir.²⁰¹

Ağustos 1938’de, ilerleyen dönemde “Brahma Baba” olarak anılacak olan Lekhraj, resmî olarak *Avinashi Gyan Yagya*’yı (bilgelige ya da ilahi bilgiye adanmış ebedî kurban ateşi) kurmuştur. Ancak bu yapılanma, dış çevreler tarafından Om Mandali adıyla anılmaya devam etmiştir.²⁰²

Om Mandali’nin kurumsallaşma sürecinde, özellikle genç kadınların öne çıkışı Radhe Pokardas Rajwani (ö. 1965) örneğinde somutlaşmıştır. Henüz on altı yaşındayken gruba katılan

---

¹⁹⁷ Chryssides, *Exploring New Religions*, 194.

¹⁹⁸ Ramsay, *Custodians of Purity: An Anthropological Study into the Mystical World of the Brahma Kumaris*, 13.

¹⁹⁹ Ramsay, *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris*, 25.

²⁰⁰ Babb, “Indigenous Feminism in a Modern Hindu Sect”, 402.

²⁰¹ Ramsay, *Custodians of Purity: An Anthropological Study into the Mystical World of the Brahma Kumaris*, 13.

²⁰² Ramsay, *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris*, 25.

Radhe, kısa sürede gösterdiği ruhsal olgunluk, dinginlik ve anlayış derinliğiyle dikkat çekmiştir. Bu özellikleri dolayısıyla topluluk tarafından “*Mama*” (anne) ünvanıyla anılmış ve üyeler arasında büyük bir saygı kazanmıştır. Om Mandali’nin kadın üyeleriyle yakından ilgilenmek, onların gündelik ve ruhsal ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak gibi sorumluluklar üstlenen *Mama*, aynı zamanda grubun ilk İdari Başkanı olarak da görev yapmıştır. Örgütün erken dönem örgütlenme yapısında kadınların temsili açısından sembolik bir konuma sahip olan *Mama*, Brahma Kumaris’in kurumsal kimliğinin oluşumunda etkili olmuştur.²⁰³

1937–1938 yılları arasında Lekhraj, sekiz genç kadından oluşan bir Yönetim Kurulu oluşturmuş ve tüm mal varlığı ile mülklerini bu kurulun idaresindeki bir vakfa devretmiştir. Ayrıca, hareketin manevi gelişim sürecini genç kadınların sorumluluğuna bırakmış; böylece onları öğretici ve rehber konumuna yükselterek topluluk içindeki rollerini kurumsal düzeyde güçlendirmiştir.²⁰⁴

Başlangıçta toplulukta ciddi bir huzursuzluk görülme de, erkek aile bireyleri kadınların *brahmacharya* (bekârlık) hayatına yöneldiğini, evlilikten uzak durduğunu ve manevi öğretmenliğe soyunduğunu fark edince öfke büyümüştür. Sindh aileleri, en itaatkâr kadın ve kızlarının aile evlerini terk ederek bağımsız manevi bir yaşam sürmesinden derinden rahatsız olmuştur.²⁰⁵ Bu durum, ailelerin kendi onurunu ve toplumsal düzeni tehdit eden bir gelişme olarak görülmüştür. Tepki olarak, kadınlara ve çocuklara yönelik sert cezalandırmalar, hapsedilmeler, fiziksel şiddet gibi uygulamalar yaygınlaşmıştır. Lekhraj’ın güçlü manevi etkisine inanan aile büyükleri, onu büyücülük ve hipnozla suçlamıştır. Artan muhalefet, saldırı girişimleri ve yasal baskılar sonucu topluluk Haydarabad’ı terk ederek 1937’de Karaçi’ye yerleşmiştir.²⁰⁶ Karaçi’ye taşınma, hareket üzerindeki baskıyı hafifletmemiş aksine 1938-1939 yıllarında toplumsal gerilimler yeni bir boyut kazanmıştır. Hareket, ortaya çıkışından itibaren, çevredeki toplumdan yoğun ve kimi zaman vahşi bir düşmanlıkla karşılaşmıştır; hareket

---

²⁰³ “Our Senior Yogis – The Brahma Kumaris” [Erişim 02.10.2025, <https://brahmakumaris.org.au/new/about-us/our-history/our-senior-yogis/>]; Hammet Arslan, “Brahma Kumaris”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 103.

²⁰⁴ Brahma Kumaris - Brahma Baba, the Founder” [Erişim: 07.07.2025, <https://www.brahmakumaris.org/about-us/the-brahma-kumaris-story/brahma-baba-the-founder/>]; Ramsay, *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris*, 25-26.

²⁰⁵ Ramsay, *Custodians of Purity: An Anthropological Study into the Mystical World of the Brahma Kumaris*.

²⁰⁶ Ramsay, *Custodians of Purity: An Anthropological Study into the Mystical World of the Brahma Kumaris*, 13-15.

üyelerinin öfkeli akrabaları bir “*Anti-Om Mandali*” derneği kurmuş ve yerel basın tarıkata karşı bir kampanya başlatmıştır. Bu gerilim 1938 yılında doruğa ulaşmış, öfkeli bir kalabalık hareket binalarından birini ateşe vermiştir.²⁰⁷

1939 yılında bir annenin, iki kızının kendi isteği dışında Karaçi’deki aşramda tutulduğu gerekçesiyle Om Mandali hakkında suç duyurusunda bulunması üzerine mahkeme, kızların annelerine teslim edilmesine hükmetmiştir. Bu olayın ardından bazı Hindular hareketi protesto etmeye devam etmiş, Hindu liderlerin baskıları sonucunda ise Om Mandali aynı yıl yasadışı ilan edilmiştir. Yetkililer bu karar doğrultusunda hareketin mülklerinin boşaltılmasını ve kapatılmasını emretmiştir.²⁰⁸

Mahkemede Dada Lekhraj, Haydarabad’ı terk etmesi koşuluyla kendisine ve Om Mandali’ye karşı herhangi bir yasal işlem yapılmayacağı yönünde bilgilendirilmiştir. Bunun üzerine Lekhraj, şehri terk ederek Karaçi’nin Clifton bölgesinde bir ev kiralamış ve topluluğun faaliyetlerini burada sürdürmüştür. Zamanla hakkında açılan tüm davalar düşmüş ve Lekhraj hiçbir mahkeme sürecine fiilen katılmadan suçlamalardan aklanmıştır.²⁰⁹

Om Mandali grubu, yaklaşık 14 yıl boyunca Karaçi’de kendi kendine yeten bir yaşam sürmüştür. Bu dönemde grup, toplumdan nispeten izole şekilde yaşamış; bir yandan yoğun manevi çalışmalar, *meditasyon (Raja Yoga)* ve kişisel dönüşüme odaklanmış, diğer yandan 300 ila 700 kişilik kendi kendine yeten bir topluluğa dönüşmüştür. Birçok kadın ailelerine dönerken, bazıları grupta kalmıştır.²¹⁰

Hindistan ve Pakistan’ın bölünmesinden sonra, üyelerin topluluğun refahı konusunda yaşadıkları endişeden dolayı 1950 yılında Om Mandali, Rajasthan’ın Aravali dağlarında bulunan ve sakinliği ile bilinen Mount Abu’ya taşınmıştır. Mount Abu, şehir hayatının karmaşasından uzak bir *meditasyon* merkezi ve hac yeri olarak önem kazanmıştır. Brahma Kumaris’in merkezi bugün Madhuban’dadır.²¹¹

---

²⁰⁷ Babb, “Indigenous Feminism in a Modern Hindu Sect”, 402-403.

²⁰⁸ Arslan, “Brahma Kumaris”, 104.

²⁰⁹ Ramsay, *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris*, 27-28.

²¹⁰ Ramsay, Wendy Smith, “The Brahma Kumaris World Spiritual University”, 4.

²¹¹ George D. Chryssides, *Exploring New Religions* (New York: Continuum, 2001), 194; Babb, “Indigenous Feminism in a Modern Hindu Sect”, 403; Ramsay, *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris*, 30.

1.3. Brahma Kumaris World Spiritual University

İlk aşamada Lekhraj'ın bu oluşumu, bireylerin dünyadan el çekerek ruhsal arınma ve disiplin yoluyla manevi deneyim kazandıkları bir adanmışlık biçimi olarak tasavvur ettikleri görülmektedir. Ancak süreç içerisinde bu yaklaşım değiştiği; bireysel arınmanın ötesine geçilerek öğretilerin başkalarına aktarılmasının da manevi pratiğin ayrılmaz bir parçası hâline getirildiği anlaşılmaktadır.²¹²

1952 yılına gelindiğinde Lekhraj, hareketin Rajasthan dışına yayılmasının zamanının geldiğini düşünerek bazı rahibeleri Delhi ve Bombay'a göndermiş, burada *Raja Yoga* çalışmalarına yönelik merkezler kurulmuştur. Bireylerin manevi eğitim ve bilinç düzeyini yükseltmeyi amaçlayan bu oluşum, daha sonra *Brahma Kumaris World Spiritual University* (BKWSU) adını almıştır. Aynı yıl BKWSU'nun merkezi Mount Abu'da açılmış ve hareketin temel eğitim modeli olan yedi günlük temel *meditasyon* kursu geliştirilmiştir. Bu yedi günlük kurs, Brahma Kumaris'in *Raja Yoga meditasyonunu* öğretmek ve öğretilerinin ana ilkelerini aktarmak amacıyla uyguladığı en yaygın eğitim biçimi olarak yer almıştır. Kursun tamamlanmasının ardından katılımcılar, sabah yapılan dersler ve *meditasyon* oturumlarına devam edebilmekte; akşam *meditasyonları* ise her zaman kamuya açık olarak gerçekleştirilmektedir.²¹³

24 Haziran 1965'te topluluğun manevi lideri ve üyelerin “mama” figürü vefat etmiştir. Yaklaşık dört yıl sonra, kurucu Lekhraj rahatsızlanmış ve ölümünden önce Brahma Kumaris'in idari sorumluluğunu, gençlik yıllarından beri sadık bir yoldaşı olarak görülen Dadi Kumarka'ya (ö. 2007) bırakmıştır.²¹⁴

Dadi Kumarka (ö. 2007) ve Didi Manmohini (ö. 1983), Brahma Baba'nın bilgiyi uluslararası düzeyde yayma hedefini sürdürme sorumluluğunu üstlenmişlerdir. Bu amaç doğrultusunda, yaklaşık iki yıl sonra Dadi Janki (ö. 2020), hareketin ilk resmî yurtdışı merkezini kurmak üzere Londra'ya gönderilmiştir.²¹⁵ Böylece 1971 yılında *Brahma Kumaris World Spiritual University*, Londra'da ilk uluslararası merkezini açarak küresel ölçekte yayılma

---

²¹² Babb, “Indigenous Feminism in a Modern Hindu Sect”, 404.

²¹³ Chryssides, *Exploring New Religions*, 194; Tamasin Ramsay, Wendy Smith, “The Brahma Kumaris World Spiritual University”, *IIAS* 47 (2008), 3; Ramsay, *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris*, 31; Arslan, “Brahma Kumaris”, 104.

²¹⁴ Ramsay, *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris*, 32.

²¹⁵ Ramsay, *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris*, 32.

sürecini başlatmıştır.²¹⁶ 1974 yılına gelindiğinde ise bu merkez, Brahma Kumaris öğretileriyle tanışan ilk yabancı katılımcıların ruhsal eğitim aldığı bir mekân hâline gelmiştir.²¹⁷

Zamanla, BKWSU küresel bir organizasyon yapısına kavuşmuştur. Amerika ve Karayipler, Rusya ve Avustralya–Asya bölgelerinde Bölgesel Koordinasyon Ofisleri oluşturulmuştur. Her ülkede kayıtlı Ulusal Koordinasyon Ofisleri açmıştır. Altı ana koordinatörün tamamı uzun süredir yurtdışında ikamet eden, etnik olarak Hintli kadınlardır. Ulusal koordinatörler ise Hintli, yerel veya üçüncü ülke vatandaşı olabilmekle birlikte; bazıları erkeklerden oluşmuştur. Bu yapı, BKWSU’yu, merkezî yönetim kültürünü korurken yerel koşullara uyum sağlayan çok uluslu bir şirket modeline benzetmiştir. Üçüncü ülke vatandaşlarının farklı şubelere atanması, örgüt içi kültürün ve paylaşılan değerlerin kurumsal düzeyde yerleştiğini göstermektedir.²¹⁸

BKWSU kursları, dinî veya siyasi görüş fark etmeksizin herkese açık olarak kurgulanmıştır. Üyelerin bazıları değişik dinî topluluklara da mensup olmakla birlikte, Brahma Kumaris’in Tanrı, insanlık ve evrenli ilgili kendi öğretileri korunmuştur.²¹⁹ Bu gelişmelerin sonucunda, hareketin dış görünüşü köklü bir değişim geçirmiş, önceleri içine kapanık ve inzivaya yönelmiş bir toplulukken, artık dışa dönük biçimde misyonerlik faaliyetleri yürüten bir harekete dönüşmüştür.²²⁰

1.4. Birleşmiş Milletler

Brahma Kumaris, ruhsal değerler ve barış odaklı çalışmalarıyla uluslararası alanda dikkat çeken bir hareket olarak, 1980 yılında New York’taki merkezinin yaklaşık beş yıllık faaliyetinin ardından Birleşmiş Milletler Kamu Bilgi Departmanı (United Nation Department of Public Information, DPI) ile resmî bağlantı kurmuştur.²²¹ Bu adım, Brahma Kumaris’in seküler alanlarda, özellikle barış ve toplumsal iş birliği temalarında global bir etki yaratma yönündeki ilk ciddi girişimlerinden biri olarak değerlendirilebilir.²²²

---

²¹⁶ Ramsay, Wendy Smith, “The Brahma Kumaris World Spiritual University”, 4.

²¹⁷ Ramsay, *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris*, 32.

²¹⁸ Ramsay, Wendy Smith, “The Brahma Kumaris World Spiritual University”, 3.

²¹⁹ Chryssides, *Exploring New Religions*, 194-195.

²²⁰ Babb, “Indigenous Feminism in a Modern Hindu Sect”, 404.

²²¹ Ramsay, *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris*, 32.

²²² Tamasin Ramsay vd., “Brahma Kumaris: Purity and the Globalization of Faith”, *Flows of Faith*, ed. Lenore Manderson vd. (Dordrecht: Springer Nature B.V., 2012), 64.

1983 yılında Brahma Kumaris, Ekonomik ve Sosyal Konsey'in (Economic and Social Council, ECOSOC) danışman statüsüne kabul edilmiş ve 1999 yılında bu statü genel danışmanlığa yükseltilmiştir. Aynı zamanda Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (The United Nations Children's Fund, UNICEF) ile de danışmanlık ilişkisine sahiptir.²²³ ECOSOC ile olan bu statü, Brahma Kumaris'in sosyal ve çevresel kalkınma, insani işler ve değerler konularındaki ruhsal perspektifini BM platformuna taşımayı mümkün kılmaktadır.²²⁴

Brahma Kumaris'in BM ile ilişkilerinin somut örneklerinden biri, 1986 yılında başlatılan “*Milyon Dakika Barış*” projesidir. 88 ülkeden katılımcılar, dört hafta boyunca dua, *meditasyon* ve olumlu düşüncelerle 1.231.975.713 dakika (yaklaşık 2.344 yıl) süren barışçıl eylemler gerçekleştirmiştir.²²⁵ Bu proje, hareketin uluslararası alanda barışa katkı sağlama çabalarının ilk somut göstergesi olmuş ve yedi BM Barış Elçisi ödülünün kazanılmasını sağlamıştır.²²⁶

Milyon Dakika Barış programının ardından, 1988 yılında “*Daha İyi Bir Dünya İçin Küresel İşbirliği*” projesi başlatılmıştır. Bu girişimle, 129 ülkeden bireyler ve topluluklar, daha iyi bir dünya vizyonlarını paylaşmak üzere bir araya getirilmiştir. Çalışmalar, daha sonra “*Küresel Vizyon Beyanı*”na dönüştürülmüş ve BM Barış Elçisi ile Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) destekli “*Daha İyi Bir Dünya Vizyonu*” yayınının temelini oluşturmuştur.²²⁷

Brahma Kumaris'in BM ile olan ilişkileri yalnızca danışmanlık ve proje bazlı iş birliğiyle sınırlı kalmamış aynı zamanda uluslararası sağlık ve eğitim alanlarında da kendini göstermiştir. 1991 yılında Mount Abu'da kurulan J. Watumull Küresel Hastanesi ve Araştırma Merkezi, ruhsal değerleri merkeze alan bütünsel sağlık hizmetleri sunmayı amaçlamış, sonrasında savunmasız gruplara ulaşmayı hedefleyen toplum temelli sağlık programları geliştirmiştir.²²⁸

---

²²³ Ramsay, *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris*, 32.

²²⁴ Ramsay vd., “Brahma Kumaris: Purity and the Globalization of Faith”, 64.

²²⁵ Ramsay, *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris*, 34.

²²⁶ Samta P. Pandya, *Faith Movements and Social Transformation Guru Charisma in Contemporary India* (Jaipur, India: Rawat Publications, 2019), 114.

²²⁷ Pandya, *Faith Movements and Social Transformation Guru Charisma in Contemporary India*, 114.

²²⁸ Pandya, *Faith Movements and Social Transformation Guru Charisma in Contemporary India*, 114.

Brahma Kumaris'in BM ile ilişkisi, örgütün seküler ve global alanlardaki çalışmalarının bir yansımasıdır. Barış, değerler ve insan odaklı projeler aracılığıyla, hareket hem ruhsal perspektifini BM çatısı altında görünür kılmış hem de dünya çapında toplumsal iş birliği ve bilinçlenmeye katkıda bulunmuştur.²²⁹

1.5. Değerler Eğitimi

Yaşayan Değerler Eğitimi (*Living Values Education*) girişimi, UNICEF ve BKWSU'den eğitimcilerin danışmanlığında geliştirilmiş ve altmıştan fazla ülkede uygulanmış uluslararası bir değerler eğitimi programıdır. Programın internet sayfasında yer alan “değer ağacı”; hoşgörü, mutluluk, iş birliği, dürüstlük, saygı, birlik, barış ve sevgi gibi temel değerleri sembolik biçimde bir arada sunmaktadır. Bu değerler, bireysel ve toplumsal yaşamda insani erdemlerin geliştirilmesine yönelik bütüncül bir yaklaşımı temsil etmektedir.²³⁰

Değerler eğitimi, başlangıçta ABD kaynaklı bir eğitim anlayışı olarak ortaya çıkmış, zaman içerisinde küresel ölçekte yaygınlaşarak farklı coğrafyalarda çeşitli biçimlerde uygulanmaya başlanmıştır. 1970'lerde akademik çalışmaların konusu olmaya başlayan değerler eğitimi, 1980'ler ve 1990'larda artan ilgiyle birlikte uluslararası bir eğitim hareketine dönüşmüş; 2000'li yıllarla birlikte ise etik, karakter, vatandaşlık ve demokratik eğitim gibi farklı adlar altında daha geniş bir kapsama ulaşmıştır.²³¹

Bu küresel eğilim Türkiye'de de yankı bulmuştur. UNESCO tarafından desteklenen ve 1995 yılında uygulamaya konulan Yaşayan Değerler Eğitim Programı, Türkiye'deki değerler eğitimi çalışmalarının ilk örneği olarak kabul edilmektedir. Demokrasi, adalet ve özgürlük gibi evrensel değerlerin öğrencilere kazandırılmasını hedefleyen bu program, iş birliği, özgürlük, mutluluk, dürüstlük, sevgi, alçak gönüllülük, barış, saygı, sorumluluk, sadelik, hoşgörü ve birlik olmak üzere on iki temel değere odaklanmıştır.²³²

2005 yılında yenilenen ilköğretim programlarında değerler eğitiminin önemli bir yer edinmesi, ardından 2010 yılında gerçekleştirilen 18. Millî Eğitim Şûrası'nda “Eğitimde 2023 Vizyonu” kapsamında bu konunun yeniden ele alınması, Türkiye'de değerler eğitiminin

---

²²⁹ Ramsay vd., “Brahma Kumaris: Purity and the Globalization of Faith”, 64.

²³⁰ Ali Faruk Yaylacı, “Değerler Eğitimi ve Bir Fabrika Olarak Modern Okul”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6/2 (2016), 154.

²³¹ Ali Faruk Yaylacı, “Değerler Eğitimi ve Bir Fabrika Olarak Modern Okul”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6/2 (2016), 155.

²³² Yaylacı, “Değerler Eğitimi ve Bir Fabrika Olarak Modern Okul”, 155.

kurumsal olarak yerleşmeye başladığını göstermektedir. Böylece değerler eğitimi, küresel ölçekte olduğu gibi Türkiye’de de eğitim politikaları ve uygulamaları içinde giderek daha belirgin bir önem kazanmıştır.²³³

2. Brahma Kumaris’in Öğretileri ve İnanç Sistemi

2.1. Tanrı Anlayışı

Brahma Kumaris’te Tanrı anlayışı, yalnızca Tanrı’yı ebedî bir güç veya enerji olarak değil, aynı zamanda maddeyi de ezeli kabul etmektedir. İnsanlarda bulunan ruhlar da ebedîdir; Tanrı’dan gelmez ve Tanrı tarafından yaratılmaz. Tanrı, “Yüce Ruh” veya “En Yüce Ruh” olarak tanımlanmaktadır, ancak ruhlardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, tüm bilgiye sahip olsa da her yerde hazır ve nazır olduğu düşünülmez.²³⁴

Tanrı’nın sonsuzluğu, mekânsal bir yayılımı değil, boyutsuz bir varoluşu ifade eder. O da bir ruhtur ve insan ruhlarıyla aynı forma sahiptir; fark, niteliksel düzeydedir. Tanrı’nın büyüklüğü, evrene yayılmasında değil, niteliklerinin üstünlüğünde yatmaktadır. Brahma Kumaris öğretisinde Tanrı’nın biçimsiz veya her yerde mevcut olduğu anlayışı kabul edilmemektedir; çünkü var olan her şeyin bir biçime sahip olması gerektiği düşünülmektedir. Nitelikler biçimsiz olabilir, ancak bu niteliklerin kaynağının biçimsiz olması mümkün değildir. Metaforik bir anlatımla, çiçeğin biçimi olduğu hâlde kokusunun biçimsiz oluşu veya güneşin biçim sahibi olup ışığının biçimsizliği, Tanrı’nın da biçimsel bir varlığa sahip olduğu düşüncesine dayanak olarak gösterilmektedir. Bu yaklaşıma göre Tanrı, sevgi ya da hakikatin kendisi değil, onların kaynağıdır.²³⁵

Tanrı’nın formu, “mikro yıldız” (*point of light*) olarak sembolize edilmektedir. İnsan bu formu zihninde canlandırarak Tanrı’nın gücünü ve niteliklerini deneyimlemeye başlamaktadır. Bu nedenle Tanrı’nın formu üzerine *meditasyon* yapmak, nefese ya da mum alevine odaklanmaktan daha değerli kabul edilmektedir.²³⁶

Tanrı’nın özel bir isme sahip olduğu da öğretiler arasında yer almaktadır. Farklı dillerde Tanrı’ya birçok isim verilmişse de her biri O’nun bir niteliğini yansıtmaktadır. Sanskritçede

---

²³³ Yaylacı, “Değerler Eğitimi ve Bir Fabrika Olarak Modern Okul”, 155-156.

²³⁴ R. Kranenborg. (1999). *Brahma Kumaris: A New Religion?*, CESNUR [Erişim: 12.07.2025, https://www.cesnur.org/testi/bryn/br_kranenborg.htm]

²³⁵ *New Beginnings* (Rajasthan: Literature Department, Brahma Kumaris Ishwariya Vishwa Vidyalaya, 1996), 43.

²³⁶ *New Beginnings*, 43.

“Şiva” kelimesi, Tanrı’nın ebedî niteliklerini ve işlevlerini ifade etmektedir. Şiva, “hayırsever baba”, “yaratılışın tohumu” ve “kaynak” anlamlarına gelmekte; bu da O’nun üzerinde başka bir yaratıcı bulunmadığına işaret etmektedir. *Meditasyonlarda* “Şiva” ismine “Baba” kelimesi eklenmekte ve “Şiva Baba” ifadesiyle Tanrı’nın hem evrensel baba rolü hem de insan ruhlarıyla olan yakın ilişkisi vurgulanmaktadır.²³⁷

Hinduizm ve Brahma Kumaris’in tanrı anlayışları arasında önemli farklılıklar ve bazı paralellikler bulunmaktadır. Hinduizm’de tanrı anlayışı tarih boyunca farklı biçimlerde tezahür etmiş; politeizm, monoteizm, panteizm ve monizm gibi çeşitli inanç yapıları aynı din içinde bir arada bulunabilmiştir.²³⁸ Aynı zamanda *Trimurti* kavramı ile yaratıcı, koruyucu ve yok edici ilahlar üçlü bir yapı halinde ortaya konmuştur.²³⁹ Hinduizm’de tanrı hem nitelikli (*Saguna Brahman*) hem de nitelsiz (*Nirguna Brahman*) olarak kabul edilmekte ve evren tanrının bir tezahürü olarak değerlendirilmekte, ancak bu tezahür bir dönüşüm ya da değişim anlamına gelmemektedir.²⁴⁰ Tanrı’nın farklı biçimlerde yeryüzüne inişleri (*avataralar*) ise insanlara rehberlik etmek ve kötülüğü ortadan kaldırmak amacıyla gerçekleştiğine inanılmaktadır.²⁴¹

Hinduizm’de bulunan üçlü kavramı, yaratıcı, koruyucu ve yıkıcı yönler üzerinden açıklanmaktadır. Yaratıcı yön, insanlığın ahlaki çöküş yaşadığı dönemlerde Tanrı’nın dünyaya gelerek insanlığı uyandırmasını ve ilkel uyumu yeniden sağlamasını ifade etmektedir. Bu yaratma eylemi genellikle bir elçi aracılığıyla gerçekleşmektedir; örnek olarak Lekhraj verilebilir. Koruyucu yön, özellikle *Raja Yoga* aracılığıyla bireye aktarılan enerjiyle görünür hâle gelmektedir. Böylece kişi dengeli bir kişilik geliştirmektedir. Yıkıcı yön ise, bu yolda yürüyenlerin *meditasyon* faaliyetleri aracılığıyla kötülük ve olumsuzlukları ortadan kaldırmasını ifade etmektedir.²⁴²

Yukarıda belirtildiği üzere her iki öğretide tanrının birden fazla niteliğe sahip olduğunu kabul etmekle birlikte, Hinduizm’de tanrının hem çoklu biçimleri hem de nitelsiz bir özü bulunurken, Brahma Kumaris’te tanrı tek bir biçime sahip ve bu biçim *meditasyon* yoluyla deneyimlenebilir bir gerçeklik olarak görülmektedir. Hinduizm’de evren, tanrının bir tezahürü

---

²³⁷ *New Beginnings*, 45.

²³⁸ Karataş, *Hint Dinlerinde Tanrı Anlayışı (Hinduizm Örneği)*, 13.

²³⁹ Demirel, “Hinduizm’in Tarihsel Serüveni”, 572.

²⁴⁰ Çiçek Avcı, *Vedanta Sistemi Çerçevesinde Hinduizm’deki Mistik Unsurlar*, 105.

²⁴¹ Tümer vd., *Dinler Tarihi*, 178.

²⁴² R. Kranenborg. (1999). *Brahma Kumaris: A New Religion?* [Erişim 12.07.2025, https://www.cesnur.org/testi/bryn/br_kranenborg.htm]

olarak kabul edilirken, Brahma Kumaris'te ruhlar ve madde Tanrı'dan bağımsız ve ezeli varlıklar olarak ele alınmaktadır. Bu yönleriyle Hinduizm'de tanrı anlayışı daha çok kozmik bir bütünlük ve çeşitlilik içerirken, Brahma Kumaris tanrısı kişisel ve belirgin bir formla sınırlı, niteliksel üstünlük temelinde tanımlanmaktadır.

2.2. Ruh

Brahma Kumaris öğretisine göre insanın özünü oluşturan en önemli varlık unsuru ruhtur. Ruh, fiziksel süreçlerle ölçülemeyen, maddi olmayan bir bilinç varlığıdır. Her bireyin “gerçek benliği” olarak kabul edilen ruh, beden aracılığıyla yaşam deneyimini sürdürür; bu nedenle insan bedeni ruhun geçici bir aracıdır. Ruh, bedenın yöneticisi ve etkin öznesidir; beden ise ruhun eylemlerini gerçekleştirdiğı bir araç konumundadır.²⁴³

Ruh ve madde arasında açık bir ayırım yapılmaktadır. Maddi dünya, beş duyuyla algılanabilirken; düşünme, hissetme, karar verme ve arzulama gibi zihinsel süreçler ruhsal düzleme aittir. Bu süreçler fiziksel değil, fakat gerçek kabul edilmektedir. Ruh, algı, ayırt etme ve anlama yetilerine sahiptir. Bu yetilerin farkına varması ve onları arındırması, kişinin ruhsal gelişiminin temelini oluşturmaktadır. Brahma Kumaris, bu farkındalığın “üçüncü göz” olarak nitelendirilen içsel sezgiyle kazanılabileceğini vurgulamaktadır. “Üçüncü göz” kavramı, fiziksel olmayanı algılamayı ve ruhsal düzeyde görmeyi ifade eder.²⁴⁴

Öğretiye göre ruh, ebedî, bölünmez ve yok edilemez bir bilinç noktasıdır. Ruhun fiziksel bir boyutu olmadığı için yok olması mümkün değildir. Bu nedenle insan, ölümsüz bir varlık olan ruhun beden aracılığıyla deneyim kazandığı geçici bir süreç içindedir. Bedensel kimlik geçici; ruhsal kimlik ise kalıcıdır.²⁴⁵

Ruh, bedende bulunduğu sürece üç temel yetiyle işlev görür: zihin, zekâ (akıl) ve *sanskarlar*. Zihin, düşünme, hayal etme ve duygulanma yetisidir; tüm duyguların ve arzuların kökeni buradadır. Zekâ, düşünceleri değerlendirme, ayırt etme ve karar verme işlevini üstlenmektedir. Zekânın gelişmesiyle bilginin kavranması ve uygulanması doğal hale gelmektedir. *Sanskarlar* ise ruhun geçmiş deneyimlerinin, alışkanlıklarının ve eğilimlerinin

---

²⁴³ *New Beginnings*, 10-13.

²⁴⁴ *New Beginnings*, 10-13.

²⁴⁵ *New Beginnings*, 14.

depolandığı izlenimlerdir. Her eylem yeni bir *sanskar* oluşturur veya var olanı güçlendirir. *Sanskarlar*, ruhun kişiliğini ve bireyselliğini belirleyen temel unsurlardır.²⁴⁶

Düşünce süreci döngüsel bir yapıdadır: *Sanskarlardan* doğan bilinçaltı izlenimler zihinde düşünce, duygu veya arzu biçiminde ortaya çıkmakta, bunlar zekâ tarafından değerlendirilmekte ve eyleme dönüşmektedir. Eylemler de yeni izlenimler yaratarak döngüyü sürdürmektedir. Bu nedenle düşüncenin kalitesi, ruhun deneyimlerinin niteliğini belirlemektedir. Saf ve uyumlu *sanskarlardan* gelen düşünceler huzur ve denge getirirken, saf olmayan *sanskarlar* huzursuzluk ve uyumsuzluk doğurmaktadır.²⁴⁷

Brahma Kumaris'e göre ruhun yeri, beynin *talamus*, *hipotalamus* ve *pineal* bezlerin bulunduğu bölgedir; bu nokta “üçüncü göz” veya “zihin gözü” olarak adlandırılmaktadır. Fiziksel ve ruhsal alan arasındaki bağlantı, düşünce enerjisi aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu anlayış, birçok din ve ezoterik öğretilerde yer alan “üçüncü göz” kavramıyla paralellik göstermektedir.²⁴⁸

Hinduizm ve Brahma Kumaris'in ruh anlayışları arasında belirgin farklar ve bazı benzerlikler bulunmaktadır. Hinduizm'de ruh kavramı, Upanişadlar Dönemi'nde *Brahman* kavramı ile ilişkilendirilerek evrensel ve bireysel düzeyde ele alınmıştır.²⁴⁹ Evrensel ruh olarak *Brahman*, evrenin düzenini sürdüren mutlak bilinçtir ve canlı-cansız her şeyde varlığını sürdürmektedir. Bireysel ruh ise *Brahman*'ın insandaki yansıması olan *atmandır*. *Atman*, bireysel benlik olarak tanımlanmakta ve fenomenal dünya ile etkileşim sonucu bedenlenmiş ruh hâlini almaktadır. Böylece Hinduizm'de ruh, evrensel gerçeklik içinde yer alan ve *Brahman* ile özdeş kabul edilen kalıcı ve temel varlıktır.²⁵⁰

Yukarıda ifade edildiği gibi, Hinduizm'de ruh, evrensel gerçeklik olan *Brahman*'ın bireysel tezahürü olarak görülürken; Brahma Kumaris'te ruh, maddi olmayan, ebedî ve bilinçli bir enerji noktasıdır ve insanın gerçek kimliğini temsil etmektedir. Her iki öğretilerde de ruhun kalıcı ve gerçek benlik olduğu vurgulanmakta; Hinduizm'de ruhun evrensel bilinçle birliği ön plandayken, Brahma Kumaris'te ruhun bedenle ilişkisi ve düşünce süreçleri ele alınmaktadır.

---

²⁴⁶ *New Beginnings*, 14-16.

²⁴⁷ *New Beginnings*, 16-17.

²⁴⁸ *New Beginnings*, 13-14.

²⁴⁹ Ulaş, “Hinduizm'de Tanrı-İnsan İlişkisinde Temayüz Eden Kavramlar”, 157; Aksin, “Hinduizm'de Ruh Benlik ve Bilin Kavramı: Atman ve Brahman”, 190.

²⁵⁰ Aksin, “Hinduizm'de Ruh Benlik ve Bilin Kavramı: Atman ve Brahman”, 190.

2.3. Karma

Brahma Kumaris öğretisine göre *karma*, yaşamın temel yasası olarak kabul edilmekte; varoluş bütünüyle “eylem ve tepki” ilkesi üzerine temellendirilmektedir. Her düşünce, söz ve davranış bir enerji akışı oluşturmakta ve bu akışın eşit ve zıt yönlü bir karşılığı mutlaka geri dönmektedir. Böylece bireyin yaptığı her eylem, kendisine dönen bir sonuç yaratmaktadır. Bu durum, fiziksel olduğu kadar zihinsel düzeyde de geçerlidir; yalnızca fiili davranışlar değil, düşünceler de bir tür *karma* olarak değerlendirilmektedir.²⁵¹

“Boomerang” benzetmesiyle, her davranışın bir gün sahibine geri döneceği vurgulanmaktadır. Olumsuz bir eylem olumsuz bir sonuç, olumlu bir eylem ise olumlu bir sonuç doğurmaktadır. Bu anlayışa göre *karma*, yalnızca ahlaki bir ilke değil, aynı zamanda evrensel bir doğa yasasıdır. Bireyin yaşamında karşılaştığı olaylar, geçmişteki düşünce ve eylemlerinin doğal bir sonucudur. Bu nedenle şans ya da kader gibi kavramlar, *karma* yasası bağlamında, geçmiş eylemlerin görünür hâle gelmesinden ibarettir.²⁵²

Brahma Kumaris öğretisinde önemli olan, kişinin mevcut anda gerçekleştirdiği eylemlere dikkat etmesidir. Geçmişteki *karmaların* sonuçlarını bütünüyle ortadan kaldırmak mümkün olmasa da, kişi şu anda doğru düşünce, söz ve davranışla hareket ederek olumlu bir yönelim oluşturabilmektedir. Bu yaklaşım, bireyi edilgen bir kader anlayışından uzaklaştırarak etkin bir sorumluluk bilincine yöneltmektedir. Böylece *karma*, yalnızca geçmişin sonucu değil, aynı zamanda geleceğin biçimlendiricisi hâline gelmektedir.²⁵³

Ayrıca bireyin başkalarına yönelttiği düşüncelerin de bir tür enerji olarak kendisine döneceği belirtilmektedir. Bu nedenle olumsuz konuşma, eleştiri veya öfke gibi duygular farkında olunmaksızın olumsuz *karmalar* yaratmaktadır. Buna karşılık sevgi, anlayış ve affedicilik gibi nitelikler, olumlu *karmaların* birikmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla Brahma Kumaris’in *karma* öğretisi, etik bir bilinç kadar zihinsel farkındalığı da içeren bütüncül bir sistem ortaya koymaktadır.²⁵⁴

---

²⁵¹ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Karma” [Erişim 04.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/wisdom/karma>]

²⁵² Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Karma” [Erişim 04.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/wisdom/karma>]

²⁵³ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Karma” [Erişim 04.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/wisdom/karma>]

²⁵⁴ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Karma” [Erişim: 04.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/wisdom/karma>]

Brahma Kumaris'e göre *karma*, yalnızca iyi ve kötü davranışların ödül veya ceza üretmesi anlamına gelmemekte; daha çok, evrendeki her eylemin bir enerji değişimi olarak görülmesi anlayışına dayanmaktadır. Birey, bu enerji döngüsünün sorumlu bir katılımcısıdır. Bu anlayış, insanın yaşamını kendi eylemleriyle şekillendirdiği ve düşünce ile davranışlarının evrensel düzenle sürekli etkileşim içinde olduğu etik-kozmik bir denge modelini temsil etmektedir.²⁵⁵

Hinduizm'de *karma*, sebep-sonuç yasası olarak kabul edilmekte ve bireyin geçmişte yaptığı eylemlerin gelecekteki durumunu belirlediği bir ahlaki ve kozmik düzen olarak görülmektedir. Bu anlayışa göre her eylemin karşılığı vardır; iyi eylemler iyi yaşam koşulları ve ödüller, kötü eylemler ise kötü yaşam biçimleri ve cezalar ile sonuçlanmaktadır. Ölümünden sonra ruhun yeni bir varlık formuna bürünmesi *karmanın* devamlılığını sağlamaktadır. Kötü amellere sahip ruhlar dünyada yeniden doğarken, iyi olanlar semavi âlemlerde mükâfat görmektedir. *Karma*, kişinin kaderini şekillendiren temel ilke olarak kabul edilmektedir.²⁵⁶

Daha önce değinildiği üzere, her iki öğreti de *karmayı* bireyin eylemlerinin sonucunu belirleyen temel ilke olarak kabul etmektedir. Hinduizm'de *karma* daha çok ölüm sonrası bedenlenme ve ahlaki karşılıklar bağlamında ele alınırken, Brahma Kumaris öğretisinde *karma* düşünce, söz ve davranışlar ile bireysel bilinçlilik vurgusu üzerinden açıklanmaktadır.

2.4. Reenkarnasyon

Brahma Kumaris öğretisine göre insan, özünde ruhsal bir varlıktır ve beden aracılığıyla dünyada rol oynamaktadır. Ruh, kendi doğası ya da *sanskarları* doğrultusunda düşünmekte, eylemde bulunmakta ve davranışlarını şekillendirmektedir. Bu anlayışta beden, yalnızca bir “kostüm” niteliği taşımaktadır. Ruh, zaman içinde bu kostümleri değiştirerek farklı bedenlerde dünyaya gelmektedir. Dolayısıyla insan yaşamı, doğum ve yeniden doğum döngüsü içinde sürmekte olup, bu süreç *reenkarnasyon* olarak adlandırılmaktadır.²⁵⁷

Herkesin bu döngüye inanmadığı belirtilmekle birlikte, Brahma Kumaris açısından bu olgu “yaygın biçimde kabul gören bir gerçeklik” olarak sunulmaktadır. Ruh, ölümsüz bir bilinç birimi olarak bedenden bedene geçerken, kişilik özelliklerini ve eğilimlerini oluşturan

---

²⁵⁵ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Karma” [Erişim: 04.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/wisdom/karma>]

²⁵⁶ Tümer vd., *Dinler Tarihi*, 180-181.

²⁵⁷ “Is Reincarnation A Reality? » Brahma Kumaris”, [Erişim: 11.10.2025, <https://www.brahmakumaris.com/soul-sustenance/is-reincarnation-a-reality/>]

sanskarlarını da taşımaktadır. Buna karşılık, *reenkarnasyonu* reddeden görüşler, ruhun varlığını değil, beyin faaliyetlerini esas almakta ve *sanskarları* genetik mirasla açıklamaktadır.²⁵⁸

Brahma Kumaris öğretisinde Tanrı da bir ruhsal enerji olarak kabul edilmektedir ancak Tanrı *reenkarnasyon* döngüsüne girmemektedir. O, sürekli olarak “ruhlar âleminde” kalmakta ve yalnızca dünyanın ruhsal enerjisi azaldığında yeryüzüne inmektedir. Tanrı’nın bu müdahalesiyle ruhlar yeniden saflaşmakta, dünya dönüştürülmekte ve Demir Çağ (*Kali Yuga*) sona ererek Altın Çağ (*Sat Yuga*) başlamaktadır. Böylece ruhların yeniden doğuş döngüsü, Tanrı’nın arındırıcı eylemiyle yenilenmekte ve aynı kozmik süreç tekrar etmektedir.²⁵⁹

Bu bağlamda Brahma Kumaris’te *reenkarnasyon*, yalnızca bireysel bir olgu değil, aynı zamanda döngüsel zaman anlayışının bir parçası olarak görülmektedir. Ruhların ardışık doğumları, Tanrı’nın dünyayı dönemsel olarak yenilemesiyle birlikte, evrensel bir düzen içinde sonsuz biçimde sürmektedir.²⁶⁰

Hinduizm ile Brahma Kumaris öğretisinde *reenkarnasyon* kavramı, her iki sistemde de ruhun ölümden sonra başka bedenlerde yeniden doğuşu olarak kabul edilmekle birlikte, bu inancın felsefi temelleri ve kozmolojik bağlamları açısından belirgin farklılıklar göstermektedir.

Hinduizm’de *reenkarnasyon*, ruhun ölümsüz olduğu ve bireyin *karmasına* bağlı olarak sürekli bir dönüşüm ve yeniden doğuş sürecine tabi tutulduğu temel bir inançtır. Ruh, bedensel varlığın sona ermesinin ardından, önceki yaşamındaki eylemlerinin karşılığı olarak yeni bir bedende yeniden dünyaya gelmektedir. Bu süreç, bireysel ruhun olgunlaşması ve arınması için bir fırsat sunmakta; ruh, bu döngü içinde edindiği deneyimlerle saflaşarak *mokşa* hedefine ulaşmaktadır. Hindu metinleri, özellikle *Upanişadlar*, *Bhagavadgita* ve *Vedalar*, *reenkarnasyonun* ahlaki bir düzenin parçası olduğunu ve ruhun bu döngüsel sürecin sonunda arzularından arınarak Tanrı’yı idrak ettiğini vurgulamaktadır. Bu anlayış, bireysel eylemlerin

---

²⁵⁸ “Is Reincarnation A Reality? » Brahma Kumaris”, [Erişim: 11.10.2025, <https://www.brahmakumaris.com/soul-sustenance/is-reincarnation-a-reality/>]

²⁵⁹ “Is Reincarnation A Reality? » Brahma Kumaris”, [Erişim: 11.10.2025, <https://www.brahmakumaris.com/soul-sustenance/is-reincarnation-a-reality/>]

²⁶⁰ “Is Reincarnation A Reality? » Brahma Kumaris”, [Erişim: 11.10.2025, <https://www.brahmakumaris.com/soul-sustenance/is-reincarnation-a-reality/>]

evrensel bir adaletle sonuçlandığı ve yaşam koşullarının önceki yaşamların *karmasıyla* ilişkilendirildiği bir etiği beraberinde getirmektedir.²⁶¹

Daha önce de belirtildiği üzere, Hinduizm’de *reenkarnasyon* ruhun bireysel *karmaya* bağlı olarak geçirdiği ahlaki ve ruhsal gelişim sürecini vurgularken, Brahma Kumaris’te bu süreç hem bireysel *sanskarlarla* belirlenen ruhsal yolculuk hem de Tanrı’nın dönemsel müdahaleleriyle şekillenen kozmik zamanın döngüsel bir parçası olarak görülmektedir. Hinduizm’de *mokşaya* ulaşmak bireysel kurtuluşun nihai amacı iken, Brahma Kumaris öğretisinde *reenkarnasyon* kozmik döngünün sürekli yenilenmesine işaret eden kolektif bir süreç olarak ön plana çıkmaktadır. Böylece her iki öğreti, *reenkarnasyon* kavramını farklı ontolojik ve kozmolojik çerçeveler içinde ele alarak, ruhun doğum ve yeniden doğum sürecine dair özgün anlayışlar geliştirmiştir.

2.5. Samsara

Brahma Kumaris öğretisinde, geleneksel Hint düşüncesindeki *samsara* kavramı özgün bir biçimde yorumlanmaktadır. Klasik Hint inançlarında *samsara*, ruhun farklı varlık türleri arasında sürekli doğup ölmesi anlamına gelirken, burada bu döngü yalnızca insan ruhunun kendi bilinç düzeyleri içinde yeniden doğması şeklinde anlaşılmaktadır.²⁶²

Bu yaklaşıma göre insan ruhu bir türden diğerine geçmemekte; her zaman insan olarak kalmaktadır. Ruhun tek değişkeni onun bilinç hâlidir. Bu bilinç hâli, zamanın niteliğini belirleyen temel unsurdur. Bilinç saflaştıkça dünya düzeni de saflaşmakta; bilinç karardıkça dünyada yozlaşma baş göstermektedir. Böylece *samsara* yalnızca bireysel bir döngü değil, kolektif bir bilinç dönüşüm süreci olarak kavramsallaştırmaktadır.²⁶³

Bu anlayışta *samsara*, bireyi kurtuluş arayışına değil, farkındalığını arındırmaya yönlendirir. Kurtuluş, döngüden çıkmakla değil, döngü içinde bilinçsel dengeyi yeniden kurmakla mümkündür. Anlatıda, insanın düşünce ve eylemlerinin bu çark üzerinde doğrudan bir etki yarattığı ve her bireyin döngünün kalitesinden sorumlu olduğu vurgulanmaktadır.²⁶⁴

---

²⁶¹ Aydın, *Hint Dinlerine Giriş*, 52; Has, “Dinler Tarihi Perspektifinden Tartışmalı Bir Kavram: Reenkarnasyon”, 392-393.

²⁶² Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Wheel of Life” [Erişim: 10.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/wisdom/wheel-of-life>]

²⁶³ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Wheel of Life” [Erişim: 10.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/wisdom/wheel-of-life>]

²⁶⁴ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Wheel of Life” [Erişim: 10.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/wisdom/wheel-of-life>]

Hinduizm ile Brahma Kumaris öğretisinde *samsara* kavramı, temel anlamda “doğum, ölüm ve yeniden doğuş döngüsü” olarak ortak bir çerçeveye sahip olmakla birlikte, bu döngünün içerdiği ontolojik ve epistemolojik boyutlar açısından farklılaşmaktadır. Hinduizm’de *samsara*, *atmanın Brahman’la* birleşerek *mokşaya* ulaşana kadar maruz kaldığı sonsuz dönüşüm sürecini ifade etmektedir.²⁶⁵ Bu süreçte ruh, ölümden sonra farklı bedenlerde yeniden doğmakta, farklı yaşam biçimleri ve varlık türleri arasında geçiş yapabilmektedir. *Samsara* öğretisi, özellikle Upanişadlar Dönemi’nde belirginleşmiş ve *Vedaların* ölüm sonrası cennet-cehennem anlayışlarının yerini almıştır. Ruhun bu döngüsel yeniden doğuşları *karma* yasası ile bağlantılıdır; bireyin önceki yaşamındaki eylemleri, sonraki doğuşlarının koşullarını belirlemektedir. *Karma* ve *reenkarnasyon* inancı Hindu, Budist ve Caynist düşüncelerin temel unsuru olarak kabul edilmektedir. *Samsara*, bireysel ruhun olgunlaşması ve arınması için zorunlu bir süreç olup, ruh kurtuluşa erdiğinde ise *Devâyana* denilen tanrılar âlemine yükselmekte ve dünyaya dönüşü sona etmektedir. Böylece *samsara* hem bireysel hem de kozmik bir döngü olarak evrensel ahlak ve varlık düzeninin temelini oluşturmaktadır.²⁶⁶

Daha önce ele alındığı üzere, Hinduizm’de *samsara* ruhun çoklu varoluş biçimleri ve *karma* yasasıyla ilişkilendirilen kozmik bir dönüşüm süreci iken, Brahma Kumaris’te daha çok insan ruhunun bilinçsel hâllerinin sürekli değişimi ve arınmasıyla ilişkilendirilen, kolektif bilinç boyutunu da içeren bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Hindu anlayışı bireysel kurtuluşa odaklanırken, Brahma Kumaris perspektifi, bireysel kurtuluşu bilinçsel denge ve kolektif dönüşüm bağlamında ele alarak *samsarayı* daha çok ruhsal farkındalık ve içsel arınma süreci olarak yorumlamaktadır. Böylece her iki öğreti, *samsara* kavramını kendi kozmolojik ve ruhsal paradigması içinde özgün biçimlerde yapılandırmıştır.

2.6. Mokşa

Brahma Kumaris öğretisinde kurtuluş (*mokşa*), klasik Hint düşüncesinde genellikle kabul edilen ölüm sonrası bir kurtuluş biçiminden farklı olarak, yaşarken elde edilen bir ruhsal özgürlük hâli olarak tanımlanmaktadır. Bu anlayış, örgütün öğretilerinde “*Jivan Mukti*” kavramı ile ifade edilmekte ve bireyin bu dünyada, bedensel varoluşu sürerken ruhsal özgürlüğe

---

²⁶⁵ Aydın, *Hint Dinlerine Giriş*, 24.

²⁶⁶ Yitik, “İslam Dini ve Hint Karma-Tenasüh İnancı İslam’a Göre Öldükten Sonra Yeryüzünde Yeniden Doğuş (Tenasüh/Reenkarnasyon) Mümkün Müdür?”, 46-47.

ulaşılabileceğini öne sürmektedir. Kurtuluş, böylece gelecekte gerçekleşecek bir hedef değil, “şimdi ve burada” deneyimlenebilen bir bilinç durumudur.²⁶⁷

Bu yaklaşımda kurtuluş, dünyevi hayattan çekilme veya ölümle birlikte ruhun döngüden çıkması şeklinde değil, bilincin dönüşümü yoluyla gerçekleşmektedir. Birey, ruh bilinci geliştirerek kendisini bedenden, rollerden ve maddi kimliklerden bağımsız olarak kavramaktadır. Bu bilinç hâli, Yüce Ruh ile kurulan sürekli hatırlama (*yaad*) yoluyla beslenmektedir. Ruhun bu farkındalık düzeyine ulaşması, onu *karmanın* bağlarından arındırmakta ve içsel özgürlük deneyimini mümkün kılmaktadır.²⁶⁸

Geleneksel Hindu felsefelerinde *mokşa*, genellikle ölüm sonrası *samsara* döngüsünden kurtulma olarak görülürken; Brahma Kumaris öğretisinde kurtuluş, dünyada iken, günlük yaşam içinde gerçekleşmektedir. Bu yönüyle örgüt, kurtuluşu yalnızca keşiflere özgü bir durum olmaktan çıkararak, herkese açık ve yaşanabilir bir ruhsal deneyim olarak sunmaktadır. Ruh, Yüce Varlık’la birleşip kimliğini yitirmez; aksine, kendi öz varlığını koruyarak ilahi niteliklerin yansıması hâline gelmektedir.²⁶⁹

Brahma Kumaris’te *mokşa*, ölümden sonra ulaşılan bir hedef değil, yaşarken kazanılan ruhsal özgürlük anlamına gelmektedir. Bu anlayış, içsel saflık, ruh bilinci ve ilahi hatırlama yoluyla günlük yaşamın içinde deneyimlenen bir “yaşayan kurtuluş” modelini temsil etmektedir. Böylece *mokşa*, hem bireysel dönüşümün hem de evrensel barışın temelini oluşturan dinamik bir bilinç hâli olarak yeniden tanımlanmıştır.²⁷⁰

2.7. Kozmoloji

Brahma Kumaris insanlığın ruhsal yapısını ve zaman içerisindeki gelişimini açıklamak için ağaç metaforunu kullanmaktadır. Buna “*Tree in Time*” adı verilmektedir. Ağaç, insanlık ailesini temsil eden sembolik bir yapı olarak sunulmaktadır. Köklerinden dallarına, yapraklarına ve meyvelerine kadar yaşamın bütünü, ruhların çeşitliliğini ve evrensel birliği simgelemektedir.²⁷¹

---

²⁶⁷ Nagesh N. V., “Living Liberation: Exploring the Psycho-Spiritual Pathways of the Brahma Kumaris”, *Journal of Emerging Technologies And Innovative Research* 12/5 (2025), 568-569.

²⁶⁸ N. V., “Living Liberation: Exploring the Psycho-Spiritual Pathways of the Brahma Kumaris”, 574-575.

²⁶⁹ N. V., “Living Liberation: Exploring the Psycho-Spiritual Pathways of the Brahma Kumaris”, 577-578.

²⁷⁰ N. V., “Living Liberation: Exploring the Psycho-Spiritual Pathways of the Brahma Kumaris”, 578-580.

²⁷¹ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Tree in Time” [Erişim 03.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/wisdom/tree-in-time>]

Bu metafor, her bireyin benzersizliğini vurgularken, aynı zamanda tüm insanlığın ortak bir kökten beslendiğini ifade etmektedir. Tıpkı bir ağacın her yaprağının kendine özgü bir biçimi olması gibi, her insan da ayrı bir ruhsal kimliğe sahiptir ancak bütün yapraklar aynı ağacın parçalarıdır. Böylece Brahma Kumaris öğretisinde insanlık, çokluk içinde birlik ilkesiyle tanımlanmaktadır.²⁷²

Ağacın kökeninde bir “tohum” bulunduğu belirtilmektedir. Bu tohum, Tanrı’nın simgesidir. Ağaç zaman içinde büyür, dallanır, yaprak verir fakat kök ve tohum, bütünün varlık nedenidir. Ağaçta meydana gelen yaşlanma ve yenilenme süreçleri, evrenin döngüsel doğasına karşılık gelmektedir. Böylece “*Tree in Time*”, Brahma Kumaris’in döngüsel zaman anlayışıyla doğrudan bağlantılıdır: evren doğar, gelişir, bozulur ve yeniden doğar.²⁷³

Bu sembolik anlatım, yalnızca kozmik bir düzeni değil, aynı zamanda ruhun bireysel gelişimini de kapsamaktadır. Ağaçtaki bir dalın veya yaprağın durumu, ağacın bütününü etkilemektedir. Aynı şekilde her bireyin düşünce ve eylemleri de tüm insanlık ağacına yasımaktadır. Bu yönüyle metin, Brahma Kumaris’in etik öğretilerinde merkezî bir yer tutan “bireysel sorumluluk” anlayışını kozmik bir bağlamda dile getirilmektedir.²⁷⁴

“*Tree in Time*”, Brahma Kumaris’in kozmolojisinde ruh, Tanrı ve zaman kavramlarını tek bir sembolik yapı içinde birleştiren didaktik bir temsildir. Tanrı (tohum), yaşamın başlangıç ilkesini oluşturur; ruhlar ağacın dalları ve yapraklarıdır; zaman ise ağacın büyüme, olgunlaşma ve yenilenme döngüsünü temsil etmektedir. Bu bütünlük, Brahma Kumaris öğretisinin merkezinde yer alan evrensel düzen ve ruhsal gelişim anlayışının görsel bir ifadesidir.²⁷⁵

2.7.1. Yuga Döngüsü

Brahma Kumaris öğretisine göre zaman, doğrusal değil, döngüsel bir yapıya sahiptir. “*Wheel of Life*” (Hayat Çarkı) olarak adlandırılan bu model, evrenin ve insanlığın gelişimini başlangıç ve sonu olmayan sürekli bir çevrim olarak tasvir etmektedir. Bu döngü, yaratılış, gelişim, bozulma ve yenilenme evrelerinden oluşmaktadır. Zaman, kendi üzerine kapanan bir

---

²⁷² Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Tree in Time” [Erişim 03.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/wisdom/tree-in-time>]

²⁷³ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Tree in Time” [Erişim 03.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/wisdom/tree-in-time>]

²⁷⁴ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Tree in Time” [Erişim 03.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/wisdom/tree-in-time>]

²⁷⁵ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Tree in Time” [Erişim 03.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/wisdom/tree-in-time>]

çark gibi hareket etmekte; böylece her dönem, bir öncekini takip ederken aynı zamanda ona geri dönmektedir.²⁷⁶

Bu anlayışta zamanın nitelikleri insan bilinciyle doğrudan ilişkilidir. Bilincin yükseldiği dönemlerde dünya saf, huzurlu ve doğal bir denge içindedir; bilincin düştüğü dönemlerde ise yozlaşma, çatışma ve bozulma hâkim olmaktadır. Dolayısıyla, zamanın kalitesi insan ruhunun farkındalık düzeyiyle belirlenmektedir. “*Wheel of Life*” öğretisi, bireysel ve kolektif bilincin dünyasal düzen üzerindeki etkisini vurgulayarak, insanı bu döngünün aktif bir katılımcısı konumuna yerleştirmektedir.²⁷⁷

Zamanın döngüsel işleyişi, Brahma Kumaris’in bütün kozmik anlayışına yön veren bir ilkedir. Bu çerçevede tarih, sürekli ilerleyen bir süreç değil, ruhsal bilinç düzeylerine göre yinelenen bir çevrim olarak görülmektedir. Her döngü, ruhsal safiyetin yeniden inşasıyla son bulmakta ve aynı saf hâl ile tekrar başlamaktadır.²⁷⁸

Brahma Kumaris doktrininde, klasik Hinduizm’de olduğu gibi dört temel çağ bulunmaktadır: *Sat Yuga* (Altın Çağ), *Treta Yuga* (Gümüş Çağı), *Dvapara Yuga* (Bakır Çağı) ve *Kali Yuga* (Demir Çağı). Buna ek olarak *Kali Yuga*’nın sonunda, yeni Altın Çağ’a geçişi hazırlayan *Samgam Yuga* (Elmas Çağı) yer almaktadır. Çağların içeriği Hinduizm’le benzerlik gösterse de, Brahma Kumaris’e göre tüm döngü 5.000 yıl sürmekte ve her biri 1.250 yıl olan dört dönemden oluşmaktadır. Her döngü, öncekinin birebir tekrarından ibarettir.²⁷⁹

2.7.1.1. Sat Yuga - Altın Çağ

Tarihin başlangıcı olarak kabul edilen *Sat Yuga*, kusursuzluk çağı olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde dünya adeta bir cennet niteliğindedir; iklim ılımandır, doğa uyumludur ve yiyecek ile zenginlik sınırsızdır. Ölüm acısızdır, rekabet ve çatışma ise mevcut değildir. *Sat Yuga*’nın başlangıcında 900.000 kişi yaşamakta olup, tek bir dil ve tek bir *dharma* hâkimdir. Bu çağdaki ruhlar “ilahi ruhlar” (*devatma*) olarak nitelendirilmekte ve kendilerini

---

²⁷⁶ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Wheel of Life” [Erişim: 10.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/wisdom/wheel-of-life>]

²⁷⁷ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Wheel of Life” [Erişim: 10.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/wisdom/wheel-of-life>]

²⁷⁸ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Wheel of Life” [Erişim: 10.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/wisdom/wheel-of-life>]

²⁷⁹ Lawrence A. Babb, “Amnesia and Remembrance in a Hindu Theory of History”, *Asian Folklore Studies* 41/1 (1982), 52; Reender Kranenborg, “Brahma Kumaris: A New Religion?”, *CESNUR* [Erişim: 12.07.2025, https://www.cesnur.org/testi/bryn/br_kranenborg.htm]

tanrı veya tanrıça olarak görmektedirler. Cinsel ilişki bulunmamakta; çocuklar yogik güçler aracılığıyla dünyaya gelmektedir. *Sat Yuga*’daki bireyler masumiyet içinde yaşamakta, ancak ruhsal kökenleri ve Yüce Ruh hakkında bilgi sahibi değildir.²⁸⁰

2.7.1.2. Treta Yuga - Gümüş Çağ

1.250 yılın sonunda saflık derecesi on altıdan on dörde düşmekte ve *Treta Yuga* başlamaktadır. Yaşam büyük ölçüde *Sat Yuga*’ya benzemekte, ancak yozlaşma süreci başlamıştır. Hükümdar sayısı artmış, buna karşın toplum hâlâ huzurlu olup cinsel ilişki bu çağda da bulunmamaktadır.²⁸¹

2.7.1.3. Dvapara Yuga - Bakır Çağı

Treta Yuga’nın sonunda nüfus 330 milyona ulaşmış, saflık derecesi sekize inmiştir. “Çift taçlı” egemenlik sona ermiş; otorite, erdemden bağımsız hâle gelmiştir. Farklı diller, siyasi topluluklar ve rekabet ortaya çıkmıştır. *Bhakti* (ibadet) başlamış; insanlar “ibadete layık” olmaktan çıkıp “ibadet eden” konumuna inmiştir. Yogik güçlerin tükenmesiyle cinsel ilişki zorunlu hale gelmiş, beden bilinci (*deh abhiman*) gelişmiş ve kadınlar arzu nesnesine indirgenmiştir.²⁸²

2.7.1.4. Kali Yuga - Demir Çağı

Brahma Kumaris’in öğretilerine göre, *Kali Yuga* ya da Demir Çağ, ruhsal olarak en yozlaşmış dönemdir. Bu dönemde dünyanın nükleer savaş veya doğal afetler gibi felaketlerle yok olabileceği öngörülmektedir. Bu dönemde Tanrı’nın yeryüzüne inip Brahma Baba şeklinde tezahür edeceğine inanılmaktadır.²⁸³

2.7.1.5. Sangam Yuga - Elmas Çağı

Brahma Kumaris öğretisinde *Sangam Yuga*, yani “Buluşma Çağı”, *Kali Yuga*’nın sonu ile *Sat Yuga*’nın başlangıcında gerçekleşen özel bir dönemdir. Bu çağ herkes için değil, yalnızca “bilgi”yi alan ve ruh bilincini geliştirenler için vardır. Yüce Ruh, bu dönemde bazı seçilmiş ruhlara onların gelecekteki *Sat Yuga*’da tanrı ve tanrıçalar olmalarını sağlayacak bilgiyi

---

²⁸⁰ Babb, “Amnesia and Remembrance in a Hindu Theory of History”, 52-53.

²⁸¹ Babb, “Amnesia and Remembrance in a Hindu Theory of History”, 53-54.

²⁸² Babb, “Amnesia and Remembrance in a Hindu Theory of History”, 54.

²⁸³ Suzanne Newcombe, “Brahma Kumaris World Spiritual University(BKWSU)”, *Critical Dictionary of Apocalyptic and Millenarian Movements* [Erişim: 30.07.2025, <https://www.cdamm.org/assets/articlePDFs/8790-brahma-kumaris-world-spiritual-university-bkwsu.pdf>]

vermektedir. Hatırlamanın ve yeniden doğuşun gerçekleştiği bu çağda, bireyler tarihin ötesinde kim olduklarını fark ederek radikal bir dönüşüm yaşamakta ve “ağızdan doğan *Brahmanlar*” olarak yeniden doğmaktadırlar çünkü bu yeniden doğuş Lekhraj’ın ağzından çıkan bilgi aracılığıyla mümkün olmaktadır.²⁸⁴

Hinduizm ile Brahma Kumaris öğretisinde *yuga döngüsü* kavramı, evrenin ve insanlığın ruhsal durumunu açıklamada ortak bir döngüsel zaman anlayışını paylaşıırken, bu döngülerin kapsamı, süresi ve içerdiği evreler bakımından farklılık göstermektedir.

Yukarıda belirtildiği üzere, Hinduizm’de *yuga döngüsü* kozmik ölçekte, milyonlarca yıl süren ve evrenin yaratılış-korunma-yok oluş işlevleriyle bağlantılı büyük zaman dilimlerinden oluşan bir sistemken; Brahma Kumaris’te *yuga döngüsü* daha kısa, insan bilinciyle sıkı ilişkilendirilmiş, kolektif bilinç düzeyine göre belirlenen ve her döngünün birbirinin aynısı olduğu bir bilinç çevrimi olarak kavramsallaştırılmıştır. Hinduizm’de ruhsal yozlaşma ve arınma uzun kozmik çağlarla anlatılırken, Brahma Kumaris’te bu süreçler insanlığın kısa döngülerdeki bilinç dalgalanmalarıyla açıklanmakta ve Tanrı’nın müdahalesiyle yenilenme süreçleri vurgulanmaktadır. Böylece her iki öğreti, *yuga* kavramını kendi kozmolojik ve ruhsal paradigması içinde farklı zaman ölçekleri ve bilinç odaklarıyla şekillendirmiştir.

3. Brahma Kumaris’te Manevi Uygulamalar

3.1. Raja Yoga

Brahma Kumaris öğretisinde *Raja Yoga*, herhangi bir ritüel, *mantra* ya da fiziksel poz gerektirmeyen, herkesin kolaylıkla uygulayabileceği bir *meditasyon* biçimi olarak tanımlanmaktadır. Bu *meditasyon*, gözlerin kapatılmasını zorunlu kılmadığı için açık gözlerle uygulanabilmekte ve günlük yaşamın doğal akışıyla uyumlu bir deneyim sunmaktadır. *Meditasyon*, kişinin bilincini yüzeysel düşüncelerin ötesine taşıyarak içsel bir farkındalık hâline ulaşmasını sağlamaktadır. Bu hâl, ruhsal güçlenmenin ve zihinsel dinginliğin başladığı alan olarak görülmektedir. *Raja Yoga*’nın temel amacı, bireyin zihnini, duygularını ve duyularını kontrol altına alarak daha bilinçli, barışçıl ve sevgi dolu bir yaşam sürmesine yardımcı olmaktır.²⁸⁵

---

²⁸⁴ Babb, “Amnesia and Remembrance in a Hindu Theory of History”, 55-60.

²⁸⁵ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - What Is Raja Yoga Meditation?” [Erişim: 17.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/meditation/raja-yoga-meditation>]

Brahma Kumaris'e göre *meditasyon* beş aşamalı bir süreçtir: Önce rahatlama ile beden ve zihin dingin bir duruma getirilir; ardından konsantrasyon aşamasında zihin belli bir düşünce veya duygu üzerine odaklanır. İçsel yansıma süreciyle kişi kendi değerlerini, ruhsal kimliğini ve yaşam anlamını fark eder. Bu farkındalık, gerçekleşme olarak adlandırılan aşamada içsel bir anlayış ve deneyime dönüşür. Son aşama olan *meditasyon*, kişinin kendi öz benliğini, ruhsal kimliğini ve Yüce Varlık ile olan bağını idrak ettiği derin bir bilinç hâlidir. Bu yöntem özel pozlar veya karmaşık uygulamalar gerektirmediğinden, gündelik yaşantı içinde de kolayca sürdürülebilir niteliktedir.²⁸⁶

Raja Yoga'nın uygulanabileceği yerler açısından da herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. *Meditasyon*, sessiz bir odada, doğada ya da kalabalık bir ortamda bile yapılabilir. Bu yönüyle, uygulama mekândan bağımsızdır ve kişinin bulunduğu her yerde içsel bir duraklama ve farkındalık yaratma olanağı sunmaktadır.²⁸⁷ Aynı şekilde, *meditasyonun* yapılabilmesi zamanlar da esnektir. Günün başlangıcında, uyanır uyanmaz yapılabilmesi gibi, yemek öncesinde, günlük aktiviteler arasında kısa bir ara sırasında ya da günün herhangi bir anında uygulanabilmektedir. Örgüt, *meditasyonun* belirli bir vakitle sınırlanmadığını, gün boyunca farkındalık hâlinin korunmasının esas olduğunu vurgulamaktadır.²⁸⁸

Raja Yoga meditasyonu herkes için erişilebilir bir uygulama olarak tanımlanmaktadır. Yaş, cinsiyet, inanç ya da yaşam biçimi fark etmeksizin, içsel denge, huzur veya anlam arayışında olan herkes tarafından uygulanabilmektedir. Özellikle yaşamında çeşitli zorluklar yaşayan, ruhsal güç ve yön bulma arayışında olan ya da ilahi olanla daha derin bir ilişki kurmak isteyen kişiler için önerilmektedir. *Meditasyon*, bireye kendini yeniden tanıma ve yaşamı daha bilinçli bir şekilde yönlendirme fırsatı sunmaktadır.²⁸⁹

Daha önce değinildiği üzere, Hinduizm'de *Raja Yoga*, çok aşamalı ve disiplinli fiziksel-mental uygulamalarla sistematik bir ruhsal eğitim iken, Brahma Kumaris'te *Raja Yoga*, günlük yaşam içinde kolayca uygulanabilen, fiziksel hareket gerektirmeyen ve doğrudan ruhsal bilince

---

²⁸⁶ “Brahma Kumaris - How to Meditate” [Erişim: 17.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/meditation/how-to-meditate>]

²⁸⁷ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Where to Meditate” [Erişim: 17.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/meditation/where-to-meditate>]

²⁸⁸ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Time for Meditation” [Erişim: 17.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/meditation/time-for-meditation>]

²⁸⁹ Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Who Uses Raja Yoga Meditation” [Erişim: 17.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/meditation/who-uses-ry-meditation>]

odaklanan *meditasyon* pratiği olarak tanımlanmaktadır. Hindu yaklaşımı bireyin tüm varoluş boyutlarını kapsayan karmaşık bir *yoga* sistemi sunarken, Brahma Kumaris'in yaklaşımı daha sade, herkesin erişebileceği ve yaşamla uyumlu bir ruhsal deneyim biçimi sunmaktadır.

3.2. Amrit Vela

Brahma Kumaris geleneğinde sabah ve akşam gerçekleştirilen *meditasyon* uygulamalarının temelinde, benliği saf bir ruh olarak kabul etmek ve diğer tüm varlıkları da aynı şekilde görmek yer almaktadır. “Ruh bilinci” olarak adlandırılan bu yaklaşımın, hem kişinin kendi ruhunun hem de başkalarının ruhlarının değerini ve onurunu teyit ettiği kabul edilmektedir. Sabahın erken saatleri, özellikle 02.00 ile 05.00 arası, *Amrit Vela* (nektar saati) olarak tanımlanır ve bu zaman dilimi en saf vakit olarak görülmektedir. Brahma Kumaris mensupları, ruhun bu vakitte yapılan *meditasyonla* büyük bir güç kazanacağına inanmaktadır. Bu güç, gün boyunca saf bir yaşam tarzını, buna bağlı farkındalık düzeyini ve tutumları sürdürme pratiğini destekleyici bir unsur olarak görülmektedir.²⁹⁰

Amrit Vela, Brahma Kumaris pratiğinde günün en kutsal zamanı olarak kabul edilmektedir. Nektarın sabahın erken saatleri olarak tanımlanan bu zaman dilimi, Tanrı'dan özel destek alma ve Yüce Ruh ile buluşma zamanı olarak görülmektedir.²⁹¹ Bu saatlerde ruhun ölümsüz kılan nektarı aldığı ifade edilmektedir.²⁹²

Amrit Vela pratiğine başlayabilmek için ruhun temiz ve saf olması gerektiği belirtilmektedir; çünkü ancak bu şekilde Baba'ya yaklaşılabileceğine inanılmaktadır. Uyanıldığı anda yapılması gereken ilk şeyin Baba ile büyük bir tatlılıkla konuşmak olduğu vurgulanmaktadır. İlk dönüşüm düşüncesi, “*Ben bir ruhum; bu beden değilim*” şeklindedir ve bu düşünce günün tamamının temeli kabul edilmektedir. *Meditasyon* sırasında kişi, uykudan uyanmış gibi düşünmek yerine, *Shantidham'dan* yani ruh dünyasından *enkarnasyon* olarak geldiğini hayal etmelidir.²⁹³ Bu özel saatlerde ilahi aklın kullanılması önerilmektedir.²⁹⁴

Uygulamanın hedefi, kişinin kendini sürekli hatırlamanın bir sureti hâline getirmesi ve tüm gün boyunca güçlü bir ruh bilincini sürdürebilmesidir. Eğer *Amrit Vela meditasyonu* doğru

---

²⁹⁰ Ramsay vd., “Brahma Kumaris: Purity and the Globalization of Faith”, 56.

²⁹¹ *Amrit Vela* (Mount Abu, Rajasthan: Literature Department, Brahma Kumaris Ishwariya Vishwa Vidyalaya, ts.), 12.

²⁹² *Amrit Vela*, 147.

²⁹³ *Amrit Vela*, 13-18.

²⁹⁴ *Amrit Vela*, 66.

biçimde yapılırsa, tüm zorlukların kolaylaşacağı, ruhun gün boyunca ölümsüz ve sarsılmaz kalacağı ifade edilmektedir.²⁹⁵

Brahma Kumaris geleneğinde sabahın erken saatlerinin, yani *Amrit Vela*'nın tercih edilmesinin nedeni, bu zaman diliminin Tanrı ile özel bir buluşma ve ruhsal güçlenme zamanı olarak görülmesidir. Bu saatler, Tanrı'dan özel bir rızık alma, Yüce Ruh'la derin bir manevi sohbet gerçekleştirme ve Tanrı'nın nimet hazinesinden sınırsız bereketler elde etme zamanı olarak tanımlanmaktadır. Brahma Kumaris öğretisine göre bu vakitte zihin, dünyevi etkilerden arınmış olduğu için Tanrı'nın titreşimini en saf haliyle alabilir. Bu nedenle *Amrit Vela*, günün geri kalanında sürdürülecek ruhsal bilincin ve içsel gücün temeli olarak görülmektedir.²⁹⁶

3.3. Murli

Brahma Kumaris topluluğu, tanrısal bilgi ve talimatların (*shrimat*) izlenmesini, buna karşılık bireysel zihnin yönlendirmelerine (*manmat*) uymamayı, ruhsal gelişim ve manevi yükseliş için temel bir ilke olarak kabul etmektedir. Bu öğretiler, Brahma Baba tarafından yaşamı boyunca iletilen ve *Murli* adı verilen mesajlar aracılığıyla aktarılmıştır.²⁹⁷ Gelenekte, *Prajapita Brahma* (Brahma Baba)'nın bu bilgileri iletmek üzere Tanrı'nın aracı olduğu kabul edilmektedir; bu anlayış, Hindu kutsal metinlerinde Brahma'ya atfedilen “yaratıcı” sıfatıyla ilişkilendirilmektedir.²⁹⁸

Topluluğun inancına göre, cisimsiz Yüce Varlık (*Şiva Baba*) seçilmiş bir medyum aracılığıyla kayıtlı öğretileri aktarmaktadır. Bu öğretiler, hareket mensuplarınca “*Gyan Murli*” olarak adlandırılmaktadır.²⁹⁹ *Gyan* kavramı ise, kişinin kendisini fiziksel bedenle değil ruhsal varlık olarak algılaması yoluyla, ruhun yeniden öz saygısını kazanmasını ve bireyin düşünce, söz ve eylemleri üzerinde öz denetim sağlamasını ifade etmektedir.³⁰⁰

Bu öğreti kaynakları tarihsel olarak iki döneme ayrılmaktadır. *Sakar Murli*, Brahma Kumaris geleneğine göre 1951'den 18 Ocak 1969'a kadar Brahma Baba aracılığıyla aktarılan

---

²⁹⁵ *Amrit Vela*, 146.

²⁹⁶ *Amrit Vela*, 12.

²⁹⁷ Jagganath, “The Brahma Kumaris World Spiritual University, South Africa: ‘Self Transformation is World Transformation’”, 119.

²⁹⁸ What Is Murli and Shrimat? » Brahma Kumaris”, *Brahma Kumaris* [Erişim :12.07.2025, <https://www.shivbabas.org/what-is-murli>]

²⁹⁹ What Is Murli and Shrimat? » Brahma Kumaris”, *Brahma Kumaris* [Erişim :12.07.2025, <https://www.shivbabas.org/what-is-murli>]

³⁰⁰ Jagganath, “The Brahma Kumaris World Spiritual University, South Africa: ‘Self Transformation is World Transformation’”, 119.

ve daha sonra yazıya geçirilip farklı dillere çevrilerek dünya genelindeki merkezlere dağıtılan metinlerdir. Bu metinler, pazartesi cumartesiye düzenlenen sabah ve akşam derslerinde, merkezlerde görevli öğretmenler tarafından okunmaktadır.³⁰¹ *Avyakt Murli* ise, Brahma Baba'nın 1969'daki vefatının ardından, hareketin anlatımına göre, *Şiva Baba'nın* Brahma Baba'nın ruhuyla birlikte başka bir medyum (Dadi Gulzar) aracılığıyla aktardığı metinleri ifade etmektedir. 1969–2015 yılları arasında kaydedilen bu metinler, Brahma Kumaris topluluğunca ruhsal bilgi kaynakları olarak değerlendirilmektedir.³⁰²

Hareketin resmî bir “kutsal kitabı” bulunmamaktadır; ancak Lekhraj'ın ilahi mesajlar almaya başladığı dönemde ortaya çıkan bu metinler, topluluğun temel öğretim kaynağı olmuştur. Brahma Kumaris geleneğine göre Yüce Ruh'un sözlerini içeren bu materyal, öğrencilerin bilgiyi yalnızca entelektüel düzeyde değil, deneyimsel olarak da kavramalarını sağlamaktadır. Metinler dikkatle okunur ve üzerinde yoğun çalışmalar yapılır.³⁰³

Brahma Kumaris felsefesinde ve *gyan* anlayışında, üç temel ancak derin ruhsal unsur ön plana çıkmaktadır: ruh, zaman ve *karma*. Bu kavramlar, öğrenciler ve öğretmenler tarafından *Murliler* ile *meditasyon* dersleri sürecinde sürekli olarak incelenir, içselleştirilir ve üzerinde tefekkür edilir. Söz konusu üç unsur, hem *Murlilerde* hem de Brahma Kumaris literatürünün genelinde tekrar eden temel temalar arasında yer almaktadır.³⁰⁴

Murliler, Brahma Kumaris topluluğunda günlük ruhsal eğitim ve farkındalık aracı olarak kabul edilmektedir. İçeriklerinde *gyan* öğretisinin yanı sıra ruhsal disiplin, erdemlerin geliştirilmesi ve döngüsel zaman anlayışı çerçevesinde dünyanın dönüşümü gibi temalar yer almaktadır. Bu metinler, bireyin düşünce ve davranışlarında olumlu değişim yaratmasını, içsel dönüşümünü derinleştirmesini ve başkalarına hizmet etme bilincini güçlendirmesini hedeflemektedir.³⁰⁵

---

³⁰¹ What Is Murli and Shrimat? » Brahma Kumaris”, *Brahma Kumaris* [Erişim: 12.07.2025, <https://www.shivbabas.org/what-is-murli>]

³⁰² What Is Murli and Shrimat? » Brahma Kumaris”, *Brahma Kumaris* [Erişim: 12.07.2025, <https://www.shivbabas.org/what-is-murli>]

³⁰³ Kranenborg, “Brahma Kumaris: A New Religion?” [Erişim: 12.07.2025, https://www.cesnur.org/testi/bryn/br_kranenborg.htm]

³⁰⁴ Jagganath, “The Brahma Kumaris World Spiritual University, South Africa: ‘Self Transformation is World Transformation’”, 120.

³⁰⁵ What Is Murli and Shrimat? » Brahma Kumaris”, *Brahma Kumaris* [Erişim: 12.07.2025, <https://www.shivbabas.org/what-is-murli>]

Murli, Brahma Kumaris pratiğinde sabah derslerinin merkezinde yer almaktadır. Sabah *Murli* dersleri, grup *meditasyonundan*, 1965–1969 yılları arasında kurucunun sözlü öğretilerinin transkripsiyonuna dayanan üç sayfalık bir okumadan ve içeriğin tartışılmasından oluşmaktadır. *Murli* dersi, tüm Brahma Kumaris merkezlerinde okunan manevi konuşmaları ifade etmekte ve Brahma Baba aracılığıyla *Şiva Baba* tarafından söylenen öğretileri içermektedir. Bu öğretiler derinlemesine sosyal nitelikte olup, kesinlikle apolitik bir karakter taşımaktadır.³⁰⁶

Murli'nin merkezinde yer alan ilke, saflık kavramıdır. Hikâyeler, kıssalar ve talimatlar bu ilke etrafında şekillenmektedir. Topluluk mensupları için bu dersler büyük önem taşımakta ve genellikle düzenli olarak takip edilmektedir. Ancak günümüzde günlük katılım geçmişe kıyasla daha esnektir. Bu disiplin, uygulayıcıların ruh bilincini sürdürebilmelerini kolaylaştırır. Topluluk görüşüne göre, ego, açgözlülük, öfke, bağlanma ve şehvet gibi “beden bilinci” alışkanlıklarının üstesinden gelmek gerekmektedir; metinlerde özellikle şehvet dışındaki unsurlar ayrıntılı şekilde ele alınmaktadır.³⁰⁷

Murli okumaları, Brahma Kumaris topluluğunda yalnızca bir öğrenme yöntemi değil, aynı zamanda küresel birliği ve aidiyet duygusunu güçlendiren önemli bir uygulamadır. Bu metinler, Bölgesel Koordinatörlerin onayıyla tüm Brahma Kumaris öğrencilerine ve merkezlere dağıtılır; böylece dünyanın dört bir yanındaki öğrenciler aynı gün aynı *Murli* 'yi okumaktadır. Bu uygulama, topluluğun küresel yapısını pekiştirir, üyelerde “küresel bir aileye ait olma” bilincini güçlendirir ve derin bir bağlılık duygusu yaratır.³⁰⁸

Brahma Kumaris bu metni kurslarda başlangıçta tartışmaz ve satışa sunmaz; ancak daha ileri düzey aşamalarda önemli bir rol oynamaktadır. Bunun nedeni, kişinin *Murli* üzerinde çalışabilmesi için belirli bir ruhsal olgunluk düzeyine ulaşması gerektiği inancıdır. Katılımcıların bu metinleri büyük bir ciddiyetle ele aldıkları, sabah erken saatlerden itibaren

---

³⁰⁶ Ramsay vd., “Brahma Kumaris: Purity and the Globalization of Faith”, 56-57.

³⁰⁷ Ramsay vd., “Brahma Kumaris: Purity and the Globalization of Faith”, 57-59.

³⁰⁸ Ramsay vd., “Brahma Kumaris: Purity and the Globalization of Faith”, 64.

uzun süre *Murli* çalışmaları yapmalarından anlaşılmaktadır.³⁰⁹ Günümüzde *Murli* 'lere yalnızca merkezlerdeki derslerle değil, aynı zamanda internet aracılığıyla da erişilebilmektedir.³¹⁰

3.4.Trafik Kontrolleri

Brahma Kumaris geleneğinde “trafik kontrolleri”, gün içinde belirli saatlerde gerçekleştirilen kısa süreli sessiz *meditasyon* uygulamalarını ifade etmektedir. Bu uygulama, Müslümanlardaki namaz vakitleri veya Hristiyanlardaki *Saatler* uygulamasına benzetilebilir. Genellikle iki ila üç dakikalık sessizlik içinde yapılan bu *meditasyonlarda* birey, ruh bilinci ve Tanrı'yı hatırlama üzerine yoğunlaşmaktadır. Son yıllarda birçok Brahma Kumaris merkezi ve mensubu, gün içinde saat başı bir dakikalık trafik kontrolleri gerçekleştirmeye başlamıştır.³¹¹

Brahma Kumaris öğretisinde trafik kontrolü, günlük yaşamın akışı içerisinde kısa duraklamalarla zihinsel farkındalığı yeniden kazanmayı amaçlayan bir yöntemdir. “*Yaşam otoyolunda hepimiz birer sürücüyüz*” ifadesiyle açıklandığı üzere, bireyin zaman zaman ilerlediği yönü gözden geçirmesi ve düşüncelerini yeniden düzenlemesi teşvik edilmektedir. Nasıl ki bir araç trafikte kırmızı ışıktaki durmak zorundaysa, birey de kendi yaşamında “trafik ışığı anları” oluşturarak zihnini durdurmakta ve yönünü kontrol etmektedir. Bu kısa sessizlik anları, düşüncelerin sakinleşmesine, olumsuz zihinsel akışların olumluya dönüşmesine ve içsel dengenin yeniden kurulmasına katkı sağlamaktadır. Böylece birey, günün geri kalanını daha huzurlu, dengeli ve farkındalık içinde sürdürebilir.³¹²

3.5. Maryadas (Yaşam Disiplinleri)

Brahma Kumaris yaşam tarzında merkezî bir kavram olan *maryada*, *Raja Yoga* öğrencilerinin benimsediği disiplinler bütünü olarak tanımlanmaktadır. *Maryada*, Sanskritçe’de sınır, hudut veya etik ilke anlamlarına gelmekte ve hem bireysel ahlaki yasaları hem de yerleşik gelenek ve kuralları kapsamaktadır. Bu disiplinler, Budizm, Hristiyanlık, Hinduizm ve İslam gibi diğer büyük dinlerin temel öğretileriyle paralellik göstermektedir. *Maryadanın* temel amacı, şiddetsizlik ilkeleri doğrultusunda zihnin huzurunu ve gücünü, kalbin

---

³⁰⁹ Kranenborg, “Brahma Kumaris: A New Religion?” [Erişim: 12.07.2025, https://www.cesnur.org/testi/bryn/br_kranenborg.htm]

³¹⁰ What Is Murli and Shrimat? » Brahma Kumaris”, *Brahma Kumaris* [Erişim: 12.07.2025, <https://www.shivbabas.org/what-is-murli>]

³¹¹ Ramsay vd., “Brahma Kumaris: Purity and the Globalization of Faith”, 57.

³¹² Brahma Kumaris, “Brahma Kumaris - Time for Meditation” [Erişim 17.10.2025, <https://www.brahmakumaris.org/meditation/time-for-meditation>]

ise sabrını ve nezaketini yeniden kazanmak ve *Raja Yoga meditasyonunun* manevi pratiğini desteklemektir. Brahma Kumaris inancında, *maryadaya* bağlı kalmak, bireyin iyi bir yaşam sürmesini, olumlu *karma* biriktirmesini ve kurucu figür Brahma Baba ile yakın bir ilişki geliştirmesini sağlamaktadır.³¹³

1950’lerde oluşturulan *maryadalar*, Brahma Kumaris’in genişleme süreci boyunca dünya genelindeki merkezlere ve bireysel Brahmin evlerine taşınmıştır. Bu *maryadalar*, genellikle her merkezde ve evde tablo olarak duvara asılarak üyelerin günlük yaşamlarında rehberlik etmektedir.³¹⁴ (Bkz. Ek-2) Tabloda yazan ilkeler şöyledir:

Brahminler İçin Yaşam İlkeleri

1. Amrit Vela’da Anma Hac Yolculuğu

Brahminlerin sabah saat 04.00’ten önce uyanarak, 04.00 ile 04.45 saatleri arasında meditasyon yapmaları esastır.

2. Her Gün Sabah Dersine Katılmak

Baba, “Gyan Murli’yi asla kaçırmamalısınız.” der. Murli, çalışmaya rehberlik eder; çabalarınız için shrimat (Tanrı’nın yüce öğüdü), zekanız için besindir ve tüm sorunlarınızı çözmeye yardımcı olur. Sabah duş aldıktan sonra düzenli olarak gyan ve yoga çalışması yapılması şarttır.

3. Bekârlığa Saygı

Şiva Baba, “Sevgili çocuklarım, Brahmacharya’nın gücü zihninizi arındırır ve yoga-yukta³¹⁵ olmanızı sağlar.” der. Düşüncelerinizin, sözlerinizin, davranışlarınızın, görüşünüzün (drishti), zihinsel durumunuzun (vritti), ilişki ve temaslarınızın saflığını korumaya çalışarak yogi olun.

4. Saf Gıda Tüketimi

“Yediğiniz şey, zihninizdir.” Yiyecekler satvik vejetaryen olmalı, bir yogi tarafından hazırlanmalı ve sessizce yenmelidir. Tütün, alkollü içecekler ve bağımlılık yapıcı maddeler (tamsik) kesinlikle kabul edilmez.

5. İyi Arkadaşlıklar Kurmak

Şirketler kişiliğinizi etkiler. Yükselmek için gerçek Babanızın ve yoga-yukt’unuzun, yani bilgili ruhların arkadaşlığını edinin.

---

³¹³ “Lifestyle”, Brahma Kumaris [Erişim: 14.07.2025, <http://brahmakumarisresearch.org/lifestyle>]

³¹⁴ “Lifestyle”, Brahma Kumaris [Erişim: 14.07.2025, <http://brahmakumarisresearch.org/lifestyle>]

³¹⁵ **Yoga-yukta:** Sanskritçede “meditasyona derinlemesine dalmış, yoga hâline tam olarak nüfuz etmiş” anlamına gelir. Brahma Kumaris literatüründe ise Raja Yoga aracılığıyla Tanrı ile sürekli birleşik olma hâlini ifade eder (bkz. Wisdomlib.org, “Yogayukta”).

6. İlahiliği Benimsemek

Brahmin hayatının gerçek süsü budur ve gerçek dinimiz budur.

7. Tanrısal Hizmette Bulunmak

Bu ilahi hizmet, Brahminlerin en değerli karmasıdır.

8. Not Tablosu

İlerlemenin ilk yoludur.

9. Başkalarına Mutluluk Vermek

Özellikle öfke gibi kötü huylar nedeniyle düşünce, söz veya davranışla asla kimseye zarar vermeyin.

10. İlahi İlkelere Uymak

Herhangi bir ilahi ilkeyi ihlal ederseniz, hatanızı hafifletmek ve daha fazla hata yapmamak için Baapdada'ya veya yardımcı rahibeye bir mektup yazın.

11. Rahatsızlıklara Neden Olmamak

Madhuban ve merkezlerin sorumlu öğretmenleri, kötü alışkanlıkları sebebiyle huzursuzluk çıkaran kişilerin derslere katılımını yasaklama hakkını saklı tutar.

12. Merkezde Kalma Kuralları

Bir kız kardeş merkezinde, Madhuban veya bölge sorumlusunun izni olmadan hiç kimse kalamaz.

13. Literatür Basımı

Herhangi bir yayın yapmadan önce bölge sorumlusundan izin alınmalıdır. Merkezlerden sorumlu aracı hizmetkâr rahibelerden rehberlik almak, ilahi hizmetinizin başarısını artıracaktır.

14. Merkeze Gelenlerin Amacı

Merkeze gelen kardeşlerin amacı kişisel gelişim, gyan ve Raja Yogası eğitimi almaktır. Bu nedenle, merkezde iş görüşmesi yapılmamalı ve ilahi aile üyelerinden borç alınmamalıdır.

15. Başka Bir Merkezi Ziyaret Etmek

Başka bir şehre gidecek öğrencinin mutlaka hocasından tavsiye mektubu alması gerekmektedir.

16. Madhuban'a Gitmek

Bir öğrenci Madhuban'a gitmeden önce en az on iki ay boyunca tüm prensiplere uymalıdır; yabancılar için bu süre altı aydır.³¹⁶

“Bizim Hayatımız Burada” adlı eser, 21. yüzyılın başlarında üç Avustralyalı Brahma Kumaris Raja Yogisi tarafından kaleme alınmış olup, söz konusu *maryadanın* çağdaş bir uyarlamasını sunmaktadır. Bu çağdaş *maryadanın* ilkeleri şöyledir:

---

³¹⁶ “Lifestyle”, Brahma Kumaris [Erişim: 14.07.2025, <http://brahmakumarisresearch.org/lifestyle>]

1. Her güne Tanrı ile sevgi dolu bir bağ kurarak başlıyoruz, dünya uyanmadan önce meditasyon yapıyoruz.
2. Manevi eğitimimizin Tanrı'nın bize bir hediyesi olduğunun bilinciyle her gün ders çalışırız.
3. Ruhsal bilinçli vizyonla, kendimizin en iyisini kullanmaya ve başkalarındaki en iyiyi görmeye kendimizi adadık.
4. Titreşimlerin madde üzerindeki gücünü anlayarak, Tanrı'yı anmak için yemek pişiriyoruz.
5. Tüm canlılara saygı ve sevgiyle, beslenmemiz tamamen vejetaryendir.
6. Şükran ve takdirle anıyoruz.
7. Bazı alışkanlıkların ruhun manevi gücünü tükettiğini anladığımız için içki, sigara, uyuşturucu kullanmıyoruz, kumar oynamıyoruz.
8. Bütün ruhları manevi kardeşlerimiz olarak görüp iffetli bir hayat yaşarız.
9. Yaşamın her alanının önemini farkında olarak, zamanımızı, paramızı ve enerjimizi akıllıca kullanmaya çalışıyoruz.
10. Dünyadan kaçarak değil, onun bir parçası olarak hizmet ediyoruz ve manevi prensipleri iş hayatımıza taşıyoruz.³¹⁷

Yukarıda belirtildiği üzere *maryada*, Brahma Kumaris'in günlük yaşam ve manevi pratiğini şekillendiren merkezî bir çerçeve olarak işlev görmektedir. Bu disiplinler, bireyin zihinsel ve ruhsal gelişimini desteklerken, topluluk içindeki düzen ve uyumu korumaya da hizmet etmektedir. Ayrıca, “*Bizim Hayatımız Burada*” örneğinde görüldüğü gibi, *maryada* ilkeleri çağdaş bağlamlarda esnek biçimde uyarlanabilmekte ve evrensel değerler ile günlük uygulamaların bir arada yürütülmesini sağlamaktadır.

3.6. Brahmacharya (Bekârlık)

Hint toplumunun hem sosyal hem de ekonomik boyutlarıyla derin bir kriz yaşadığına ilişkin değerlendirmeler bulunmaktadır. Nüfus artışının temel nedenlerinden biri olarak evlilik içi ve dışındaki sınırsız cinsel özgürlük gösterilmekte; bu durum, özellikle kırsal kesimlerde yoksulluk oranlarının yükselmesine yol açmaktadır. 1975 yılında yaklaşık 550 milyon olan Hindistan nüfusunun, yirmi beş yıl içerisinde iki katına yaklaşarak dramatik bir artış göstermesi bu eğilimi ortaya koymaktadır. Söz konusu nüfusun yaklaşık yarısı, yani 275 milyonu aşkın kişi, yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. 1975 sonrası süreçte yoksul nüfus oranının

---

³¹⁷ “Lifestyle”, Brahma Kumaris [Erişim: 14.07.2025, <http://brahmakumarisresearch.org/lifestyle>]

sürekli artış göstermesi, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda konut, sanayi, ticaret ve eğitim gibi alanlarda da sürdürülebilirlik sorunlarını beraberinde getirmiştir. Yeni Delhi Birlik Sağlık Bakanlığı verileri, her dakika 33 doğumun gerçekleştiğini ve bunun yıllık toplamda bir milyonu aşkın yeni nüfusa karşılık geldiğini ortaya koymaktadır. Yıllık yaklaşık 8,5 milyonluk ölüm oranına rağmen, doğum oranlarındaki hızlı artış ekonomik, çevresel ve toplumsal sorunların temel belirleyeni olarak değerlendirilmektedir.³¹⁸

Nüfus artışını sınırlandırmaya yönelik devlet politikaları, aile planlama merkezleri, sağlık uzmanları ve doğum kontrol yöntemlerine yönlendirilmiştir. Bununla birlikte Brahma Kumaris öğretisi, benzer bir çabanın *brahmacharyanın* yaygınlaştırılmasına yöneltildiği durumda, toplumsal refah açısından daha köklü ve etkili sonuçların doğabileceğini ileri sürmektedir. Bu anlayış, doğal ve ahlaki bir çözüm biçimi olarak konumlandırılmakta; Mahatma Gandhi (ö. 1948) ve Acharya Vinoba Bhave (ö. 1982) gibi önde gelen figürlerin düşünceleriyle de desteklenmektedir. Onlara göre yapay doğum kontrol yöntemleri, kısa vadede nüfusu sınırlama işlevi görse de, uzun vadede bireyleri bedensel zayıflama, zihinsel huzursuzluk ve şehvetin artışı gibi olumsuz sonuçlardan koruyamamaktadır. Aksine, bu yöntemlerin kimi zaman cinsel serbestliği teşvik ederek ahlaki değerlerin zayıflamasına neden olabileceği dile getirilmektedir. *Bhagavadgita*'da yer alan, cinsel arzunun öfkeye, öfkenin ise zihinsel karmaşaya yol açtığına dair yaklaşım, bu düşüncüyü destekleyen dinsel referanslardan biri olarak öne çıkmaktadır.³¹⁹

Brahma Kumaris'in *brahmacharya* öğretisi, bedensel saflığın en temel tezahürü olarak sunulmaktadır. Hareket, cinsel ilişkinin hem bireysel manevi dinginliğe hem de başkalarına hizmet temelli bir yaşam tarzına aykırı olduğunu savunmaktadır. Bu saflık anlayışı, üyelerin giydiği sade beyaz kıyafetlerle sembolleştirilmekte, bu tercih, moda ve bedensel görünüme dayalı dünyevi bilincin terk edilmesi amacını taşımaktadır. Hareketin uluslararası faaliyetlerinin erken dönemlerinde, üyeler bulundukları ülkelerde *sari* (Hindistan'da kadınların geleneksel olarak giydiği, genellikle birkaç metrelik uzun kumaşın vücuda sarılmasıyla oluşturulan kıyafet), *salwar kameez* (bol paçalı pantolon ile uzun tunikten oluşan, Güney Asya'da yaygın kadın kıyafeti) veya *kurta pajama* (üstte diz hizasına kadar uzanan tunik ile bol pantolondan oluşan, erkekler tarafından giyilen geleneksel kıyafet) gibi geleneksel Hint

---

³¹⁸ Brahma Kumar Jagdish Chander, *Brahmacharya* (Mount Abu: BK Aram Prakash Brahma Kumaris Ishwariya Vishwa Vidyalaya, 2003), iii.

³¹⁹ Chander, *Brahmacharya*, 4.

kiyafetlerini giymektedir. Aynı zamanda, genellikle hemcinsleriyle birlikte grup evlerinde (*bhavans*) yaşamayı tercih etmiş ve “dünyevi” kişilerle ortak yaşamdan uzak durmayı benimsemişlerdir. Ancak hareketin uluslararasılaşmasıyla birlikte, Hindistan dışındaki bazı üyelerin tek başına, Brahma Kumaris’e katılmadan önceki ailelerinden kalan çocuklarıyla ya da evliliklerini sürdürerek yaşamaya devam ettikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra, bazı Brahma Kumaris çiftleri aile hayatını korurken çocuk edinme biçimi olarak evlat edinmeyi tercih etmiştir.³²⁰

Ayrıca Brahma Kumaris öğretisi, kadını evlilik öncesi saflık ve bağımsızlık sembolü olan *kanya* (bakire kız) figürüyle özdeşleştirmektedir. Evlilikle birlikte kadının kutsallığını kaybettiği, dolayısıyla yeniden doğuşun ve özgürlüğün ancak “Brahma’nın kızı” olarak, yani ruhsal bir çocukluk durumuna dönüşle mümkün olacağı vurgulanmaktadır. Bu metafor, kadınların baba evine yani ilahi Baba’ya geri dönerek yeniden bağımsızlık ve saflık kazanmalarını simgelemektedir.³²¹

3.7. Yeme-İçme Kuralları

Brahma Kumaris topluluğunda saflığın en belirgin ve sevgi temelli yansımalarından biri, yemek etrafında şekillenen ritüellerde görülmektedir. Yiyecekler üç ana kategoriye ayrılmaktadır: *Brahma bhojan*, *bhog* ve *satvik* gıdalar.³²²

Brahma bhojan, Tanrı’nın anısına hazırlanan ve pişirilen her yemekten küçük bir porsiyonun ayrılarak özel bir kaba konulduğu, tepsiye yerleştirildiği, beyaz bir bezle örtüldüğü ve sessiz bir *meditasyon* töreninde Tanrı’ya sevgi ve hatırlama ifadesi olarak sunulduğu yiyecekleri ifade etmektedir. Bu ritüel, Brahma Kumaris merkezlerinde yemek hazırlandığında düzenli olarak gerçekleştirilmektedir.³²³

Bhog ise haftada bir, perşembe günü yapılan benzer bir sunumdur. Bu tören, halka açık şekilde düzenlenmekte ve çiçek sunuları ile genellikle bir mum eşliğinde gerçekleştirilmektedir. Geçmişte, yiyecekleri sunan rahibin trans hâline geçtiği durumlar daha sık görülürken, günümüzde bu uygulama daha nadirdir.³²⁴

---

³²⁰ Ramsay vd., “Brahma Kumaris: Purity and the Globalization of Faith”, 58.

³²¹ Babb, “Indigenous Feminism in a Modern Hindu Sect”, 412-413.

³²² Ramsay vd., “Brahma Kumaris: Purity and the Globalization of Faith”, 57-58.

³²³ Ramsay vd., “Brahma Kumaris: Purity and the Globalization of Faith”, 57-58.

³²⁴ Ramsay vd., “Brahma Kumaris: Purity and the Globalization of Faith”, 57-58.

Satvik gıdalar; soğan ve sarımsak hariç tüm meyve ve sebzeler, tahıllar, kabuklu yemişler, süt ürünleri ve ekmeklerden oluşmaktadır. Bu yiyeceklerin yüksek enerji taşıdığı kabul edilmektedir. Buna karşılık et, balık, yumurta ve alkol, “*tamsik*” olarak tanımlanan düşük ve saf olmayan enerjiye sahip kabul edilmektedir ve *meditasyon* sürecine olumsuz etkileri olduğu gerekçesiyle tüketilmez. Özellikle et yemek, şiddet biçimi olarak değerlendirilmektedir.³²⁵

Ne tamamen saf ne de tamamen saf olmayan “*rajik*” gıdalar arasında ise baharatlar, kahve ve çay yer almaktadır. Bunlar ölçülü şekilde tüketilebilir. Yiyeceklerle ilgili bu disiplinler, fiziksel bedenin saflığını koruyarak zihinsel gücü ve kararlılığı artırmayı, böylece *meditasyon* için gerekli dikkat ve odaklanmayı desteklemeyi amaçlamaktadır.³²⁶

Daha önce de belirtildiği gibi Hinduizm’de beslenme anlayışı, düşüncenin saflığı ile doğrudan ilişkilendirilir ve tarihsel süreçte hem dinî hem de siyasi bir boyut kazanmıştır. Aşoka Dönemi’nde et tüketiminin yasaklanması, beslenmenin devlet eliyle düzenlenmesine örnek teşkil ederken; Brahminlerin yalnızca kendi *kastlarından* yiyecek kabul etmesi, beslenmenin *kast sistemiyle* bağlantılı toplumsal bir ayrıştırma unsuru hâline geldiğini göstermektedir. Hinduizm’deki toplumsal ayrılmaya kıyasla, Brahma Kumaris’te odak bireysel arınma ve *meditasyonun* desteklenmesidir. Et, balık, yumurta ve alkol kesin olarak reddedilirken; *rajik* gıdalar ölçülü şekilde tüketilebilir. Böylece beslenme, doğrudan ruhsal disiplinin bir parçası olarak tanımlanmaktadır.

4. Toplumsal Faaliyetler

4.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetleri

Brahma Kumaris, eğitim faaliyetlerinde manevi değerleri ve kişisel gelişimi ön plana çıkararak bireylerin içsel dönüşümünü desteklemeyi hedeflemektedir. Kuruluş, akademik bilgi aktarımının yanı sıra değerler, etik ve ruhsal farkındalık kazandırmaya odaklanmaktadır.³²⁷

Bu bağlamda yürütülen başlıca programlar şunlardır:

---

³²⁵ Ramsay vd., “Brahma Kumaris: Purity and the Globalization of Faith”, 57-58.

³²⁶ Ramsay vd., “Brahma Kumaris: Purity and the Globalization of Faith”, 57-58.

³²⁷ “Education Initiatives » Brahma Kumaris” [Erişim: 12.07.2025, <https://www.brahmakumaris.com/education-initiatives/>]

Değerler ve Maneviyat Temelli Akademik Programlar: 2009 yılında Annamalai Üniversitesi iş birliğiyle başlatılan uzaktan eğitim yoluyla “Değerler ve Maneviyatta Yüksek Lisans Diploması”, zamanla Hindistan genelinde 16 üniversite ve 6 özerk koleje yayılmıştır.³²⁸

RECIPE (Raja Yoga Eğitim ve Farkındalık Programı): 2016 yılında başlayan program, eğitimcilerin manevi güçlenmesini ve öğrencilere değerleri etkili biçimde aktarmasını amaçlayan altı modüllü bir yapıya sahiptir.³²⁹

Study Webs of Active-Learning for Young Aspiring Minds (SWAYAM) Çevrimiçi Eğitim Programları: 2017’den itibaren All India Council for Technical Education (AICTE) iş birliğiyle geliştirilen *meditasyon* kursları, şiddetsizlik, manevi sevgi ve erdemler gibi değerlerin öğretilmesini ve toplumsal kötülüklerin azaltılmasını hedeflemektedir.³³⁰

Eğitim Kanadı (Education Wing) ve Uluslararası İş Birlikleri: Eğitimcilerin ilham verici rol modeller olmalarını sağlayacak kurslar ve konferanslar düzenlenmekte; bu sayede değer temelli eğitim anlayışı hem bireysel hem toplumsal düzeyde güçlendirilmektedir.³³¹

Yukarıda sunulan bilgiler doğrultusunda Brahma Kumaris’in eğitim programları, bireylerin sadece akademik bilgi değil, aynı zamanda manevi değerler ve kişisel gelişim kazanmalarını hedeflemektedir. Bu bütünsel yaklaşım, bireylerin içsel dönüşümünü destekleyerek, toplumda daha bilinçli ve sorumlu bireylerin yetişmesine katkı sağlamaktadır.

4.2. Çevre Alanındaki Faaliyetleri

Brahma Kumaris, çevre bilincini artırmayı ve sürdürülebilir yaşamı teşvik etmeyi temel bir hedef olarak benimsemektedir. Organizasyon, bireysel içsel dönüşümün çevresel iyileşme için ön koşul olduğunu vurgulamaktadır; bu nedenle çevre krizlerine karşı hem zihinsel hem davranışsal dönüşümün sağlanmasını amaçlamaktadır.³³²

Başlıca uygulamalar şunlardır:

---

³²⁸ “Education Initiatives » Brahma Kumaris” [Erişim: 12.07.2025, <https://www.brahmakumaris.com/education-initiatives/>]

³²⁹ “Education Initiatives » Brahma Kumaris” [Erişim: 12.07.2025, <https://www.brahmakumaris.com/education-initiatives/>]

³³⁰ “Education Initiatives » Brahma Kumaris” [Erişim: 12.07.2025, <https://www.brahmakumaris.com/education-initiatives/>]

³³¹ “Education Initiatives » Brahma Kumaris” [Erişim: 12.07.2025, <https://www.brahmakumaris.com/education-initiatives/>]

³³² “Environment Initiatives » Brahma Kumaris” [Erişim: 12.07.2025, <https://www.brahmakumaris.com/environment-initiatives/>]

Ağaç Dikme ve Doğa Koruma Kampanyaları: “Plant a Tree, Save the Earth” sloganıyla yürütülen kampanyalar, toplulukların doğa ile bağlarını güçlendirirken ekolojik dengeyi desteklemektedir.³³³

Meditasyon ve Bilinçli Farkındalık: Meditasyon, bireysel ruhsal gelişimin yanı sıra çevreye karşı sorumlu davranışları teşvik eden bir yöntem olarak kullanılmaktadır.³³⁴

Çevre Dostu Yaşam Tarzı Teşviki ve Temiz Enerji Kullanımı: Eğitimler ve atölyeler aracılığıyla geri dönüşüm, enerji tasarrufu ve sürdürülebilir tüketim alışkanlıkları desteklenmektedir. Kampüslerde yenilenebilir enerji kullanımına öncülük edilmektedir.³³⁵

Uluslararası İş Birlikleri ve Toplumsal Katılım: BM gibi kuruluşlarla yapılan iş birlikleri ve özel etkinlikler, çevre bilincinin yaygınlaştırılmasına katkı sağlamakta; gençlerin aktif katılımı teşvik edilmektedir.³³⁶

Yukarıda ifade edildiği gibi bu faaliyetler, Brahma Kumaris’in bireysel ve toplumsal düzeyde çevresel sorumluluk bilincini güçlendirme hedefiyle doğrudan ilişkilidir. Zihinsel farkındalık ve manevi eğitimle desteklenen bu yaklaşım, çevresel sorunlara bütüncül ve sürdürülebilir çözümler sunmayı amaçlamaktadır.

5. Türkiye’de Brahma Kumaris

Brahma Kumaris Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği, 1999 yılından itibaren *meditasyon* ve kişisel gelişim alanlarında faaliyet göstermekte, *meditasyon* seminerleri aracılığıyla bireylerin ruhsal, zihinsel ve bedensel iyilik halini desteklediğini iddia etmektedir. Ayrıca, kişisel gelişim seminerleri ve atölye çalışmaları kapsamında, bireylerin kendileri ve çevreleriyle olan ilişkilerinin ruhsal, ahlaki ve insani değerler temelinde şekillendirilmesine katkı sağladığını ileri sürmektedir. Derneğin faaliyetleri, bireylerin kendini tanıma süreçlerini desteklemeye ve olumlu kişisel özelliklerin farkındalığını artırmaya yönelik olarak yapılandırılmakta olup, gönüllülük esasına dayalı bir organizasyon modeli ile yürütülmektedir.

---

³³³ “Environment Initiatives » Brahma Kumaris” [Erişim: 12.07.2025, <https://www.brahmakumaris.com/environment-initiatives/>]

³³⁴ “Environment Initiatives » Brahma Kumaris” [Erişim: 12.07.2025, <https://www.brahmakumaris.com/environment-initiatives/>]

³³⁵ “Environment Initiatives » Brahma Kumaris” [Erişim: 12.07.2025, <https://www.brahmakumaris.com/environment-initiatives/>]

³³⁶ “Environment Initiatives » Brahma Kumaris” [Erişim: 12.07.2025, <https://www.brahmakumaris.com/environment-initiatives/>]

Bu bağlamda, derneğin bireysel gelişim ile toplumsal yaşam kalitesinin artırılması arasında ilişki kurduğu iddia edilmektedir.³³⁷

Brahma Kumaris Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği'nin dijital görünürlüğü incelendiğinde, “*Meditasyon yapalım*” adlı Instagram hesabı üzerinden her gün düzenli olarak kısa farkındalık metinleri paylaşıldığı görülmektedir. Bu paylaşımlar genellikle ruhsal denge, zihin kontrolü, mutluluk ve içsel güç gibi temalar etrafında şekillenmekte, takipçilere günlük bir manevi rehberlik sunmaktadır.³³⁸

Brahma Kumaris Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği'nin etkinliklerinde hem yüz yüze hem de çevrim içi platformlarda düzenli bir şekilde sürdürülen eğitim ve *meditasyon* programları dikkat çekmektedir. Özellikle “*Meditasyon yapalım*” web sitesi ve Instagram hesabı üzerinden duyurulan bu etkinlikler, topluluğun sadece bireysel *meditasyon* pratikleriyle değil, aynı zamanda sürekli öğrenme ve kolektif katılım anlayışıyla da hareket ettiğini göstermektedir.³³⁹

Sosyal medya hesaplarında yayınladıkları afişlerde İstanbul merkezli Brahma Kumaris etkinlikleri her ay düzenlenen bir program çerçevesinde planlanmakta; örneğin “*Kişisel Gelişim Seminerleri*”, “*Meditasyon ve Öz farkındalık*” ya da “*Yaşam Kalitesi Seminerleri*” gibi temalar etrafında toplanmaktadır. Bu programların önemli bir kısmı Zoom veya Microsoft Teams aracılığıyla çevrim içi olarak gerçekleştirilmekte, böylece ülke geneline erişim imkânı sağlanmaktadır. Diğer bir kısmı ise merkezlerde veya *yoga* stüdyolarında yüz yüze yapılmakta; katılımcılara toplulukla doğrudan temas kurma fırsatı sunmaktadır. Etkinlik içeriklerinin genel olarak içsel denge, huzur, farkındalık, pozitif düşünce, zihin kontrolü ve ruhsal güçlenme gibi temalar etrafında biçimlendiği görülmektedir. Ayrıca düzenli olarak yapılan “*Dünya Barışı İçin Meditasyon Saati*” ve “*Sabah Meditasyonu*” gibi programlar, topluluğun küresel vizyonu ve

---

³³⁷ “BrahmaKumaris – Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği” [Erişim: 22.07.2025, <https://www.meditasyonyapalım.com/>]

³³⁸ Brahma Kumaris Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği'nin Türkiye'deki faaliyetlerine ilişkin paylaşımlar için bkz. Brahma Kumaris Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği Instagram hesabı (@meditasyonyapalım), [Erişim Tarihi: 12.11.2025]

³³⁹ “BrahmaKumaris – Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği” [Erişim: 22.07.2025, <https://www.meditasyonyapalım.com/>]; Brahma Kumaris Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği'nin Türkiye'deki faaliyetlerine ilişkin paylaşımlar için bkz. Brahma Kumaris Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği Instagram hesabı (@meditasyonyapalım), [Erişim Tarihi: 12.11.2025]

disiplinli günlük pratiğiyle uyumludur.³⁴⁰ Hem dijital hem fiziksel ortamlarda tekrarlanan bu uygulamalar, topluluğun öğretilerini geniş kitlelere düzenli ve erişilebilir biçimde ulaştırma stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilebilir.

Araştırma kapsamında, Brahma Kumaris hareketinin Türkiye’deki faaliyetlerini yerinde gözlemlemek ve topluluk üyeleriyle görüşme gerçekleştirmek amacıyla bir saha çalışması planlanmıştır. Bu doğrultuda, *Brahma Kumaris Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği*’nin resmî web sitesinde yer alan iletişim numarası aracılığıyla toplulukla iletişime geçilmiştir. Telefonda görüşülen kişi, bireysel görüşme yerine halka açık etkinliklerden birine katılabileceğini belirtmiştir. Bu yönlendirme üzerine derneğin İstanbul şubesinde, topluluk tarafından düzenlenen halka açık bir atölye etkinliğine katılım sağlanmışsa da dernek faaliyetleri hakkında bilgi almak istediğim etkinliği yöneten katılımcı kendisinin bilgi aktarmadan önce dernek yönetim kurulundan izin alması gerektiğini, görüşme talebimi e-posta aracılığı ile yazılı olarak iletmemin uygun olacağını belirtmiştir. Bu doğrultuda, dernek yönetiminden e-posta aracılığı ile görüşme talebinde bulunulmuştur.

Bu süreçte, derneğin düzenlediği çevrim içi bir seminerine de katılım sağlanarak topluluğun Türkiye’deki sunum ve uygulama biçimleri hakkında ön gözlem yapılmıştır. *Brahma Kumaris Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği* tarafından 11.11.2025 tarihinde “Arayış” başlığı ile düzenlenen bu etkinlik çevrim içi bir seminer şeklinde organize edilmiştir. Seminerin başlangıcında yaklaşık beş dakikalık bir “sessizlik deneyimi” gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte katılımcılar gözlerini kapatarak *meditasyon* yapmış, hafif bir müzik eşliğinde semineri yöneten kişi telkinlerde bulunmuştur. Bu telkinler arasında şu ifadeler yer almıştır: “Derinlere inelim, düşüncelerimizden arıyalım, ilahi aklımın her şeyi ayırt etmesine ve doğru kararlar vermesine hakikatle şahitlik ediyorum, varlığımın sonsuzluğunun bilincindeyim. Ne geçmiş var ne gelecek, var olan sadece şimdi...”

Meditasyonun sonunda iki kez “şükürler olsun” ve iki kez “Om Shanti, ben huzurum” ifadeleri söylenmiştir. Seminer süresince katılımcılara “kardeş” şeklinde hitap edilmiştir. Etkinlik genel olarak tek yönlü anlatım biçiminde ilerlemiş, ancak zaman zaman katılımcılara “Hiç arayış içinde bulundunuz mu?” gibi sorular yöneltilmiştir.

---

³⁴⁰ “BrahmaKumaris – Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği” [Erişim: 22.07.2025, <https://www.meditasyonyapalim.com/>]; Brahma Kumaris Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği Instagram hesabı (@meditasyonyapalim), [Erişim Tarihi: 12.11.2025]

Semineri idare eden konuşmacı konuşması boyunca kişisel deneyimlerinden örnekler vermiştir. Konuşmada, insanın aslında sevgi ve mutluluğu dışarıda aradığı, oysa bu duyguların içsel olarak var olduğu; bireyin kendisini ruhsal bir varlık olarak fark ettiğinde arayışının sona ereceği vurgulanmıştır. Ayrıca başkalarına faydalı olmanın ve “hatırlamanın” (bu bağlamda *meditasyonun*) önemine değinilmiştir.

Konuşmanın ilerleyen kısmında topluluğun temel öğretilerine dolaylı biçimde yer verilmiştir. Katılımcılara, her insanın “Yüce Varlık”ın çocuğu olduğu, bu nedenle her bireyin eşsiz ve değerli olduğu, kendi tanrısallığının Yüce Varlık’la buluştuğu aktarılmıştır. Ayrıca gün içinde kısa *meditasyonlarla* durup “kendini hatırlamanın” ruhsal denge için önemi vurgulanmıştır.

Etkinliğin sonunda katılımcılardan sorular alınmış, ardından kısa bir sessizlikle seminer sonlandırılmıştır. Bu aşamada *meditasyon* yapılmamış, katılımcılar mikrofonlarını kapatarak vedalaşmıştır.

Araştırma kapsamında katılım sağlanan yüz yüze ve çevrim içi etkinliklerde katılımcı profiline ilişkin sınırlı bir gözlem yapılmıştır. İstanbul şubesinde gerçekleştirilen yüz yüze etkinlikte katılımcıların tamamının kadınlardan oluştuğu, yaş grubunun ağırlıklı olarak ileri yetişkinlik döneminde (yaklaşık 60 yaş ve üzeri) yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Katılımcıların genel görünümünü dikkate alındığında, kentli ve orta-üst yaşam tarzına sahip bireylerden oluşan bir gruba hitap edildiği izlenimi edinilmiştir.

Çevrim içi olarak gerçekleştirilen seminerde ise katılımcı profilinin büyük ölçüde kadınlardan oluştuğu, ancak yüz yüze etkinlikten farklı olarak sınırlı sayıda (iki) erkek katılımcının da bulunduğu görülmüştür. Bu gözlemler, *Brahma Kumaris Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği* faaliyetlerinin belirli bir yaş ve toplumsal kesim üzerinde daha fazla karşılık bulduğuna işaret etmektedir.

9 gün sonra tarafıma gönderilen cevabi e-postada kurumun gönüllülük esaslı kişisel gelişim faaliyetleri yürüttüğü, “Brahma Kumaris” adının yalnızca ilgili kişisel gelişim yöntemine atıf ve marka benzerliği nedeniyle kullanıldığı, araştırmanın konusu olan uluslararası Brahma Kumaris organizasyonu ile bir ilişkilerinin bulunmadığı belirtilmiştir. Bu nedenle kurum, araştırmaya katkı sağlayabilecek bilgilere sahip olmadığını ifade etmiştir. Bu durum araştırma kapsamında söz konusu dernek üzerinden saha verisi elde edilmesini mümkün kılmamıştır. Bu nedenle saha araştırması planlandığı şekilde gerçekleştirilememiş; çalışma, mevcut literatür, çevrim içi kaynaklar ve dolaylı gözlemler üzerinden yürütülmüştür.

SONUÇ

Bu çalışma, Brahma Kumaris hareketini Yeni Dinî Hareketler ve Hinduizm bağlamında değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırma bulguları, daha önceki çalışmalarla uyumlu olarak, Brahma Kumaris'in klasik Hint dinî mirasından beslenmekle birlikte, modern ruhsallık pratikleri ve toplumsal dönüşümler ışığında özgün ve hibrit bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Yeni Dinî Hareketler üzerine yapılan çalışmalarda, bu tür hareketlerin çoğunlukla mevcut toplumda bir “boşluk” ya da “eksiklik” algısından beslendiği belirtilmektedir. Bu bağlamda Brahma Kumaris, özellikle kadınların ikincil konumda olduğu sosyal ve kültürel ortamlarda, kadınları güçlendirme iddiasıyla öne çıkmaktadır. Hareketin kadın merkezli yapısı ve kadınlara liderlik alanı tanıyan örgütlenme biçimi hem Hindistan'daki toplumsal gerçeklikle hem de alternatif arayışında olan bireylerin beklentileriyle uyum sağlamakta; bu da onun daha geniş bir takipçi kitlesi edinmesine katkıda bulunmaktadır. Bu sebeple Brahma Kumaris'in yükselişi, yalnızca mistik öğretiler ya da meditasyon teknikleriyle değil, aynı zamanda toplumdaki yapısal bir eksikliğe verdiği cevap üzerinden de açıklanabilmektedir.

Brahma Kumaris'in inanç sistemi, Hinduizm'den devralınan karma, reenkarnasyon, ruh ve zaman döngüsü gibi temel kavramların modern ve evrensel bir bakış açısıyla yeniden yorumlanması sonucu şekillenmektedir. Hareket, özellikle Tanrı'nın tek ve kişisel varlık olarak ele alınması, mutlak bekârlık ilkesi ve ruhun cinsiyetsizliği gibi unsurlarla geleneksel Hindu doktrinlerinden önemli ölçüde ayrılmaktadır. Bu bağlamda Brahma Kumaris, Hinduizm'in mistik ve felsefî mirasını modernleştirerek, hem yerel hem küresel ölçekte yeni bir manevi hareket olarak konumlanmaktadır.

Uygulamalarında ise, Murli okumaları, sabah meditasyonları ve bekârlık gibi disiplinli pratikler, üyelerin bireysel dönüşümünü destekleyen yoğunlaştırılmış bir ruhsal yaşam biçimi ortaya koymaktadır. Brahma Kumaris'in kendi teolojik, toplumsal ve kurumsal ihtiyaçlarıyla yakından ilişkili olarak geleneksel Patanjali sistemiyle karşılaştırıldığında Raja Yoga'yı belirgin biçimde sadeleştirerek fiziksel boyuttan arındırılmış bir meditasyon pratiğine dönüştürdüğü görülmektedir. Bu dönüşüm, bir yandan hareketin kendisini Hindu geleneğinin dar bir alt kategorisine değil, tüm dinlere hitap eden evrensel bir maneviyat öğretisi olarak konumlandırma arzusuyla örtüşürken, diğer yandan modern bireyin zaman, mekân ve fiziksel yeterlilik sınırlılıklarına uyum sağlayan pratik bir uygulama modeli sunmaktadır. Böylece meditasyon, hem kadınların lider pozisyonlarını güçlendiren “bilgi-temelli otorite” yapısıyla

hem de Tanrı ile zihinsel bağlantıyı merkezine alan özgün doktriner yaklaşımıyla bütünleşmektedir. Sonuç olarak, Brahma Kumaris'in Raja Yoga'yu bu şekilde yeniden tanımlaması, hareketin küresel ölçekte yayılmasını kolaylaştıran, evrensellik iddiasını pekiştiren ve çağdaş yaşam koşullarına uyumlu bir ruhsallık anlayışı inşa etme yönündeki stratejik bir tercih olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye bağlamında yapılan dijital içerik analizi, Brahma Kumaris'in kendisini daha çok “meditasyon” ve “kişisel gelişim” ekseninde konumlandığını ve dinî kimliğini kamusal alanda geri planda tuttuğunu göstermektedir. Ancak, saha araştırması kapsamında doğrudan görüşülen ilgili dernek, Brahma Kumaris hareketi ile resmî bir bağlantılarının olmadığını belirtmiştir. Bu durum, Türkiye'deki yerel dinamiklerin ve hareketin kamusal temsilinin daha kapsamlı ve dikkatli bir şekilde incelenmesini gerektirmektedir.

Brahma Kumaris hareketinin farklı ülkelerdeki internet siteleri incelendiğinde, birçok ülkede hareketin dijital temsili için doğrudan “*brahmakumaris*” adını içeren alan adlarının kullanıldığı görülmektedir. Birleşik Krallık, Hollanda, Kanada ve benzeri ülkelerde faaliyet gösteren resmî sitelerin, ülke uzantılarıyla birlikte “*brahmakumaris.uk*”, *brahmakumaris.nl* gibi adlandırmalar taşıdığı tespit edilmiştir.

Türkiye örneğinde ise bu genel görünümünden biçimsel bir farklılık söz konusudur. Türkiye'de Brahma Kumaris faaliyetlerine ilişkin içerik sunan internet sitesinin alan adında “Brahma Kumaris” ifadesinin yer almadığı, bunun yerine meditasyon ve kişisel gelişim vurgusu taşıyan farklı bir adlandırmanın tercih edildiği görülmektedir. Bu durum, dijital temsil düzeyinde diğer ülkelerdeki örneklerden ayrılan bir görünüm ortaya koymaktadır.

Dernek yetkililerinin Brahma Kumaris hareketiyle kurumsal bir bağlılıklarının bulunmadığını ifade etmeleri dikkate alındığında, söz konusu alan adı tercihinin bu iddiayla örtüşebilecek bir görünüm sunduğu söylenebilir. Ancak bu çalışmada, alan adı seçiminin gerekçelerine veya bilinçli bir tercihin varlığına ilişkin doğrudan bir tespit yapılmamış; yalnızca mevcut dijital veriler çerçevesinde gözlemlenen durum ortaya konulmuştur.

Sonuç olarak, Brahma Kumaris modern bireyin anlam arayışına, sekülerleşen toplumlarda ortaya çıkan ruhsal boşluklara ve bireyselleşen dinsel deneyimlere cevap veren bir Yeni Dinî Hareket olarak değerlendirilebilir. Hareketin kadınlara sunduğu görünür liderlik alanı, disiplinli yaşam pratiği ve evrensel barış söylemi, onun cazibesini ve küresel yayılımını desteklemektedir. Öte yandan, mutlak bekârlık ilkesi ve doktrinel kapalılık gibi yönleri hem toplumsal hem akademik açıdan eleştiriye açıktır.

KAYNAKÇA

- Aksel, H. S.** (2020). Hristiyan Bilimi, Süleyman Turan ve Emine Battal (Ed.), *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, Okur Akademi, İstanbul, s. 226-229.
- Aksin, S.** (2023). Hinduizm’de Ruh Benlik ve Bilinç Kavramı: Atman ve Brahman. N. Taş (Ed.), *Sosyal Bilimler Kapsamında Akademik Çalışmalar I. İlahiyat Yayın*, Ankara, s. 189-205.
- Amrit Vela.** (t.y.). Mount Abu, Rajasthan: Literature Department, Brahma Kumaris Ishwariya Vishwa Vidyalaya.
- Andrews, E. D.** (1963). *The People Called Shakers*. New York: Dover Publications.
- Arslan, H.** (2020a). Brahma Kumaris, Süleyman Turan ve Emine Battal (Ed.), *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, Okur Akademi, İstanbul, s. 103-105.
- Arslan, H.** (2020b). Rajneesh, Süleyman Turan ve Emine Battal (Ed.), *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, Okur Akademi, İstanbul, s. 415-420.
- Arslan, M.** (2015). Postmodern Yeni Dinsel Kimlik Ve Paranormal İnançlar. *Milel ve Nihal*, 12(2), 55-72.
- Aydın, F.** (2021). *Hint Dinlerine Giriş*. Ankara: Eskiyei Yayınları.
- Babb, L. A.** (1982). Amnesia and Remembrance in a Hindu Theory of History. *Asian Folklore Studies*, 41(1), 49-66.
- Babb, L. A.** (1984). Indigenous Feminism in a Modern Hindu Sect. *Signs*, 9(3), 399-416.
- Bahadur, K. C.** (2020). Spirituality Yoga and Women Empowerment Process. *Research Nepal Journal of Development Studies*, 3(2), 73-83.
- Barker, E.** (1989). *New Religions Movements: A Practical Introduction*. London: Her Majesty’s Stationery Office.
- Brahma Kumaris – Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği.** BrahmaKumaris – Meditasyon ve Kişisel Gelişim Derneği. [Erişim: 22.07.2025, <https://www.meditasyonyapalim.com/>]
- Brahma Kumaris Research.** (t.y.). *Lifestyle*. [Erişim: 21 Kasım 2025, <https://brahmakumarisresearch.org/lifestyle>]
- Brahma Kumaris.** (t.y.). *Journey*. [Erişim: 21 Kasım 2025, <https://www.brahmakumaris.com/journey/>]

Brahma Kumaris. “*Celibacy – A Must for Real Independence*” [Erişim: 10.11.2025,
<https://www.brahmakumaris.com/blog/spirituality/celibacy-a-must-for-real-independence/>]

Brahma Kumaris. *Brahma Kumaris - Brahma Baba, the Founder.* [Erişim: 07.07.2025,
<https://www.brahmakumaris.org/about-us/the-brahma-kumaris-story/brahma-baba-the-founder>]

Brahma Kumaris. *Brahma Kumaris - How to Meditate.* [Erişim: 17.10.2025,
<https://www.brahmakumaris.org/meditation/how-to-meditate>]

Brahma Kumaris. *Brahma Kumaris - Karma.* [Erişim: 04.10.2025,
<https://www.brahmakumaris.org/wisdom/karma>]

Brahma Kumaris. *Brahma Kumaris - Time for Meditation.* [Erişim: 17.10.2025,
<https://www.brahmakumaris.org/meditation/time-for-meditation>]

Brahma Kumaris. *Brahma Kumaris - Tree in Time.* [Erişim: 03.10.2025,
<https://www.brahmakumaris.org/wisdom/tree-in-time>]

Brahma Kumaris. *Brahma Kumaris - What Is Raja Yoga Meditation?* [Erişim: 17.10.2025,
<https://www.brahmakumaris.org/meditation/raja-yoga-meditation>]

Brahma Kumaris. *Brahma Kumaris - Wheel of Life.* [Erişim: 10.10.2025,
<https://www.brahmakumaris.org/wisdom/wheel-of-life>]

Brahma Kumaris. *Brahma Kumaris - Where to Meditate.* [Erişim: 17.10.2025,
<https://www.brahmakumaris.org/meditation/where-to-meditate>]

Brahma Kumaris. *Brahma Kumaris - Who Uses Raja Yoga Meditation.* [Erişim: 17.10.2025,
<https://www.brahmakumaris.org/meditation/who-uses-ry-meditation>]

Brahma Kumaris. *Education Initiatives.* [Erişim: 12.07.2025,
<https://www.brahmakumaris.com/education-initiatives/>]

Brahma Kumaris. *Environment Initiatives.* [Erişim: 12.07.2025,
<https://www.brahmakumaris.com/environment-initiatives/>]

Brahma Kumaris. *Is Reincarnation A Reality?.* [Erişim: 11.10.2025,
<https://www.brahmakumaris.com/soul-sustenance/is-reincarnation-a-reality/>]

Brahma Kumaris. *Lifestyle.* [Erişim: 14.07.2025, <http://brahmakumarisresearch.org/lifestyle>]

Brahma Kumaris. *What Is Murli and Shrimat?* [Erişim: 12.07.2025, <https://www.shivbabas.org/what-is-murli>]

Britannica (t.y.). “*Ashram*” [Erişim: 14.10.2025, <https://www.britannica.com/topic/ashram>]

Britannica (t.y.). “*Sadhu and Swami*” [Erişim: 14.07.2025, <https://www.britannica.com/topic/sadhu>]

Britannica (t.y.). “*Sati*” [Erişim: 14.11.2025, <https://www.britannica.com/topic/suttee>]

Britannica (t.y.). “*Satsang*” [Erişim: 23.07.2025, <https://www.britannica.com/topic/Satsang>]

Britannica (t.y.). “*Surya Siddhanta*” [Erişim: 12.11.2025, <https://www.britannica.com/topic/Surya-Siddhanta>]

Britannica (t.y.). “*Tat Tvam Asi*” [Erişim: 16.07.2025, <https://www.britannica.com/topic/tat-tvam-asi>]

Britannica (t.y.). “*Vallabhacharya*” [Erişim: 12.11.2025, <https://www.britannica.com/topic/Vallabhacharya>]

Carlotto, M. (2025). Yugas, Climate Cycles and World Ages. *Journal of Scientific Exploration*, 39(2), 189-202.

Chander, B. K. J. (2003). *Brahmacharya*. Mount Abu: BK Aram Prakash Brahma Kumaris Ishwariya Vishwa Vidyalaya.

Chander, L. J. (1981). *The First Man Adi Dev.* (Çev.) S. Trivedi, Prajapita Brahma Kumaris Ishwariya Vishwa Vidyalaya, London.

Chryssides, G. D. (2001). *Exploring New Religions*. New York: Continuum.

Çakmak, A. F. (2021). *Yeni Dini Hareketlerde Kadın*. (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Çiçek Avcı, H. (2019). *Vedanta Sistemi Çerçevesinde Hinduizm’deki Mistik Unsurlar*. (Doktora Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Dawson, L. L. (2018). Yeni Dini Hareketlerin Anlamı ve Önemi, Süleyman Turan ve Faruk Sancar (Ed.), *Nedenleri ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, Okur Akademi, İstanbul, s. 47-70.

Demirci, A. S. (2019). *Yeni Dini Hareketler Ve Opus Dei*. İstanbul: Eftalya Kitap.

- Demirci, K.** “Hinduizm”, TDV İslâm Ansiklopedisi. [Erişim: 11.07.2025, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hinduizm>]
- Demirel, Ş.** (2017). Hinduizm’in Tarihsel Serüveni. *SOBİDER: Sosyal Bilimler Dergisi*, (18), 561-577.
- Enroth, R.** (1998). *Tarikatlar Ve Yeni Dinler*. (Çev.) Levent Kınran, Yeni Yaşam Yayınevi, İstanbul.
- Escuela Científica Basilio.** *Escuela Científica Basilio*. [Erişim: 27.09.2025, <https://www.basilio.org.ar/>]
- Gupta, C.** (2017). The Survey On Food Politics Of India. *International Journal of Yoga and Allied Sciences*, 6(2), 181-186.
- Günay, N.** (2007). Yoganın Mahiyeti Ve Çeşitleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(19), 51-79.
- Günay, N.** (2011). *Türkiye’de Yeniçağ İnançları*. Isparta: Manas Yayınevi.
- Gürbüz, G. ve Aygül, H. H.** (2021). Arayıştan Uyanışa, Şifadan Estetiğe Yeni Çağ İnançları. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23(43), 19-51.
- Hannigan, J. A.** (1990). Apples and Oranges or Varieties of the Same Fruit? The New Religious Movements and the New Social Movements Compared. *Review of Religious Research*, 31(3), 246-258.
- Has, K.** (2004). Dinler Tarihi Perspektifinden Tartışmalı Bir Kavram: Reenkarnasyon. *İslâmî Araştırmalar*, XVII(4), 390-400.
- Jagganath, G.** (2013). The Brahma Kumaris World Spiritual University, South Africa: “Self Transformation is World Transformation”. *Journal of Sociology and Social Anthropology*, 4(1-2), 117-129.
- Kanık, C.** (2017). Batı’da Ortaya Çıkan Yeni Dinî Hareketlere Genel Bir Bakış. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(17), 177-188.
- Karahan, H. D.** (2020). Hint Kökenli Dinlerde Vahiy Anlayışı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi—The Journal of International Social Research*, 13(72), 952-959.
- Karataş, İ. E.** (1999). *Hint Dinlerinde Tanrı Anlayışı (Hinduizm Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

- Kaya, K.** (1997). *Hint Mitolojisi Sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kılıç, A. F.** (2007). Din Sosyolojisinde Dini Grup Tipolojileri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(13), 37-58.
- Kısakol, M.** (2020). Bhagavad Gita Perspektifinden Hinduizm’de Tanrı İnancı. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (7), 48-67.
- Kısakol, M.** (2021). Bhagavad Gita’nın Hinduizm İçerisindeki Önemi Üzerine. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(19), 88-97.
- Kirman, M. A.** (2003). Yeni Dinî Hareketleri Tanımlama Problemi Ve Tipolojik Yaklaşımlar. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 3(1), 27-43.
- Kirman, M. A.** (2022). *Yeni Dinî Hareketler Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kranenborg, R.** (1999). *Brahma Kumaris: A New Religion?* [Erişim: 12.07.2025, https://www.cesnur.org/testi/bryn/br_kranenborg.htm]
- Kutlutürk, C.** “Hinduizm”, TÜBİTAK Ansiklopedi. [Erişim: 11.07.2025, <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/hinduizm>]
- Küçüköner, H. R.** (2018). Hint Alt-Kıtasının Dini Ve Kültürel Yapısının Şekillenmesinde Arilerin Rolü. *Şarkiyat*, 10(2), 610-624.
- Maharshi University of Spirituality Workshops.** *Maharshi University of Spirituality Workshops*. [Erişim: 27.09.2025, <https://www.spiritual.university/>]
- Masatoğlu, M.** (2015). *Ramayana Destanına Göre Hinduizm*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Masatoğlu, M.** (2020). *Hinduizm’de Dharma Kavramı*. (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Meditasyonyapalim.** *Instagram*. [Erişim Tarihi: 12.11.2025]
- Michell, D.** (2014). Healing and Happiness in the Christian Science Tradition. *Feminist Theology*, 22(2), 203-212.
- N. V., N.** (2025). Living Liberation: Exploring the Psycho-Spiritual Pathways of the Brahma Kumaris. *Journal of Emerging Technologies And Innovative Research*, 12(5), 568-588.
- New Beginnings.** (1996). Rajasthan: Literature Department, Brahma Kumaris Ishwariya Vishwa Vidyalaya.

Newcombe, S. *Brahma Kumaris World Spiritual University (BKWSU), Critical Dictionary of Apocalyptic and Millenarian Movements.* [Erişim: 30.07.2025, <https://www.cdamm.org/assets/articlePDFs/8790-brahma-kumaris-world-spiritual-university-bkwsu.pdf>]

Özkan, A. R. (2018). Yeni Dini Hareketleri Ortaya Çıkış Sebepleri ve Temel Karakteristikleri. Süleyman Turan ve Faruk Sancar (Ed.), *Nedenleri ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, Okur Akademi, İstanbul, s. 27-46.

Özkan, A. R. (2020). Hare Krişna. Süleyman Turan ve Emine Battal (Ed.), *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, Okur Akademi, İstanbul, s. 215-219.

Özkan, A. R. (2023). *Kıyamet Tarikatları / Yeni Dini Hareketler*. İstanbul: Iq Kültür Sanat Yayıncılık.

Palmer, S. J. (1994). *Moon Sisters, Krishna Mothers, Rajneesh Lovers—Women's Roles in New Religions*. New York: Syracuse University Press.

Pandya, S. P. (2019). *Faith Movements and Social Transformation Guru Charisma in Contemporary India*. Jaipur, India: Rawat Publications.

Puttick, E. (1993). Devotees and Matriarchs: Women Sannyasins in the Rajneesh Movement. E. Puttick ve P. B. Clarke (Ed.), *Women as Teachers and Disciples in Traditional and New Religions*, Lampeter, Dyfed, Wales, United Kingdom. s. 63-76.

Puttick, E. (2003). Women in New Religious Movements. L. L. Dawson (Ed.), *Cults and New Religious Movements içinde* (ss. 230-244). Bodmin, Cornwall, United Kingdom: Blackwell Publishing.

Ramsay, T. (2009). *Custodians of Purity An Ethnography of the Brahma Kumaris*. (Doktora Tezi). Monash University, Melbourne, Australia.

Ramsay, T. ve Wendy Smith. (2008). The Brahma Kumaris World Spiritual University. *IIAS*, (47), 3-5.

Ramsay, T., Smith, W. ve Manderson, L. (2012). Brahma Kumaris: Purity and the Globalization of Faith. L. Manderson, W. Smith ve M. Tomlinson (Ed.), *Flows of Faith*. Dordrecht: Springer Nature B.V. s. 51-70.

Sahapedia (t.y.) “*The Sindhworkis: A Unique Global Diaspora*” [Erişim: 23.11.2025, <https://www.sahapedia.org/the-sindhworkis-unique-global-diaspora>]

Stein, S. J. (1992). *The Shaker Experience in America*. United States: Yale University Press.

Şevik, Ü. (2019). *Hinduizm, Budizm ve İlahi Dinlerde Kutsal Kitap Anlayışı*. (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Temesgen, S. A. ve Ahmed, I. (2017). The Application of Indian Tradition of Ahimsa in Modern Politics: Conceptual Analysis on the Foundations of Hard Power and Immorality in National and International Politics. *Review of European Studies*, 9(2), 158-169.

The Brahma Kumaris. Our Senior Yogis – The Brahma Kumaris. [Erişim: 02.10.2025, <https://brahmakumaris.org.au/new/about-us/our-history/our-senior-yogis/>]

Turan, S. (2017). Yeni Dini Hareketlerin Yaşayan Dünya Dinleri Ve Mensuplarıyla İlişkileri. Ali İsra Güngör (Ed.), *Dinler Arası İlişkiler El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara, s. 399-424

Turan, S. (2018). Yeni Dini Hareketlerde Kadın. Süleyman Turan ve Faruk Sancar (Ed.), *Nedenleri ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, Okur Akademi, İstanbul, s. 259-276.

Turan, S. ve Battal, E. (Ed.). (2020). *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. İstanbul: Okur Akademi.

Tümer, G., Küçük, A. ve Küçük, M. A. (2012). *Dinler Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Türkdoğan, O. (1997). Batı Ve Türk Toplumunda Yeni Dinî Hareketler. *Türk Yurdu*, XVII(116-117), 33-38.

Ulaş, M. (2024). Hinduizm’de Tanrı-İnsan İlişkisinde Temayüz Eden Kavramlar. *Usul İslam Araştırmaları*, (41), 147-183.

Vivekananda, S. (2015). *Aklın Sırrı Raja Yoga*. (Çev.) H. Özateş, İstanbul: Purnam Yayınları.

Voorhees, A. (2005). *Mary Baker Eddy, ‘the Woman Question,’ and Christian Salvation*. [Erişim: 01.10.2025, <https://journal.christianscience.com/issues/2005/8/123-8/mary-baker-eddy-the-woman-question-and-christian-salvation>]

Wisdomlib (t.y.) “Yogayukta” [Erişim: 23.11.2025, <https://www.wisdomlib.org/definition/yogayukta>]

Yaylacı, A. F. (2016). Değerler Eğitimi ve Bir Fabrika Olarak Modern Okul. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 153-171.

Yeşiltepe, S. (2018). Yeni Dini Hareketler Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. *USE Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Dergisi*, (1), 60-75.

Yitik, A. İ. (2012). İslam Dini Ve Hint Karma-Tenâsüh İnancı İslâm’a Göre Öldükten Sonra Yeryüzünde Yeniden Doğuş (Tenâsüh/Reenkarnasyon) Mümkün Müdür? *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, (16), 46-51.

Yitik, A. İ. (2014a). *Doğu Dinleri*. Ankara: İsam Yayınları.

Yitik, A. İ. (2014b). Bîrûnî’nin Kaleminden Hinduizm. *Milel ve Nihal*, 10(3), 149-200.

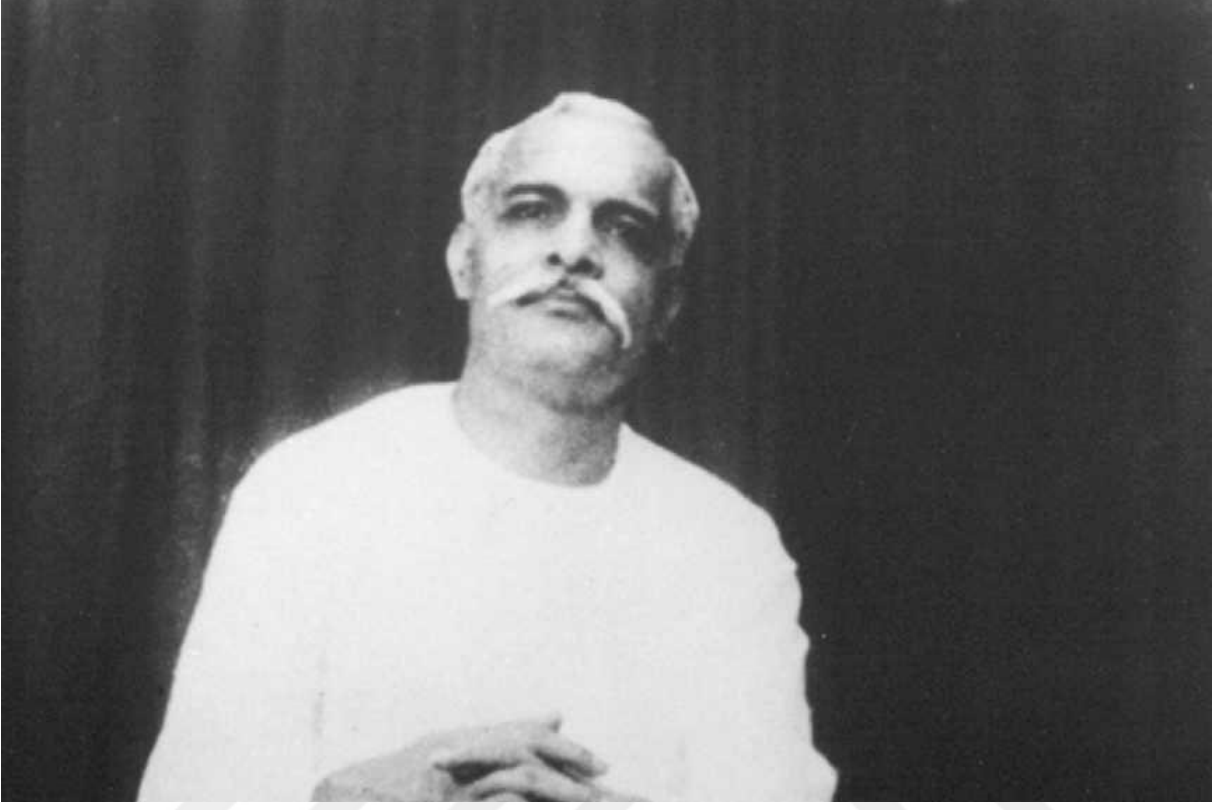
Yitik, A. İ. (2022). Hinduizm. Baki Adam (Ed.), *Dinler Tarihi El Kitabı*. Grafiker Yayınları, Ankara, s. 321-354.

Yurduseven, N. H. (2020). Felsefe ve Ekonomi Bilimi Okulu. Süleyman Turan ve Emine Battal (Ed.), *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, Okur Akademi, İstanbul, s. 173-174.

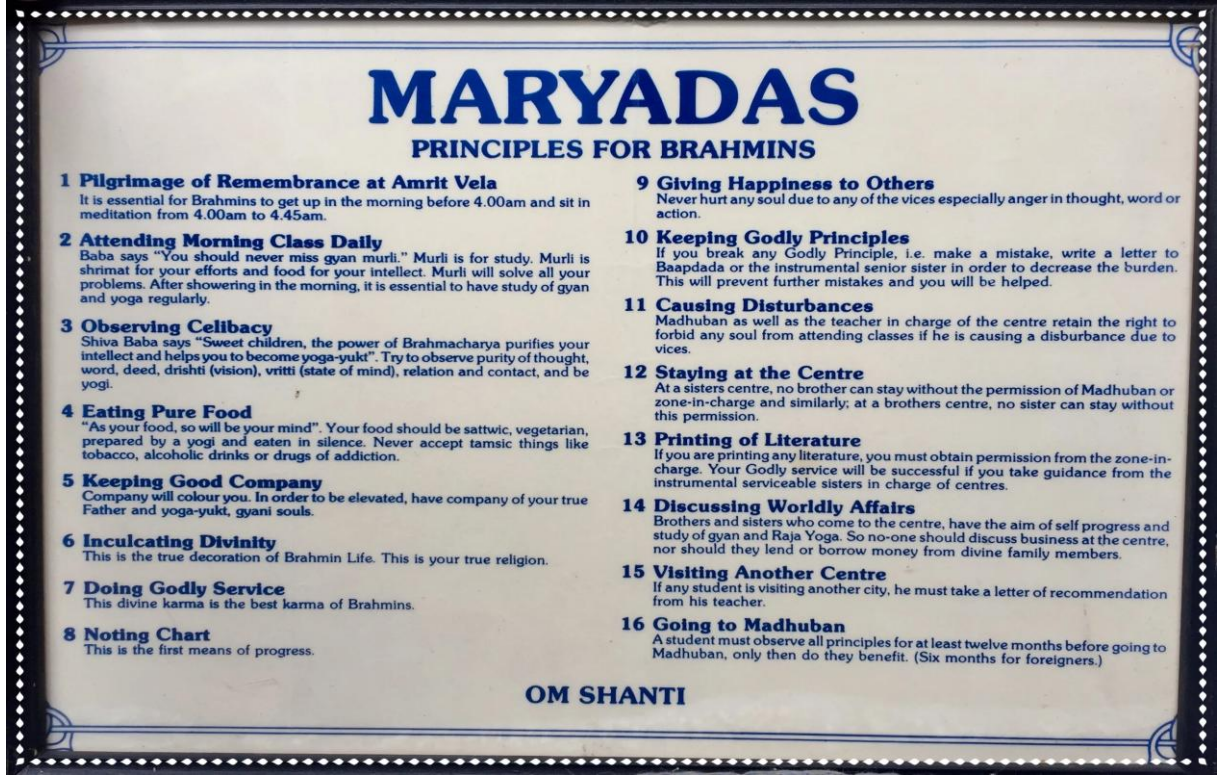

EKLER

Ek-1

Kaynak: <https://www.brahmakumaris.com/journey/> (Erişim: 21.11.2025)

Kaynak: <https://brahmakumarisresearch.org/lifestyle> (Erişim: 21.11.2025)